

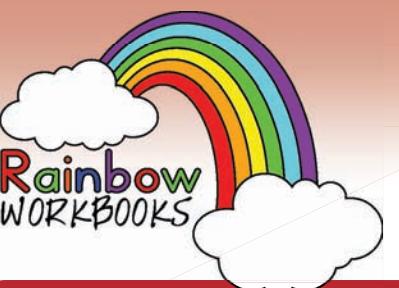

Vho Angie Motshekga
Minista wa Muhasho wa
Pfunzo ya Muteo

Vho Enver Surty
Muthusaminista wa
Pfunzo ya Muteo

ISBN 978-1-920458-47-8

TSHIVENDA HOME LANGUAGE
GRADE 4 – BOOK 1
TERMS 1 & 2

ISBN 978-1-920458-47-8

THIS BOOK MAY
NOT BE SOLD.

Bugu idzi dzo nwalelwa vhana vha Afrika Tshipembe, mushumo wa hone wo rangiwa phanda nga Minista wa Pfunzo ya Muteo. Vho Angie Motshekga na Muthusaminista wa Pfunzo ya Muteo. Vho Enver Surty.

Bugu dza u shumela dza Rainbow ndi tshipida tsha zwe Muhasho wa Pfunzo ya Muteo wa ita zwa u khwinisa vhukoni ha vhagudi vha Afrika Tshipembe vha giredi dza rathi dza u ranga. Sa tshiñwe tsha zwithu zwihiwlwane zwa Pulanetshumisi ya Muvhuso, thandela iyi yo konadzea nge ya lambedzwa lu sa vhudzisi nga Muhasho wa Gwama ja Lushaka.

Hezwi two ita uri Muhasho u kone u bveledza bugu idzi, dzi kha nyambo dzothe dza tshiofisi, dzi tshi waniwa mahala.

Ri na fulufhelo lauri bugu idzi dzi do thusa vhadededzi (vhagudisi) mushumoni wavho wa u funza wa duvha linwe na linwe khathihi na u vha na vhutanzi uri vha khunyeledze kharikhulamu yotho. Ro ita nga vhuronwane uri ri sumbedze ndila vhadededzi kha nyito nge ra shumisa aikhoni dzi no sumbedza uri mugudi u tea u ita zwifhio.

Ri na fulufhelo li no bva li mbiluni uri vhana vha do diphiña nga u shumisa bugu idzi zwenezwi vha tshi khou aluwa na u guda, khathihi na uri na vhonewho, sa mudededzi, vha do diphiña na vhana avha.

Ri ri kha vhone na vhagudi vhavho, ngavhe zwi tshi vha nakela musi vha tshi shumisa bugu idzi. Zwi pfumbe.

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI – Gireidi ya 4 Bugu ya 1

ISBN 978-1-920458-47-8

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Dzina:

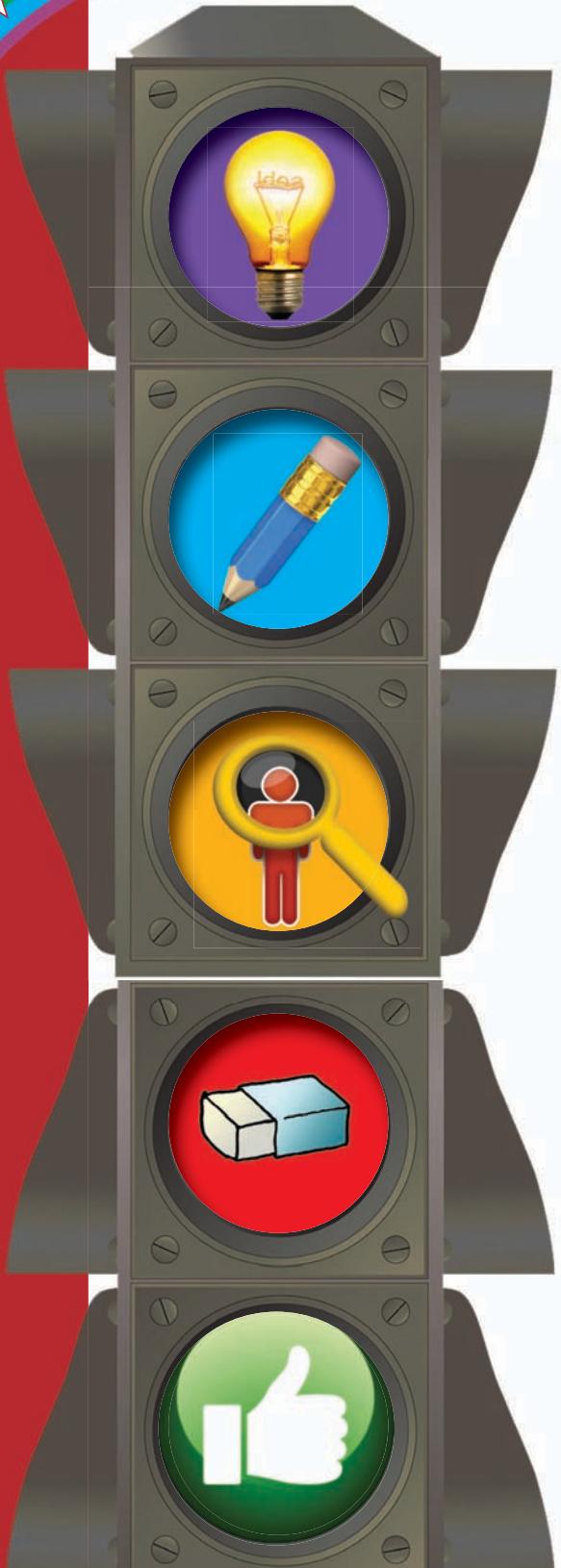
Kilasi:

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI

Bugu ya 1
Themo 1 & 2

Kuwalele

Dilugiseni

Rerani na tshigwada tshañu uri ni kuvhanganye mihibulo. Shumisani mepe wa mihibulo kha u dzudzanya mihibulo yañu siani la puloto, vhaanewa/vhabvumbedza na fhethuvhupo.

Mvetamveto

Nwalani mvetamveto yañu ya u tou thoma. Elekanyani nga lushaka lwa vhathetshelesivhatali, tshivhumbeo na phara iñwe na iñwe.

Vusuludzani

Vhalani mvetamveto nga lito la u sasaladza ni wane mbigelamurahu i no bva kha vhañwe nga inwi kiłasini na mudededzi wañu.

Dzudzanyani

Dzudzanyani nga u Ɋola mupeleto na ndongazwiga. Itani ndulamiso ya mvetamveto.

Andadzani

Nwalani mvetamveto yañu ye ya dzudzanya na u lulamisa, sa one mañwalwa a u khunyeledza.

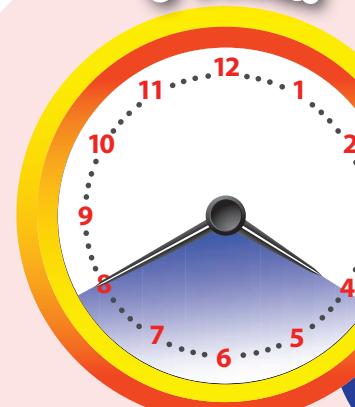
Kuvhalele

Thangela uvhala

Uvhala

Thevhela uvhala

- Elekanyani nga zwine na vho zwi Ɋivha zwi no kwama Ɋoho ya mafhungo.
- Elekanyani nga muñwali na deithi ye bugu ya andadzwa ngayo.
- Vhalani phara ya u thoma na ya u fhedzisela ya tshipida itsho.
- Lingedzani u humbulela uri liñwalwa ilo li khou amba nga mini.

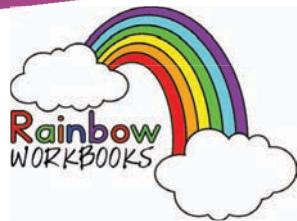
- Musi ni tshi khou vhala, ni ite ni tshi awela ni vhone uri ni khou pfectesa naa.
- Vhambedzani zwe na vha no humbulela zwone na zwe na vhala.
- Arali ni sa koni u pfectesa zwine maiñwe a maipfi a amba shumisani dikishinari (thalusamaipfi).
- Arali ni sa pfectesi phara iyo, i vhaleni hafhu nga u tou ongolowa. I vhaleleni ntha.

- Lingedzani u elelwa mafhungomatsivhudzi magede o lumbamaho zwe na vhala.
- Itani mepe wa mihibulo wa mihibulo mihibulo.
- Nwalani zwi re zwañu inwi muñe ni tshi shumisa mihibulo i no bva kha zwe na vhala.

Gireidi ya **4**

L u a m b o
I w a h a y a n i

NGA TSHIVENDA

Heyi bugu ndi ya:

Bugu ya

I

TSHIVENDA

TSUMBANDILA DZA U SHUMISA IYI BUGU YA MISHUMO

Bugu ya Mishumo ya vhuimo ha vhukati ha ngudo ya Luambo Iwa Hayani i a vha ḥanganedza. Vhuimo uhu ha vhukati ha ngudo dza Luambo Iwa Hayani ho itelwa u alusa vhukoni ha luambo kha vhagudi uri vha kone u alusa zwikili zwavho zwa u davhidzana hu no itwa vhutshiloni, khathihi na u alusa zwikili zwa u guda funzoni ri tshi buđa na kharikhulamu. Ri na fulufhelo lauri vha ḫi zwi vhone uri iyi Bugu ya Mishumo i thusa vhagudi kha u alusa vhukoni uhu he ha bulwa.

Bugu ya Mishumo iyi yo dzudzwanywa hu tshi tevhedzwa zwitendeledzi zwa vhege mbilimbili zwa CAPS. Vha ḫi ḥanganana na migaganyo ya zwine zwa ḫi funzwa kha tshitendeledzi tshiñwe na tshiñwe tsha vhege idzi mbili kha masiařari 1, 35, 69 na 103 a iyi Bugu ya Mishumo. Tshitendeledzi tshiñwe na tshiñwe tsha vhege mbili tsho vhekanywa uri tshi katele zwikili zwi tevhelaho zwa luambo:

1 U thetshelesa na U amba (Orařa) – awara dza 2 kha tshitendeledzi tsha vhege dza 2 (mbili)

Kha ri ambe

Vhagudi vha tea u ḫi newa zwikhala tshifhinga tshořhe zwa u alusa zwikili zwavho zwa U thetshelesa na U amba zwa u kuvhanganya ngazwo mafhungomatsivhudzi, vha tandulula thaidzo na u bula mihibulo yavho na kuvhonele kwavho kwa zwithu. Bugu ya Mishumo i na nyito dzi re na tshivhalo dza u amba na u thetshelesa dzine vhone vha nga dzi shumisa u itela u vha na vhuřanzi uri vhagudi vha wana zwikhala musi na musi zwa u ita nđowendōwe dza u tou amba.

2 U vhala na U ḥalela – awara dza 5 kha tshitendeledzi tsha vhege dza 2 (mbili)

Kha ri vhale

CAPS i lila uri vhagudi vha vhale na u ḥalela zwibveledzwa zwa mařwalwa magede na tshaka dza mařwalwa nngede kha tshitendeledzi tshiñwe na tshiñwe tsha vhege mbili. Hafha hu katelwa u vhala: nganeapfufhi (zwiřori zwipfufhi), folokuloo (ngano), nganetshelomuňe, mařwalo, imeiři, zwiřwalwa kha dayari, matambwa, atikili dza gurannda, atikili dza magazini, inthaviwu dza radio, vhurendi, mařwalwa a u ūtuwedza, khungedzelo, ndaela, ndaedzandila na kuitelwe kwa zwithu. I tshi inga kha zwenezwi, CAPS i lila uri vhagudi vha vhale mařwalwa a re na mafhungomatsivhudzi a u tou vhone: mimepe, tshati, dzithebuļu, nyolo, mepe ya mihibulo, tshati dza mutsho, phosiřara, nđivhadzo, zwifanyiso na dzigirafu. Vha ḫi wana hu na zwibveledzwa zwa mařwalwa zwi re na tshivhalo kha iyi Bugu ya Mishumo.

CAPS i bula maitele a u vhala ane a vha maga a thangelauvhala, u vhala na thevhelauvhala. Vha ḫi ḥanganana na ūhalutshedzo dzi no sumbedza maga nga maga dza 'kuvhalele' nga ngomu ha khavara ya nga phanda ya bugu iyi.

3 U ūwala na U ūnekeda – awara dza 4 kha tshitendeledzi tsha vhege dza 2 (mbili)

Kha ri ūwale

CAPS i lila vhagudi vha tshi ita nđowendōwe dza u ūwala musi na musi dza mafhungo o fhambananaho. Bugu ya Mishumo iyi i na fureme dza u ūwala ngadzo khathihi na nzunzanyo dzi no ḫi dudumeda vlagudi vha tshi bveledza zwibveledzwa zwa u tou ūwala, zwa u tou vhone na zwa midia minzhi. Vha ḫi ḥanganana na ūhalutshedzo dzi no sumbedza maga nga maga dza 'kuřwalele' nga ngomu ha khavara ya nga phanda ya iyi Bugu ya Mishumo.

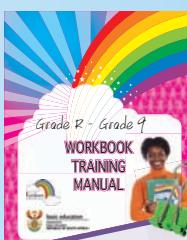
4 Zwivhumbeo na Milayo zwa Luambo – awara ya 1 kha tshitendeledzi tsha vhege dza 2 (mbili)

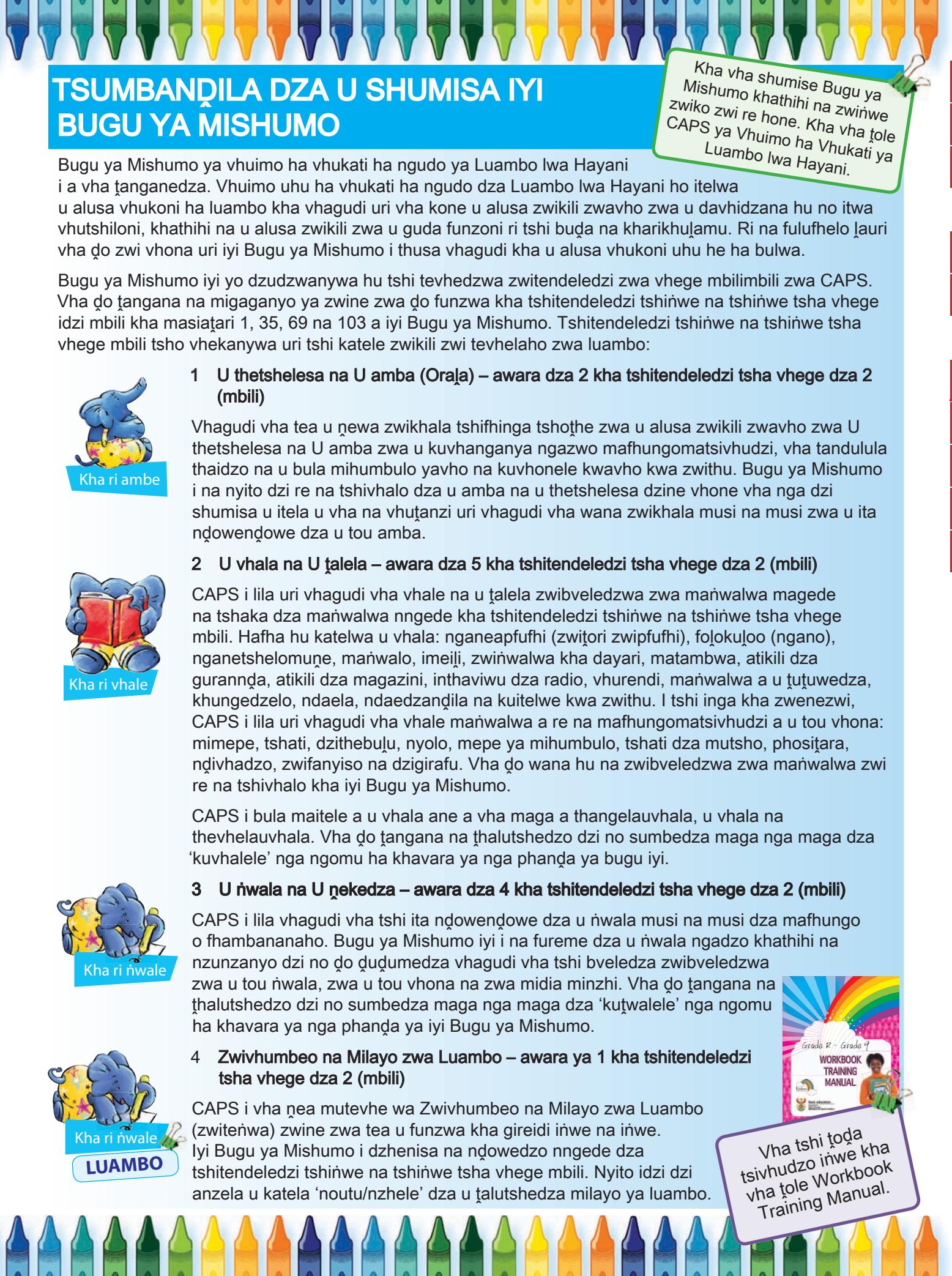
Kha ri ūwale

LUAMBO

CAPS i vha ḫi mutesvhe wa Zwivhumbeo na Milayo zwa Luambo (zwiterňwa) zwine zwa tea u funzwa kha gireidi iřwe na iřwe. Iyi Bugu ya Mishumo i džhenisa na nđowedzo nngede dza tshitendeledzi tshiñwe na tshiñwe tsha vhege mbili. Nyito idzi dzi anzela u katela 'noutu/nzhele' dza u ūhalutshedza milayo ya luambo.

Vha tshi ūoda tsivhudzo iřwe kha vha tole Workbook Training Manual.

Thero ya 1: Ngano na dzindima

Zwitori

Themo ya 1: Vhege dza 1 - 2

1 U tamba mutambo

2

U rangela u vhala na u humbulela mafhungo a tshiṭori.
U vhala tshiṭori
Therisano nga vhaanewa, fhethuvhupo na puloto.
Therisano ya u humbulela uri tshiṭori tshi do fhela nga ndila ifhio.
U ñwala magumo a tshiṭori.
U tamba jitambwa ji no amba nga tshiṭori.
Nowedzo ya ñvhamaipfi yo livhanywa na maipfi o swifhadzaho/a re na muvhala a re tshiṭorini.

2 U elekanya nga tshiṭori

4

Ñvhamaipfi: U livhanya maipfi na zwine a amba.
Tholokanyondivho: U fhindula mbudzisothalutshedzwa na mbudziso dza phindulothopolwa.
Nweledzani tevhekana ha zwiitei tshiṭorini.

3 Ho bvelela mini nga marahu

6

U vhala magumo a tshiṭori.
U anetshela hafhu zwe zwa bvelela kha thevhekano ya tshiṭori.
U nombora mafhungo na no bva tshiṭori a tshi tevhekana nga ngona.
U ñvhadzwa madzinazwao.
U topola madzina zwao tshiṭorini.
U sedzesu kuñwalele.

4 U ñwala tshiṭori

8

U tevhela maga a u ñwala mañwala hu u itela u ñwala tshiṭori.
U pulanela tshiṭori nga mepe wa mihibulo.
U ñwala tshiṭori hu tshi shumiswa fereme.
U rumela SMS, ri tshi shumisa mafhungo a sa kondi.
U rekhoda maipfi maswa na ñhalutshedzo dza kha dikishinari (ñhalusamaipfi).

5 Tshaka dzo fhambananaho dza madzina

10

U topola madzinazwao na madzina vhukuma.
U shumisa madzina vhukuma mafhungoni.
Madzina a zwi no vhalea na a zwi sa vhalei.
U wana uri madzina ndi a no vhalea kana ndi a sa vhalei.

6 Jabu u kadzinga makumba

12

U rangela u vhala na u humbulela mafhungo a tshiṭori hu tshi shumiswa vhusevhedi ha u tou vhona nga maṭo.
Therisano nga tshiṭori – vhaanewa na puloto.
U shumisa zwifanyiso (nyolo) zwa khathuni na mapulo a maipfi kha u bveledza tshiṭori.
U pulanela na u ñwala tshiṭori hu tshi shumiswa ndugiselamushumo i sa dini.
U ñwala tshiṭori zwi tshi langwa nga zwifanyiso zwi re kha ndugiselamushumo.
U rekhoda maipfi maswa na ñhalutshedzo dza kha dikishinari yawe ene muñe.

7 Zwine phanda ha bugu (khavara ha ri vhudza)

14

U shumisa tshiṭori tsho fhiraho sa murango wa u sengulusa bugu.
U ñula mafhungomatsvhudzi a tshi bva tshiṭorini na kha khavara ya bugu, u nweledza puloto na vhaanewa.
U topola milayo i re kha khavara.
U nweledza thevhekano ya zwithu nga lijo ja muanewa muhulwane zwi kha tshifhinga tsho fhiraho nahone zwo tou ñwaliwa kha dayari.
U livhanya mañaluli na madzina, mafhambanyi na makateli.

8 Ñwalani nga ngona

16

U pulanela na u ñwala nga ha iwe muñe.
Hu tshi sedzeswa ñhoho dza mafhungo na phara.
U rekhoda maipfi maswa na ñhalutshedzo dza kha dikishinari.

Masiaṭari a vhurendi Themo ya 1: Vhege dza 3 - 4

9 Siatari la zwirendo

18

U vhalela zwirendo zwivhili nt̄ha.
U sedzesu zwishumiswa zwa vhurendi:
Onomatopia, mutevhetsindo na pfanapeledzo (raimi).
U fhindula mbudziso dza tholokanyondivho dzi no kwama tshirendo.
U topola maipfi a re na raimi na zwiñwe zwishumiswa zwa vhurendi.

10 Ñwalani tshirendo tshayu inwi muñe

20

U dzenisa maipfi a re na pfanapeledzo hu tshi fhedziswa tshirendo.
U ñwala tshirendo hu tshi shumiswa ndima dzi re na pfanapeledzo.
U ñvhadzwa madzina a ngelekanyo
U ñwala madzina a ngelekanyo o teaho mafhungoni.

11 Luñwalo lwa madzina

22

U ñwala madzina a tshaka dzo fhambananaho kha luñwalo u itela uri lu ambe.
U ñwala zwi ñwaliwaho kha dayari hu tshi shumiswa madzina a ngelekanyo.
U nweledza tshiñwahaho kha dayari nga u shumisa mafhungo a sa kondi kha SMS.
U dzenisa mafhungomatsvhudzi a iwe muñe kha fomo hu tshi shumiswa madzina vhukuma.
U topola na u shumisa madzina vhukuma mafhungoni.
U vhekanya madzina e kha mutevhe wa madzina vhukuma a vhatu, fhethu kana tshifhinga (duvha kana ñwedzi).

12 Iwendo lwa tshikolo lwa vha takalelaho zwikhokhonono

24

U vhala thambo ya Iwendo lwa tshikolo
U topola madzina.
U fhindula mbudziso dza tholokanyondivho.
Vhalani tshitendo ni topole mipfi a re na raimi. Olani tshifanyiso tshe tsha disendeka nga tshirendo itshi.

13 U bvafhi iwe tshisusu?

26

U vhala zwirendo zwa tshivhumbeo.
U ita dongazwiga mafhungoni.

14 Rijuma madzina

28

U fhandekanya madzinambumbano a bva madzinazwao.
U thetshesela maipfi a re na mibvumo.
U topola madzina a ngelekanyo.

15 Imbani luimbo

30

U vhala tshirendo.
O ita ndongazwiga mafhungoni
Zwithu zwine zwa tea u elelwia zwa madzina a no vhalea.

16 Kha ri ñwale bugu

32

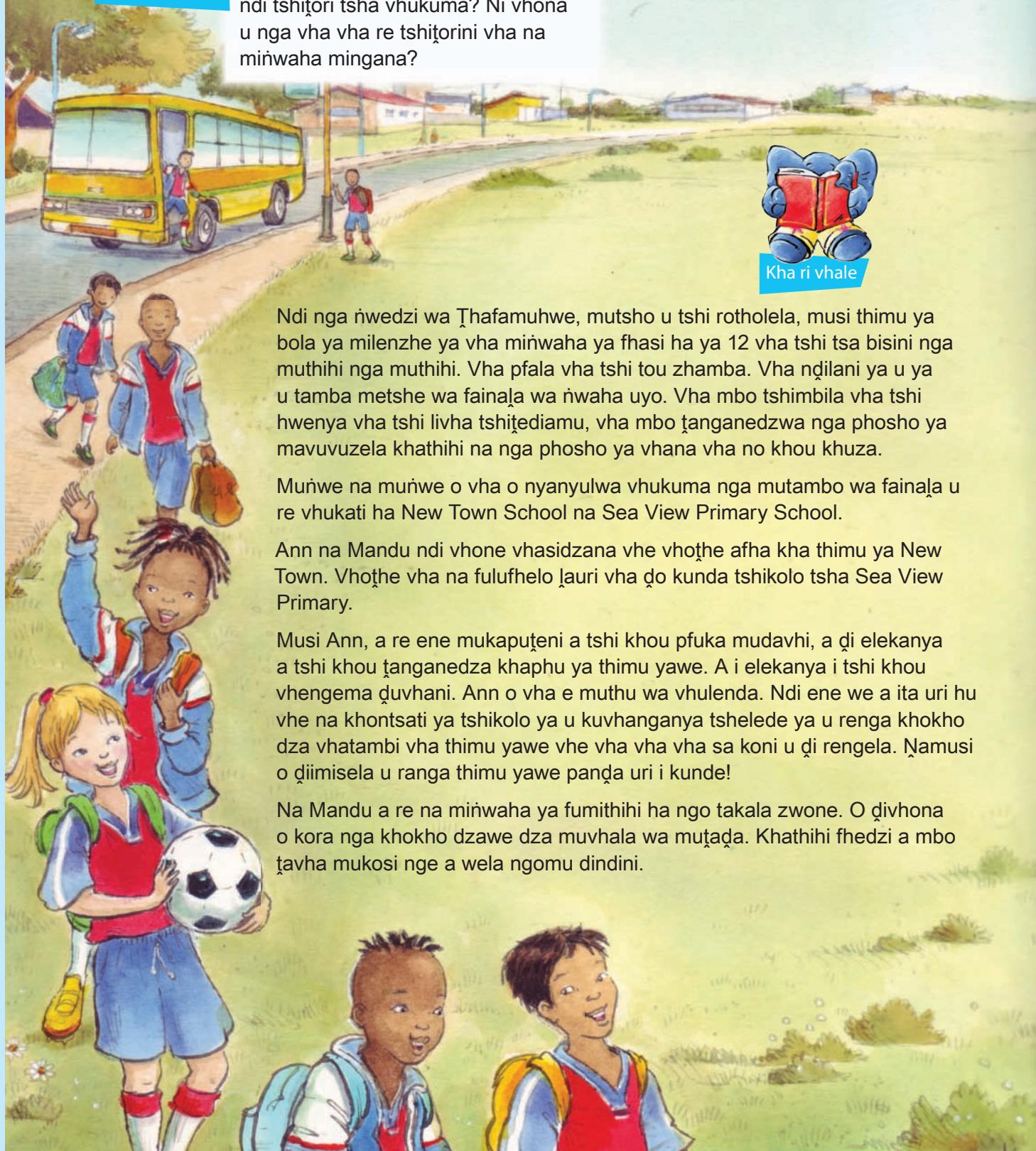
U pulanela u ñwala bugu ya tshiṭori.
U ñwala na u kumedza bugu ya zwitori i no tou kherulwa.

U tamba mutambo

Kha ri ambe

Lavhelesani tshifanyiso ni ambe uri ni vhona u nga tshiṭori tshi khou amba nga mini. Ni vhona u nga itshi tshiṭori ndi tshiṭori tsha vhukuma? Ni vhona u nga vha vha re tshiṭorini vha na miwaha mingana?

Musi ni sa athu vhala

- Lavhelesani zwifanyiso na ḥoho ni lingedze u humbulela uri mariwalwa aya a amba nga mini.
- Tshimbidzani maṭo (u sikima) kha siaṭari ni wane uri ni ḫo vha ni tshi khou vhala nga mini.

Musi ni tshi khou vhala

- Vhambedzani zwe na humbulela na zwe na vhala. • Arali ni sa pfectes phara iyi, i whalen hafhu nga u tou ongolowa. I vhaleleni nṭha.

Kha ri vhale

Ndi nga ḥwedzi wa ḥafafamuhwe, mutsho u tshi rotholela, musi thimu ya bola ya milenzhe ya vha miwaha ya fasi ha ya 12 vha tshi tsa bisini nga muthihi nga muthihi. Vha pfala vha tshi tou zhamba. Vha nḍilani ya u ya u tamba metshe wa fainaṭa wa ḥwaha uyo. Vha mbo tshimbila vha tshi hwenya vha tshi livha tshiṭediamu, vha mbo ḥanganedzwa nga phosho ya mavuvuzela khathihi na nga phosho ya vhana vha no khou khuza.

Muṇwe na muṇwe o vha o nyanyulwa vhukuma nga mutambo wa fainaṭa u re vhukati ha New Town School na Sea View Primary School.

Ann na Mandu ndi vhone vhasidzana vhe vhoṭhe afha kha thimu ya New Town. Vhoṭhe vha na fulufhelo lauri vha ḫo kunda tshikolo tsha Sea View Primary.

Musi Ann, a re ene mukapuṭeni a tshi khou pfuka mudavhi, a ḫi elekanya a tshi khou ḥanganedza khaphu ya thimu yawe. A i elekanya i tshi khou vhengema ḫuvhani. Ann o vha e muthu wa vhulenda. Ndi ene we a ita uri hu vhe na khontsati ya tshikolo ya u kuvhanganya tshelede ya u renga khokho dza vhatambi vha thimu yawe vhe vha vha sa koni u ḫi rengela. Namusi o ḫiimisela u ranga thimu yawe pāndā uri i kunde!

Na Mandu a re na miwaha ya fumithihi ha ngo takala zwone. O ḫivhona o kora nga khokho dzawé dza muvhala wa muṭaḍa. Khathihi fhedzi a mbo ḫavha mukosi nge a wela ngomu dindini.

"Nthuseni weel!" ndi ene a tshi tzhema. Ann, Peter na Ntakadzeni vha huma vha tshi gidima uri vha mu thuse. "Yowee!" ndi ene a tshi lila a tshi khou ḥobila nga mulenzhe muthihi. "Mulenzhe wanga a u tendi u kanda!" A mbo ḫi dzula fhasi hatsini. "Ndi tou rabela uri a tho ngo fhirea kha tshinungo," u ralo miṭodzi i tshi tsenga.

Ann o vha a si na vhuṭanzi uri u huvhala ha Mandu hu mu kwama u swika ngafhi. "Arali Mandu a sa ḫo kona u tamba, zwi amba uri na nne ndi nga si tambe ngauri ndi tea u mu isa kiliniki."

Ann a pfa zwe mu dina vhukuma.

"Ni songo vhilahela Mandu," ndi ene a no ralo. "Ndi ḫo ni isa ha dokotela."

"Hai. A zwi konadzei! Ni songo ḫidina. Ndi ḫo lendela ndi heneħha u swika metshe u tshi tshaya."

Ni nga si dzule hafha ni noṭhe, Mandu," ndi Ann a tshi fhindula.

Ann a amba na vhaṛwe vha thimu yawe, a tshi lingedza zwi tshi kondā uri a si vphonale uri u khou lila, a ri "Tshimbilani ni ye u tamba. Ni vhe na vhuṭanzi uri ni a kunda!"

Kha ri ḫwale

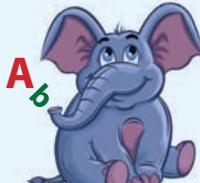
Ambani na khonani yanu malugana nauri ni vhonan u nga tshiṭori tsho fhela hani. Ni kone u ḫwala magumo a tshiṭori a re na maipfi a vhukati ha 40 na 50. Ni vhonan u nga Ann u ḫo tamba kana u ḫo thusa Mandu?

Kha ri ambe

Vhaanewa vha tshiṭori ri vha ḋivha nga **zwiito zwavho, kuhumbulele kwavho** na **zwine vha amba**. Ambani nga mvumbo ya Ann. Ambani nga zwe a ita, zwe a humbula na zwiito zwawe.

A_b

Divhamaiipfi

- divhona
- vhengema
- tzhema
- huvhala
- zwi tshi konḍa

- penya
- ongolela
- humbulela
- nga nungo dzothé
- vhaisala

Kha ri nwale

Vhalani tshiṭori tsha Mandu na Ann ni fhindule mbudziso idzi.

Vhaanewa vhahulwane ndi vhonnyi tshiṭorini itshi?

Zwino tagedzelani ḥedere ji re tsini na phindulo yone.

Ri zwi ḋivha nga mini uri Mandu o vha e na mazhuluzhulu?

- 1 Ha ngo kona u vhona dindi ji re ndilani.
- 2 O ḋivhona a tshi khou raha bola ya kora.
- 3 O vha a tshi khou ḫodou tamba nga mbili yawe yothe.
- 4 O balelwa na u edela nga mulovha wa hone.

Ri zwi ḋivha nga mini uri vhatambi vho vha vho takalesa?

- 1 Vho vha vha tshi tama uri vha wine.
- 2 Ngauri vho pfa phosho ya mavuvuzela.
- 3 Vho tsa bisini vhe kha phosho khulu!
- 4 A vho ngo thusa Mandu.

Deithi:

Ndi thimu dzifhio dze dza vha dzi tshi khou tamba metsheni uyu?

For more information about the study, please contact the study team at 1-800-258-4238 or visit www.cancer.gov.

Wanani fhungo li re tshitorini li no sumbedza uri Ann ndi muthu a no vhavhalela vhariwe.

10. The following table shows the results of a survey of 1000 people regarding their favorite type of music. Use the table to answer the questions.

Ni vhona u nga Ann o vha e khonani vhukuma ya Mandu? Ngani?

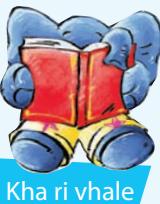
For more information about the study, please contact Dr. [REDACTED] at [REDACTED].

Nwalani manweledzo a re na maipfi a vhukati ha 40 na 50 a zwa zwa bvelela kha Mandu.

Ho bvelela mini nga murahu

Kha ri vhale

Zwino vhalani kufhelele kwa tshiṭori (magumo) Inwi na vha kiłasi yaṇu no vha no lavhelela magumo o raliho?

Ann a dedengedza Mandu musi vha tshi humela bisini, vha tuwa vhoṭhe kiłiniki. Dokotela vha ṭaṭhuvha mulenzhe wa Mandu nga vhuronwane. Vha mu dzhia X-ray, vha i sedza vha ṫwethuwa. Vha vhudza avha vhasidzana uri mulenzhe wa Mandu u ḫo fhola. Vha u banditsha vha vhudza Mandu uri a nga thoma hafhu u tambo bola zwenezwi a tshi vho pfa u tshi vho kandea ngawo.

"Arali ni tshi zwi takalela," ndi Vho Dokotela vha no ralo, "Ndi nga kha ḫi ni fhelekedza tshiṭediamu. Ndi kale ndi sa athu ṭalela metshe wa bola ya milenzhe."

Nangoho avha dokotela wa vhulenda vha mbo vha fhelekedza tshiṭediamu. Vho swika nga tshifhinga tsha u awela. Ndi musi tshikoro tshi New Town 2 na Sea View 2.

Khathihi fhedzi Ann a mbo ḫi kora tshikoro tsha vhuraru tsha thimu ya New Town, hu si kalekale, Mandu a kora tsha vhuna musi tshiṭiriri tsha u tshaisa metshe tshi sa athu lila. Vhaṭaleli vha vhidzelela vho takala na mavuvuzela a pfala u swika na kulekule.

Avha vhasidzana vho vha vho takala vhukuma musi thimu yavho i tshi ṫanganedza khaphu (tshiphuga) ya tshikolo tshavho.

Kha ri ambe

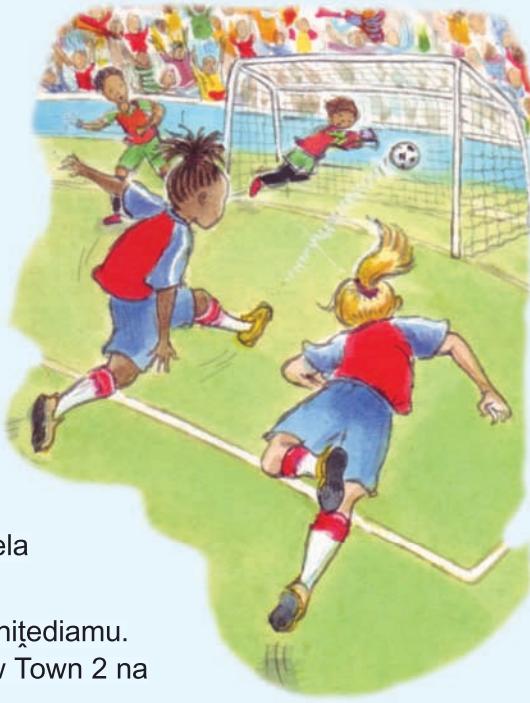
Sielisanani na khonani yaṇu ni tshi anetshela uri ho bvelela mini tshiṭorini itshi u bva musi thimu ya bola ya milenzhe i tshi tsa bisini u swika magumoni a tshiṭori musi thimu ya New Town i tshi wina metshe. Ni songo hangwa u amba uri tshikoro tsho vha vhugai.

Kha ri ṫwale

Nomborani mafhingo aya u thoma kha 1 u swika kha 6 ni tshi sumbedza u tevhekana ha zwiwo zwa tshiṭori itshi nga ngona.

	Mandu ha ngo zwi vhona uri fhasi hu na dindi a mbo ḫi wela ngomu.
	Ann a fhelekedza Mandu ha dokotela.
	Vho Dokotela vha fhelekedza avha vhasidzana tshiṭediamu.
	Vhana vha namela bisi ya u ya tshiṭediamu.
	Vha tshimbila mudavhini vho livha tshiṭediamu.
	Vhatambi vha thimu vho vha vho takala vhukuma musi vha tshi ya u ṫanganedza khaphu.

Musi ni sa athu vhala

- Lavhelesani zwifanyiso na ḫhoho ni lingedze u humbulela uri marīwalwa aya a amba nga mini.
- Tshimbidzani maṭo (u sikima) kha siaṭari ni wane uri ni ḫo vha ni tshi khou vhala nga mini.

Musi ni tshi khou vhala

- Vhambedzani zwe na humbulela na zwe na vhala. • Arali ni sa pfeſesi phara iyi, i vhaleni hafhu nga u tou ongolowa. I vhaleleni nṭha.

Deithi:

Madzinazwao

Kha ri ንwale

khokho

bola

mpopi

apula

pene

tshidulo

Zwino ንwalani
madzinazwao
ane na kona u
a humbula.

Kha ri vhale

Wanani ni talele nga fhasi madzinazwao a fumi
tshitorini itshi.

Kha ri nwale

Zwino ንwalani mafhungo a rathi ni tshi shumisa mañwe a madzinazwao e
na a wana tshitorini.

Kuñwalele kwa maanea

Musi ni tshi ንwala maanea ni tea u tevhela maga mañanu.

- 1 Pulanelani maanea añu ni tshi shumisa mepe wa mihumbulu.
- 2 Thomani nga u ንwala tshitorini sa mvetamveto.
- 3 Dzudzanyani mupeleto na zwiga zwa u vhala.
- 4 Vusuludzani tshitorini tshañu.
- 5 Vhalululani tshitorini tshañu.
- 6 Tshi ንwaleni buguni yañu nga vhudele.

Kha ri ñwale

Dadzani mepe wa mihumbulu ni tshi sumbedza zwe zwa bvelela tshitɔrini tsha metshe muhulu.

1

Mathomo

Vhana vho vha vha tshi khou ya ngafhi nahone nga mini?

2

Mutumbu

Ho bvelela mini?

3

Mutumbu

Ho bvelela mini nga murahu.

Ñwalani ñhoho ya tshitɔri

4

Magumo

Tshitɔri tsho fhela nga ndilade?

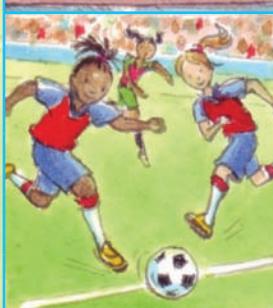
Kha ri ñwale

Shumisani mepe wañu wa mihumbulu kha u ni thusa u ñwala tshitori tshañu kha siañari ili. Ro ni dzenisela zwifanyiso zwa u ni thusa. Tshitori tshañu tshi tea u vha na vhulapfu ha maipfi a vhukati ha 120 na 140.

- Shumisani mepe wa mihumbulu urí u ni thusa u pulanelu u ñwala
- Ñwalani mvetamveto ● Humbelani khonani yanu a dzudzanye mvetamveto yanu ● Vusuludzani mañwalwa anu ni ite ndulamiso dzo teaho ● Zwino ñwalani mañwalwa a ya buguni yanu nga vhudele.

Thoho (dzina) ya tshitori

Magumo

Rumelani mukapuñeni wa thimu ya bola ya New Town SMS.

Tshaka dzo fhambananaho dza madzina

Madzina vhukuma

Madzina ndi maipfi a thinwa dza vhatu, fhethu, miñwedzi na maduvha. A thoma nga malederedanzo.

John

Phando

Swon	Mus	Łavhu	Łavhr	Łavhł	Mug
1	2	3	4	5	
6	7	8	9	10	11
13	14	15	16	17	18
20	21	22	23	24	25
27	28	29	30	31	

Vhonani

Thangule

Swon	Mus	Łavhu	Łavhr	Łavhł	Mug
1	2	3			
4	5	6	7	8	9
11	12	13	14	15	16
18	19	20	21	22	23
25	26	27	28	29	30
31					

Sam

Kha ri ñwale Ñwalani madzina vhukuma a vhatu na a fhethu.

Vhatu	
Fhethu	

Tangedzelani maipfi ane a vha madzina vhukuma nahone a tshi thoma nga malederedanzo.

Kha ri ንwale

Nwalani mafhungo maña ni tshi shumisa madzina vhukuma.

Madzina a zwi no vhalea ndi afhio? Ndi madzina a zwithu zwine ra kona u zwi vhala, sa zwipuka na vhathu. Maipfi a no nga zwinzhi kana zwiñwe kana zwi si gathi kana zwinzhizwinzhi ri a shumisa na madzina a zwi sa vhalei.

Madzina a zwi sa vhalei ndi afhio? Madzina a zwi sa vhalei ndi madzina a zwithu zwi sa vhalei, sa muñavha, mađi na muñço. Maipfi a no nga zwinzhi, zwiñku na zwinzhizwinzhi a shuma na madzina a lushaka ulu.

Vhudzisani khonani yanu nga zwithu zwi re afho kiļasirumu na zwi re hayani. Vhudzisani mbudziso ni tshi shumisa matsinde:

Kha ri ambe

ngana? kana ngafhani ?

Kha ri ንwale

Talelani madzinazwao kha ḥiñwe na ḥiñwe ḥa mafhungo a tevhelaho. Bulani uri ndi madzina a zwi no vhalea kana madzina a zwi sa vhalei naa ni ite thiki tshibogisini tshone. Ni kone u tangedzela madzina vhukuma.

1	Ndi na ndala fhedzi a hu tshee na zwiliwa zwinzhi.
2	Malindi u na mipopi minzhi.
3	Jabu u khou tamba muñavhani.
4	Dan u na khaladzi mbili.
5	Mulondo u funesa vhurotho.
6	Ro ya fhethu hunzhi hu no takadza kha ḥa Guteng.
7	Vhana vha kiļasini yashu vha pfana na mitambo.
8	Ndi na miñadzi i si gathi.
9	Dineo a songo ḥa swigiri nnzhi.
10	Thuli u tea u nwa mađi manzhi.

Mavhalei

A sa vhalei

Kha ri ambe

Lavhelesani zwifanyiso ni vhale mapulo a maipfi. Anetshelani khonani yanu tshiṭori tsha zwifanyiso izwi, ni tshi tou sielisana. Dadzani buo ja u fhedzisela ni tshi sumbedza zwine Jabu a khou humbula.

1

2

Kha ri ñwale

Zwino ñwalani tshiṭori zwikhali zwi re zwone (zwo teaho) kha mepe wa mihibulo.

1

Mathomo

Thoho ya tshiṭori

- Shumisani mepe wa mihibulo uri u ni thuse u pulanelu u ñwala
- Nwalani mvetamveto • Humbelani khonani yanu a dzudzanye mvetamveto yanu • Visuludzani maríwalwa aṇu ni ite ndulamiso dzo teaho • Zwino ñwalani maríwalwa a ya buguni yanu nga vhudele.

2

Zwe zwa tevhela

Talutshedzani zwe zwa bvelela kha tshifanyiso tsha 3

3

Tsha u fhedzisela, ambanu uri tshiṭori tsho fhela nga ndilade

4

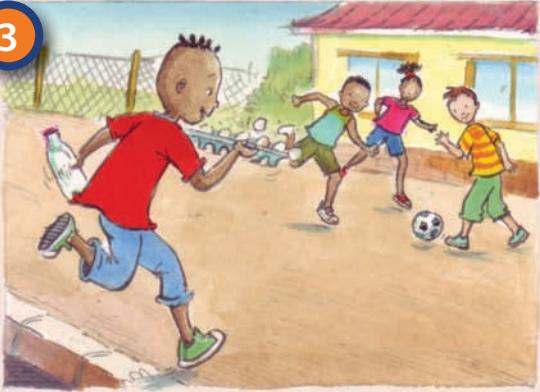

Kha ri ñwale

Zwino shumisani mepe wa mihungulo kha u ñwala tshiñori.

3

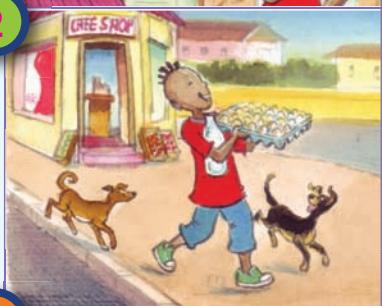
4

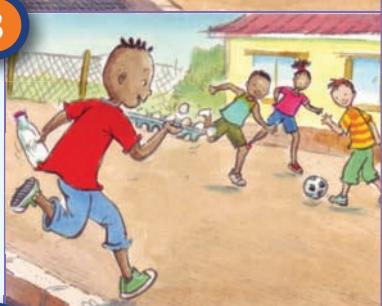
1

2

3

4

Ambani na khonani yanu nga zwine phanda ha bugu iyi (khavara) ha ri vhudza.

Kha ri ambe

Zwododo-
mbedzwa zwine
zwa ri vhudza
uri bugu i khou
amba nga mini

Mutodo wa bugu

Thoko

Jabu
u kadzinga
makumba

Jabu Jabulani u khakhathini hafhu.
Buguni lyi o hangwa u tevhela zwe mme
awe vha mu vhudza. Musi a tshi vhuya
mavhengeleni, a mbo vhona khonani
dzawe Jim, Sipho na Muhangwi nahone
a vho humbela uri a vhe a tshi
khou tamba navho bola ngeno
o hwala makumba a dauzeni
mbili. Ndi iñwe bugu hafhu i
no seisa ya zwilto
zwa Jabu.

Zwi ri vhudza ur
ndi nnyi we a
andadza bugu.

Rebecca Msimang

Muñwali

Kha ri nwale

Zwino ንውልናን ተሰንጋለሁ ሥያ ንግድ.

Dzina ja bugu	
Muñwali	
Vhaanewa vhahulwane	
Muandadzi	
Hu bvelela mini tshitorini?	
Ńwalani mafhungo mavhili ane a ri vhudza uri hu na dziñwe bugu hafhu dza Jabu Jabulani.	

Dijieni ni Jabu. Nwalani tshiñwalwaho kha dayari tshi no nweledza zwe zwa itea ilo duvha nga maipfi a no swika 40.

Kha ri ñwale

Dayari yanga

Deithi:

Kha ri ñwale

Livhanyani madzina na mañaluli a no a
ṭalutshedza.

Mañaluli a ri vhudza zwinzhi nga
madzina, tsumbo, musidzana wa
lunako.

Mañaluli	liswa	la u naka	tshilapfu	ya maanda	tshi no ongolowa
----------	-------	-----------	-----------	-----------	------------------

Madzina	dzuvha	dzuvha	phulu	tshibode	tshifhañ
---------	--------	--------	-------	----------	----------

Zwino vhambedzani maipfi aya na mafhambanyi ao a re kha
muduba (rou) wa fhasi.

Mafhambanyi ndi maipfi ane
a amba zwo fhambanaho na
zwiñwe, tsumbo, naka - vhifha

lapfa	fulufhedzea	zwiñkuñuku	naka	vhavhalela	phovhela
-------	-------------	------------	------	------------	----------

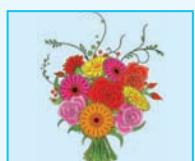
zwinzhizwinzhi	sa vhavhalela	pfufhifha	sa fulufhedzea	konda	vhifha
----------------	---------------	-----------	----------------	-------	--------

Kha ri diphine

Tevhedzelani mutalo u tshi bva kha tshifanyiso u
tshi ya kha likateli lóne.

Makateli ndi maipfi ane a vha
madzina a tshigwada tsha vhathe
kana zwithu, tsumbo, tshitokola
tsha ndirivhe.

murivha

tshikhuvhugu

mutavha

muango

guma

handa

Kha ri nwale

Lavhelesani thoho ya tshitori i re vhukati ha mepe wa mihumbulo. Ni kone u dzhenisa mariwe mafhungomatsivhudzivho a no amba nga thoho iñwe na iñwe tshibogisini tshiñwe na tshiñwe tsha mepe wa mihumbulo.

Kha bammbiri ili ja u shumela ri sedza uri phara dzi nwalwa hani. Zwitiori zwothezwothe zwi na phara nahone phara iñwe na iñwe i amba nga thoho yeneyo nthihi. Kanzhi, fhungo ja u thoma ndi yone thoho ya fhungo. Li ri vhudza uri phara yothe i khou amba nga mini.

Phara ya 1

Dzina langa ndi _____
_____.

Ndi na miñwaha ya _____
_____.

Ndi dzula _____.

Phara ya 3

Ndi dzhena tshikolo tsha _____.
_____.

Ndi kha Gireidi ya _____.

Thero ine nda i funesa ndi _____.
_____.

**Z
W
O
T
H
E**

**Z
W
I
N
O**

**K
W
A
M
A
N
E**

Phara ya 2

Muñani wa hashu hu na vhatu vha
_____.

Ndi dzula na _____.

Ndi na tshifuohaya tsha _____.

Phara ya 4

Musi tshikolo tshi tshi bva ndi takalela u _____.

Khonani dzanga ndi _____.

Nga madekwana ndi sa athu edela ndi _____.

Kha ri የwale

Shumisani mepe wañu wa mihibulo kha u የwala tshiṭori tshi no amba nga inwi. Kanzhi ri anzela u pfuka mutaladzi vhukati ha dziphara.

Musi no no fhedza u የwala tshiṭori humbelani khonani yañu a tshi vhale khathihi na u lulamisa vhukhakhi vhu re hone.

Thomani nga u የwala tshiṭori tshañu sa mvetamveto.

Ni kone u tshi የwala nga vhudele buguni yañu.

Phara ya 1

Phara ya 2

Phara ya 3

Phara ya 4

Kha ri vhale

Vhalelani itshi tshirendo ntha. Musi ni tshi khou tshi vhala, thetshellesani mudivhitho kana mutevhetsindo watsho, na phetheni ya maipfi ane a vha na pfanapheledzo. Thetshellesani maipfi ane a pfala a tshi nga ndi phosho ya zwipuka.

LUAMBO LWA ZWIPUKA

Zwimange zwi ri phrr,
ndau dzi a vhomba,

Magwitha a nnununa, zwivhingwi zwi a hona.

Thonono dzi a lila, mbevha ndi katatakata,

Nngu dzi bee, fhedzi NNE NDI A AMBA!

Thoho ndi tzhemetzheme, kholomo dzi moo

Masekwa ndi kekeke, maivla a kukunya

Nguluvhe dzi a tzhemba, bere ndi nwii

Khuhu ndi vhukweekwee,
fhedzi NNE NDI A BULA!

Thunzi dzi a nona, mmbwa dzi a huvha,

Milemalema ndi tziitzii,
phele dzi a nununa.

Zwiñula ndi korrkorr, khwamba dzi a amba,

Notshi dzi a nona, fhedzi NNE NDI
A AMBA

A Shapiro
(tsho tou pambiwa)

Kha zwirendo,
maipfi a anzela
u shumiselwa
miungo yao. Hu
na ipfi lone lone li
no amba kuitele
kwo raliho – ndi
Onomatopia. Itani
miungo i no itwa
nga zwipuka
zwa rathi kha
zwe zwa buliwa
tshirendoni itshi.
Irini khonani
dzañu dzi
humbolele uri ni
tshipuka tshifhio.

Kha ri nwale

Nwalani madzina a zwipuka zwa rathi kha zve zwa buliwa tshirendoni itshi
nahone ni nwale na muungo une zwa ita nga fhasi.

tshimange	
phrr	

Zwino nwalani maipfi a no bva tshirendoni a re na mutevhetsindo na maipfi a tevhelaho.

gomba	
nana	
vhamba	

kalakata	
tshilidzi	

mboo	
khunzi	

Kha ri vhale

Zwino vhalelani n̄ha tshirendo tshi tevhelaho ni talele phere dza maipfi a re na pfanapheledzo nga mivhala yo fhambananaho. Talelani maiti ōthe ane a ri vhudza uri tshibode tsho ita mini.

KUBODE KUŁUKUŁUKU

Kubobe kułukułuku kwo tshila,
 Ku tshi dzula tshibogisini.
 Ku tshi bambela kutivhani,
 Na matombo kwa gonya.
 Kwa ałamela lunyunu,
 Kwa ałamela thatha.
 Kwa ałamela tshisuśu,
 Na n̄ne mulomo kwa nnyałamela.
 Kwa gavha lunyunu,
 Kwa gavha thatha.
 Kwa gavha tshisuśu,
 Fhedzi n̄ne nde khusuu.

C Lindsay (tsho tou pambiwa)

Kha ri ḥwale

Tshibode tsho vha tshi tshi dzula ngafhi?

Tshibode tsho vha tshi tshi bambela ngafhi?

Tshibode tsho ałamela mini?

Tshibode tsho gavha mini?

Ńwalani tshirendo tshańu inwi muńe

Kha ri ńwale

yanga

vhalela

yanga

namela

madzanga

Tshirendanñe

Kilasi ya Gireidi 4 ndi Zwi a ntakadza vha tshi ri Tshikoloni ndi ya nga baisigiri Ndi tshi diphipa ndo i Vhunga zwine ra funzwa e

Kha ri ńwale

Ńwalani tshirendo tshańu inwi muńe. Lingedzani u shumisa maipfi a re na pfanapheledzo magumoni a mitaladzi yothe ya malo yo nomboriwaho.

Thoho ya tshirendo

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

Madzina a ngelekanyo

Kha ri ንwale

Ņwalani madzina a vhuđipfi hune ha sumbedzwa nga zwifanyiso izwi. Haya ndi madzina a ngelekanyo.

nyofho

dakalo

tsinyuwo

mbiluuvhavha

Talani madzina a ngelekanyo

Dzina ḥa ngelekanyo ndi ḥa tshithu tshine ni si kone u tshi vhona, u tshi pfa, u tshi nukhedza, u tshi kwama na u tshi thetshela.

Kha ri ንwale

Fhedzisani mafhungo nga u ንwala madzina a ngelekanyo.

1. Mandu o pfa _____ vhuhulu musi we a huvhala

tshinungo tsha mulenzhe.

vhaisala

2. O pfa o _____ nga maanda a tshi
humbula uri ha nga koni u tamba.

sinyuwa

tshivhiti

3. A pfa o _____ vhukuma ngauri zwi
tou nga ha sedzi musi a tshi tshimbila.

ṭungufhala

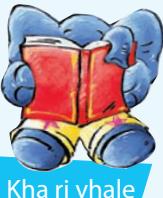
vhutungu

nyofho

4. Rothe ro pfa ro _____ musi ambulentse i tshi swika.

5. Ndi _____ tshe tsha ita uri Mandu a dzhene mudavhini a tambe.

6. Vha tshila tshiñwe tshikolo vho pfa vho _____ nge vha kundwa.

Kha ri vhale

Vhalani luñwalo ulu ni kone u dzenisa madzina u itela uri luñwalo lu ambe zwi no pfala.

- Nwalani madzina vhukuma ane a thoma nga malederedanzi kha mitaladzi midala.
- Nwalani madzinazwao ane a rinwa zwithu kha mitaladzi mitswuku.
- Nwalani madzina a ngelekanyo ane a bula vhudipfi hanu kha mitaladzi ya lutombo.

_____ wanga

Ndi khou ni ñwalela luñwalo ulu ndi lwendoni.

Ndo ḫa na mukomana wanga, _____.

Hafha _____ hu khou takadza nga maanda.

Mulovha ro ya _____ ra bva afho ra ya

Nga murahu ra ya suphamakete ra renga zwirengwarengwa.

Zwithu zwe zwa vha zwi tshi khou ṭahela hayani ho vha hua _____, _____,
_____ na _____.

Ndo pfa ndi tshi tshuwa tshifhinga tshoṭhe musi ndi tshi vhona dainaso yo aṭama mulomo
yo ṭahisa _____ mahuluhulu!

Mulovha ro ya ra vhona fiñmu i no pfi “Dinosaurs in our world”.

Ndo pfa ndi tshi farwa nga _____

tshifhinga tshoṭhe musi ndi tshi vhona dzidainaso khulukhulu.

Wañu

24 Steve Biko Road
Sea View
0120
2 Luhuhi 20 _____

Kha ri ñwale

Zwino kha ri elelwe bugu ye na vhuya na ñiphina ngayo.
Anetshelani tshiṭori tshayo nga mafhungo a re vhukati ha
mararu na maña.

Zwino ñwalelani khonani yanu
SMS ni tshi mu tswela vhudipfi
hanu siani ja bugu iyi.

Dadzani garaṭa i no amba nga inwi. Phindulo dzoṭhe ndi madzina vhukuma, zwino oṭhe a tea u thoma nga ḥederedanzi.

Kha ri ንwale

Nne

Ni pfi nnyi?	
No bebwa ngafhi?	
Đuvha ḥanu ḥa mabebo ḥi ḥa lini?	
Dzina ḥa tshikolo tsha haṇu ndi ḥifhio?	
Ni dzula vunduni ḥifhio?	
Muñwe wa khonani dzaṇu u pfi nnyi?	
Mudededzi waṇu vha pfi vhonnyi?	
Dzina ḥa bugu ine na i funesa ndi ḥifhio?	
Mbekanyamushumo ya TV ine na i funesa ndi ifhio?	
Ni nga tama u dalela shango ḥifhio?	

Kha ri ንwale

Zwino tagedzelani madzina vhukuma a re kha thebuļu i re afho fhasi.
A nga vha e madzina a vhathu, fhethu, mađuvha kana miñwedzi.

johannesburg	veronica	mandu	lusikisiki	makhulutshinna
musumbuluwo	tshidulo	vhengele ḥa bugu	durban	mandla
cape town	dzuvha	polokwane	dzuvha	dan
anna	khekhe	mboho	thuthuthu	pene
mabutswu	kholomo	fulwana	nngwe	tshienda
ļavhuṇa	tshimedzi	july	tshiṇoni	tshiṭaha

Ņwalani madzina vhukuma a no bva kha mutevhe u re afho n̄tha kha kholomo dzone dici re afho fhasi. Madzinazwao a ንwaliwe kha kholomo mbili dza u fhedza.

Madzina vhukuma			Madzinazwao	
Muthu	Fhethu	Tshifhinga	Tshithu	Tshithu

THAMBO (U RAMBIWA)

New Town Primary School Environmental Club

Vha Gireidi ya 4

Arali ni tshi tama u guda zwinzhi nga zwipuka na zwikhokhonono,
ivhani murado wa kilaba!

Hu do bvelela mini musi zwikolo zwi tshi vala?

Hu na lwendo lwa tshipentshela lwa u ya u tha
zwikhokhonono lwe lwa lugiselwa musi zwikolo zwi
tshi vala nga rwedzi wa Tshimedzi.

Idani ni dzumbulule notshi na zwisusu, vhusunzi, zwigoño zwa
mathomathoma na nzie zwi no wanala Green Valley Gardens.

Tshifhinga: 09:00–16:00

Deithi: Lavhuraru, 6 Lambamai

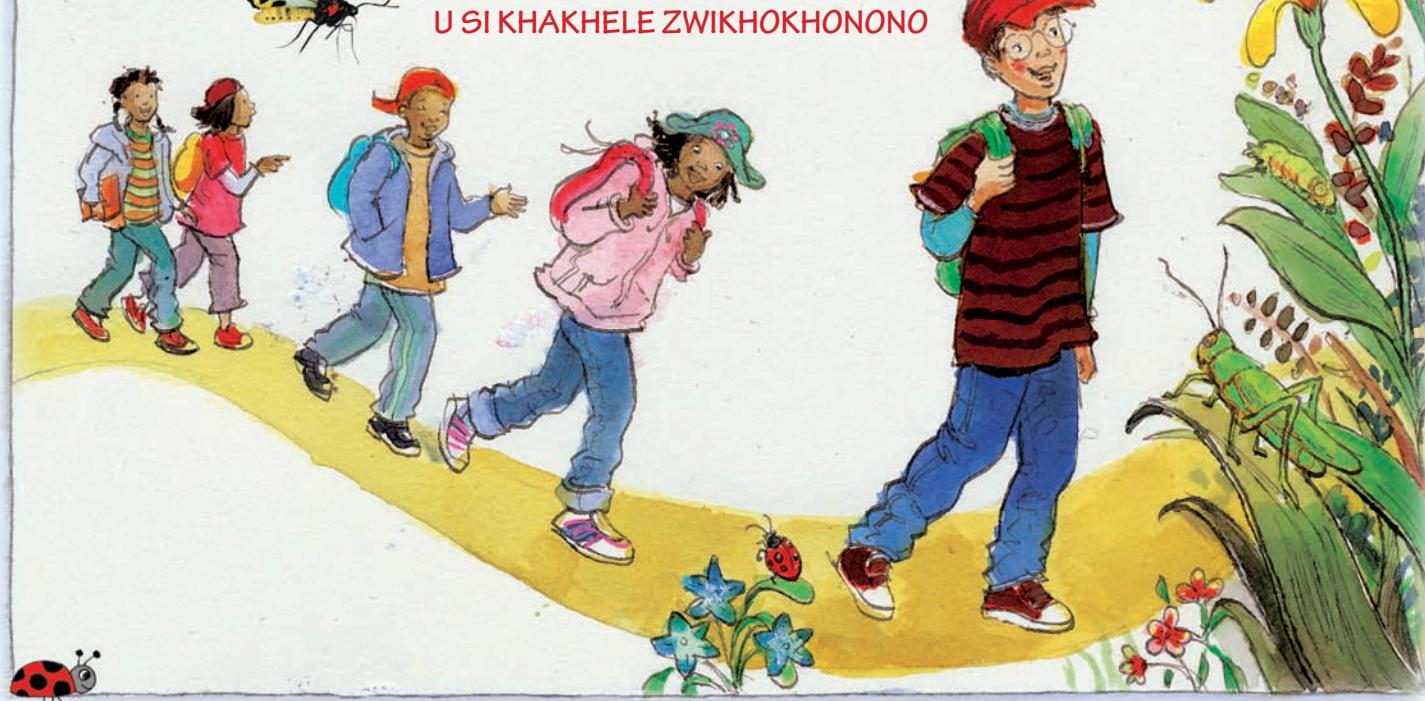
Hu takuwiwa: Kilasirumu ya Gireidi 4D

Ni de na: Tshiswi

ulo tshanu na tshinwiwa

Pene, noutubugu, muñadzi wa duvha na
khamera arali ni nayo.

U SI KHAKHELE ZWIKHOKHONONO

Kha ri nwale

Vhalani iyi thambo hafhu ni fhindule mbudziso idzi.

Vhagudi vha Gireidi ya 4 vho rambiwa uri vha fare lwendođe?

Lwendo ulu lu do thoma nga ɖuvha liphio nahone nga tshifhingade?

Vhana vha tea u da na mini?

Uri: "U si khakhele zwikhokhono" zwi amba mini?

Ni nga takalela u fara lwendo lwo raloho lwa tshikolo? Ngani?

TSIKHOKHONONO

Tshikhokhono tshi na zwivhumbeo zwiraru zwa muvhili,
Zwi si ho n̄tha kana fhasi ha zwiraru.
Thoho, khana na thumbu,
Ndi zwone zwipida zwi zwe the zwine
ra kona u zwi vhona.

Thoho i na zwipida zwa mulomo zwe zwa
vhumbwa zwavhuđi,
Ha dovha ha vha na matombumbano.
Tshiphuphuledzi tshi phuphuledza zwi re tsini,
Zwi u phuphuledza, zwa pfa, zwa nukhedza.

Kha khana ndi hone he milenzhe ya sima.
Phere mbili dza milenzhe ya rathi yo fhelela.
Ndi hone he mabesu a sima honevho.
U itela u thamuwa na u kokovha.

Thumbuni ndi hone tshivhilelani.
Tshivhilela tshine ya tshila ngatsho.
Tsha u fema, mbebo na tsukanyo.
Na zwiliwa zwa u tshila ngazwo.

Kha ri nwale

Vhalelani tshirendo
n̄tha. Talelani phere dza
maiþi a re na raimi. Ni
shumise ɻhalutshedzo i re
tshirendoni sa tsumbandila
ya u ola tshifanyiso tsha
tshikhokhonono.

Lavhelesani zwirendo izwi. Ni kona u vhona mini khazwo? Zwi fhambana ngafhi na zwiñwe zwirendo zwe na vhuya na zwi vhala? Ni a zwi takalela? Bulani uri ngani.

Kha ri ambe

Kha ri whale

Zwino vhalani zwirendo izwi.

U bvafhi
iwe tshisu
nyalunako?

Ndi ngani wo ngalala
duvha lothe?

U bvafhi
iwe tshisu
nyalunako, wa
manakanaka?

Ndo monamona ngadeni
dalala ndi sa u vholi.

Wo
dzumba ngafhi
lo tsha lo tou
kelengaende?

Ndo ḥingat̄inga ndo
ṭulutshela phapha dzau.

U bvafhi iwe
tshisu
nyalunako, wa
manakanaka, ndi sa
u wani?

Wo leleda u tshi yafhi?
Wa leleda maluvhani,
matswuku,
matshena na a
lutombo.

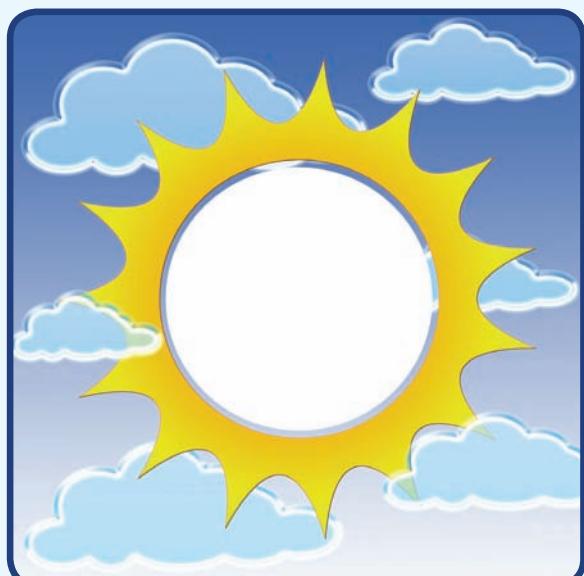
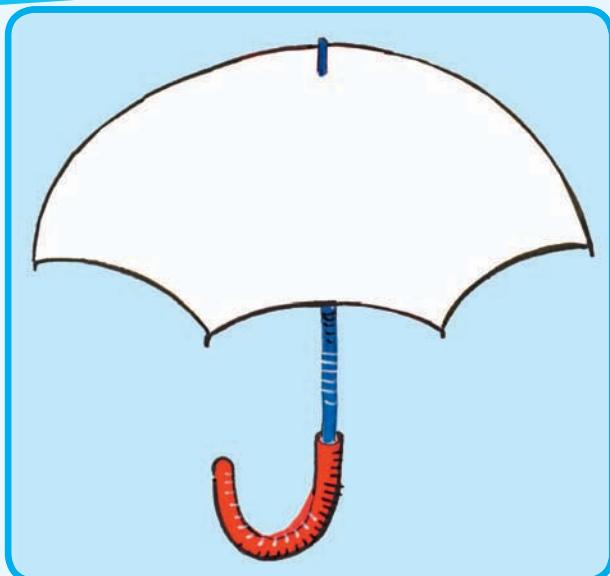
Nda namela ndi a takala!

Kha ri ḥwale

Zwino ḥwalani zwirendo zwaṇu inwi muṇe nga zwifanyiso izwi. Ni thome nga u humbula nga zwifanyiso. Ni kone u elekanya nga mafhungo ane na ḥo a shumisa.

Kha ri ḥwale

Dzhenisani zwiga zwa u vhala mafhungoni aya. Ni elelwe u shumisa malederedanzni kha madzina vhukuma. Shumisani zwiga zwa u vhala zwonezwone magumoni a mafhungo:

phathi ya tumi ya ḥuvha ḥa mabebo i ḥo farelwa durban nga fulwana

ntakadzeni ndi ene kapuṭeni wa thimu ḥukhu ya swallows

nda vhidzelela khaladzi anga nomsa nda mu vhudza uri a ime

ndo renga gurannda magazini bugu na pene

ndo ita sangwetshi nga tshisi ḥama ya khuhu tshilai ḥamatisi na khukhamba

nne na veronica ri pfana na u ya u dala ha mme a lulu polokwane

Kha ri ñwale

Lavhelesani zwifanyiso ni lingedze u wana uri ndi madzinazwao afhio e a baðekanywa a vhumba madzinambumbano.

gombambudzi; mbulumadi; nguluvheðaka; libumbudzi; libukhomu; thavhandubi; ntsamavhuvhu; khuhumulumbo; ñotshidonga; liivhathavha; ndaulwanzhe; muvhudakhomu; bophampani; buvhikhomu; khangamusimbiri; lugweluþoni, muangammbwa

+ <u>khovhe</u> + <u>naledzi</u>	+ _____	+ _____	+ _____
= <u>khovhenaledzi</u>	= _____	= _____	= _____
+ _____	+ _____	+ _____	+ _____
= _____	= _____	= _____	= _____
+ _____	+ _____	+ _____	+ _____
= _____	= _____	= _____	= _____
+ _____	+ _____	+ _____	+ _____
= _____	= _____	= _____	= _____
+ _____	+ _____	+ _____	+ _____
= _____	= _____	= _____	= _____

Kha ri ite nyito

Olani ni lebule madzinambumbano a inwi muñe.

+ _____

+ _____

+ _____

Maedzamibvumo

MAIPFI

M
A
S
W
A

Kha ri īwale

Talani mutalo wa u livhanya mubvumo na tshifanyiso thone.

thithithithi

miau

tswii

wee

thothotho

trrrr

katzkatzkatz

ndendende

Kha ri ite nyito

Olani
maedzamibvumo
a inwi muñe.

Kha ri īwale

Fhandekanyani maipfi uri ni wane madzina a ngelekanyo a fumiñamu.

Phoshoo *phashaa*

Pii Pii

Iufunonyofovhulwadzevhutshilotshituhumaanomaanda vivhotshivhitidikitelavengodakalotshityivo lwendo lunyadzo

Imbani luimbo ni kha tshigwada.

Kha ri diphine

THE LION SLEEPS TONIGHT

In the jungle the mighty jungle
the lion sleeps tonight,

In the jungle the quiet jungle
the lion sleeps tonight.

Chorus

He, ha helele mama

Ohimbube

In the village, the peaceful village,
the lion sleeps tonight,

In the village, the quiet village,
the lion sleeps tonight.

Chorus

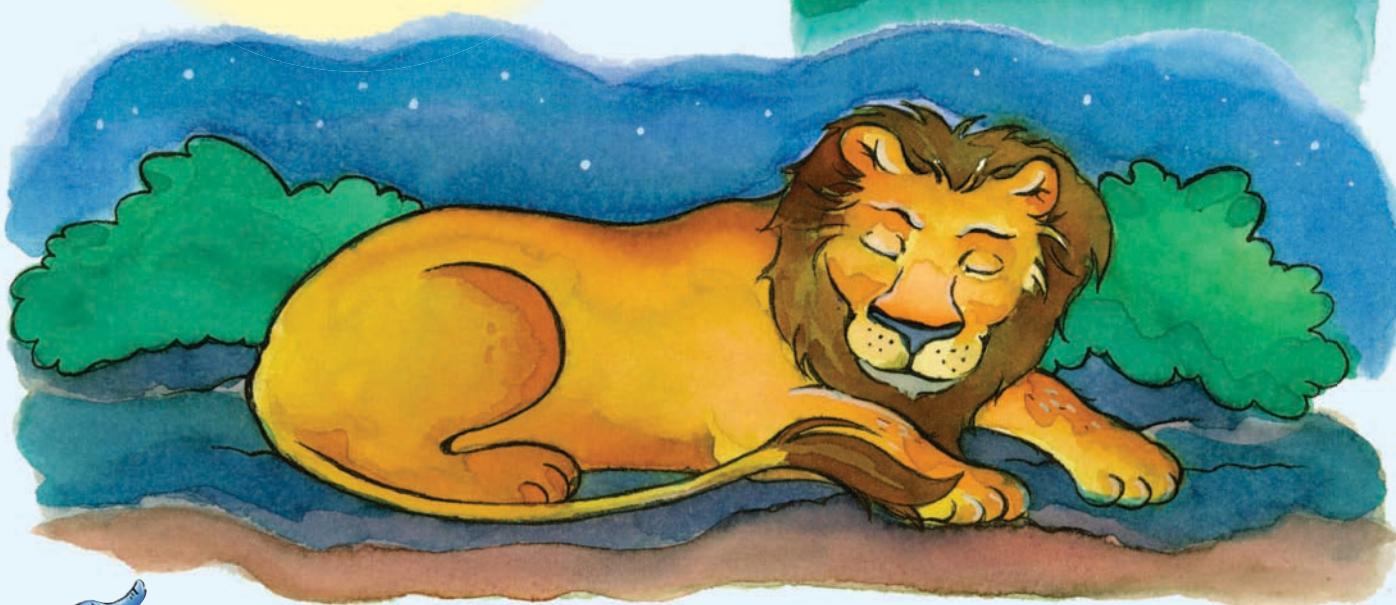
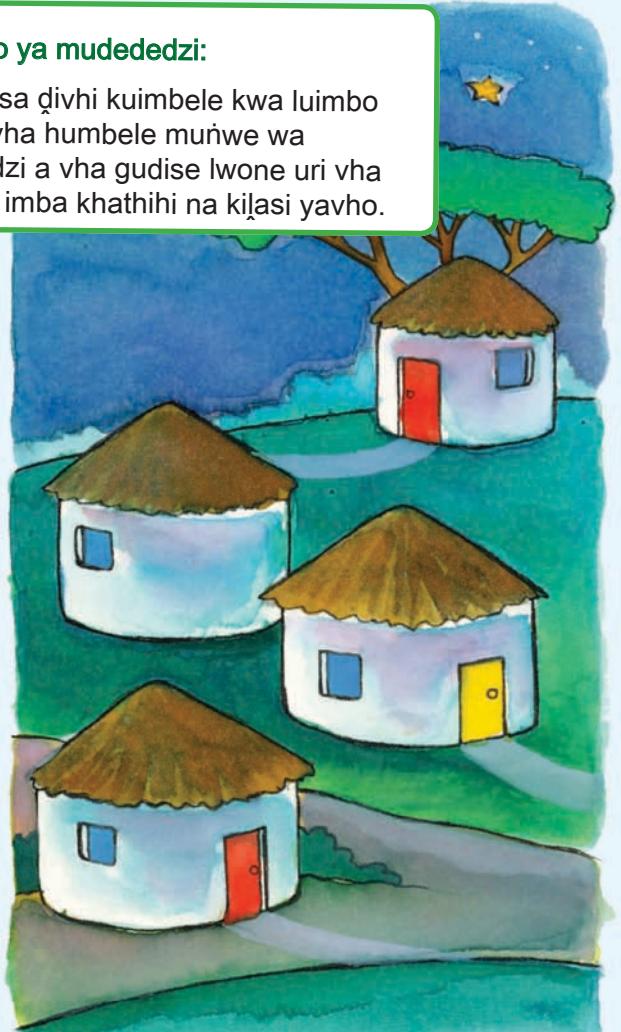
Hush my darling, don't fear my darling,
the lion sleeps tonight,

Hush my darling, don't fear my darling,
the lion sleeps tonight.

Chorus

Tsivhudzo ya mudededzi:

Arali vha sa ɖivhi kuimbele kwa luimbo ulu, kha vha humbele muñwe wa vhadededzi a vha gudise lwone uri vha kone u lu imba khathihi na kiłasi yavho.

Kha ri ambe

Țalutshedzani khonani yañu nga fhethuvhupo ha luimbo ulu. Zwi khou itea tshifhingade? Afho fhethu hu vhonala nga ndilade? Ni vhonu u nga hu na mulalo kana a huna. Ndi ɖoroboni kana miñini ya mahayani? Mañaka a vhonala nga ndilade?

Kha ri nwale

Dzhenisani zwiga zwa u vhala kha phara iyi u itela uri ni kone u vhala nga vhubvo ha luimbo ulu.

nga 1930 muñwe muimbi wa muzulu a no pfi solomon linda o vha ene wa u thoma u rekhoa luimbo ulu ngei johannesburg

Ni elelwe u shumisa malederedanzi kha madzina othe na khoma vhukati ha madzina.

luimbo ulu vha lu nea dzina ja mbube line ja amba ndau nga tshizulu

luimbo ulu ndi lwone lu no divheswa kha nyimbo dzi no bva afrika

luimbo lwa the lion sleeps tonight lwo no rekodiawho na nga tshifura tshijapani tshipenishi na tshidenishi

Zwine na tea u elelwa.

Vhuthihi	Tshivhalo
mafhi	mafhi manzhi
swigiri	swigiri nnzhi
oilı/mapfura	oilı/mapfura manzhi
mułavha	mułavha munzhi
mađi	mađi manzhi
fułauru	fułairi nnzhi
muño	muño munzhi

U ditola

Ndi a kona u vhala tshiɔri nda ɔlukanya milaedza mihulwane.		
Ndi kona u fhindula mbudziso dza tholokanyangivho dzi no yelana na mañwalwa.		
Ndi kona u kona u humbulela kufhelele kwa tshiɔri.		
Ndi kona u ɔlutshedza vhaanewa vha re tshiɔrini.		
Ndi kona u anetshela tshiɔri tshe nda vhala tshi tshi tevhekana nga ngona.		
Ndi kona u pulanela tshiɔri ndi tshi shumisa mepe wa mihumbulo.		
Ndi kona u ɔwala tshiɔri tshi re na mathomo, mutumbu na magumo.		
Ndi kona u topola madzinazwao, madzina vhuluma na madzina a ngelekanyo.		
Ndi kona u topola madzina a no vhalea na madzina a sa vhalei.		
Ndi kona u dzhenisa zwiga zwa u vhala mafhungoni.		
Ndi kona u ɔwala mafhungo a sa kondi (mafhungozwao).		
Ndi kona u vhumba madzinambumbano nga u ḥanganya madzina mavhili.		
Ndi kona u pfesesa mafhungomatsivhudzi o ɔwalwaho kha khvara ya bugu.		
Ndi kona u ɔwala tsenguluso ya bugu.		
Ndi kona u wana mafhungomatsivhudzi a tshi bva kha ɔiwalwa kana kha tshirendo.		
Ndi kona u humbulela tshiɔri ndi tshi shumisa mutevhe wa zwifanyiso.		
Ndi kona u ɔwala tshiɔrinalwa tsha dayari.		
Ndi kona u ɔwala sms.		
Ndi kona u ɔwala tshirendo.		
Ndi kona u ɔwala tshirendo tsha tshivhumbeo.		
Ndi kona u topola maipfı tshirendoni.		
Ndi kona u maipfı a re na pfanapheledzo tshirendoni.		
Zwiñwevho:		
Zwiñwevho:		

Kha ri ñwale

Pulanelani u ñwala tshiñori tshañu inwi muñe. Wanani uri ni ðo ñwala nga ha mini tshiñorini tshañu. Dadzani mepe wa mihumbulu u re afho phasi u itela u ñea tshiñori tshañu mathomo, mutumbu na magumo.

Zwino ðadzani mepe wa mihumbulu.

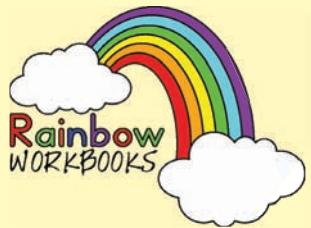
<p>Vhaanewa ndi vhonnyi?</p> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>Fhethuvhupo ndi hufhio? Tshiñori tshi bvelela ngafhi?</p> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Hu bvelela mini?</p> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>Tsho fhela hani? Ndi zwifhio zwine zwa takadza khatsho?</p> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Mathomo Thomani nga u amba uri hu bvelela mini mathomoni</p> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>Mutumbu Bulani uri ho bvelela mini musi tshiñori tshi tshi ða vhukati.</p> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Zwi tevhelaho Bulani uri hu bvelela mini tshi no tevhela</p> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>Magumo Tshiñori tsho fhala hani?</p> <hr/> <hr/> <hr/>

**Ni ðo ñwala
nga mini?**

Tshiñori tshanga nñe muñe

Gerani siañari li tevhelaho ni ite bugu. Kha khavara yayo, ñwalani dzina ña bugu yanu. Ñwalani dzina ñanu nga phasi ha dzina ña bugu ngauri ndi inwi muñwali. Zwino ñwalani tshiñori tshañu tshi na mathomo, mutumbu na magumo.

- Lavhelesani zwifanyiso na ñhoho ni lingedze u humbulela uri mañwalwa aya a amba nga mini.
 - Tshimbidzani mañ (u sikima) kha siañari ni wane uri ni ðo vha ni tshi khou vhala nga mini.
- Musi ni sa athu vhala**
- Vhambedzani zwe na humbulela na zwe na vhala. ● Arali ni sa pñsesi phara iyi, i vhaleleni hafhu nga u tou ongolowa. I vhaleleni nthia.
- Musi ni tshi khou vhala**
- Vhambedzani zwe na humbulela na zwe na vhala. ● Arali ni sa pñsesi phara iyi, i vhaleleni hafhu nga u tou ongolowa. I vhaleleni nthia.

MALUGANA NA MUŃWALI

Nwalani dzina lānu

Miňwaha yaňu

Hune na dzula hone

8

Liga ja 4: gerani kha mutalo nga murahu ha musi no sitepulara bugu yaňu.

Olani tshifanyiso hafha.

Liga ja 2: petani kha mutalo wa zwithoma.

Nwalani dzina ja bugu hafha.

Liga ja 3: sijepulareni kha lurumbu ulu.

Nwalani dzina lānu hafha (Ndi inwi muńwali).

1

Liga ja 1: petani kha mutalo wa zwithoma.

5

Isani phandā na tshiforit tsahānu hafha.

4

Nwalani mutumbu wa tshiforit tsahānu hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Thomani u ñwala tshiþori tshañu inwi
muñe hafha.

2

Olani tshifanyiso hafha.

Fhedzisani tshiþori tshañu.

7

3

9

Isani phanða ñwala tshiþori tshañu inwi
muñe hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Nwalaní urí hu bvelela mini magumoni a tshiþori.

Z
W
i

r
e

n
g
o
m
u

Thero ya 2: Ngoho na khumbulelwa

Ngano

Themo ya 1: Vhege dza 5 - 6

17 Mutukana we a vhidzelela e "phele (wulufu)"! 36

U ñivhadzwa ngano.
U fhindula mbudziso dza phindulothopolwa dzi no kwama tshitiori.
Therisano nga tshitiori: mulaedza, vhaanewa na fhethuvhupo.
U tambo litambwa li no amba nga tshitiori.
Nñowedzo ya ñivhamaiipi.

18 Mutukana we a vhidzelela e "tshientatshikhali!" 38

U tambo litambwa li no amba nga tshitiori.
Therisano na nyito ya u ñiwala nga fhethuvhupo, vhaanewa na puloto.
U vhambedza ngano mbili.
Vhagudi vha shumisa kuitele kwa u ñiwala na fureme kha u dzudzanya tshitiori tshavho.
U rekhoda maipfi maswa na ñhalutshedzo dzao kha dikishinari ya ene muñe.

19 Thangi 40

U ñivhadzwa thangi na maipfi a re midzi (matsinde).
Zwine thangi dza vha zwone.
Utopola thangi na u dzi shumisa kha u shandukisa zwine mafhuno a amba.
U tambo Mutambo wa Tshikhali.
Hu tshi shumisa mafhuno zwo na ndaelo.

20 Mirero na Thangi 42

Therisano nga zwine mirero ya amba zwone. U livhanya mirero na zwine ya amba.
U ñivhadzwa mitshila.
Zwine mitshila yo ñowelwaho ya amba.
U topola mitshila na maipfi ane a vha midzi (matsinde).
U shumisa mitshila migede mafhungoni.
U rekhoda maipfi maswa na ñhalutshedzo dzao kha dikishinari ya ene muñe.

21 Tari la mvhalavhala 44

U vhala tshitiori.
Therisano nga vhaanewa vha zwipuka vha re na mvumbo dza vhathu, puloto na uri tshitiori tshi nga fhela nga ndilade.
U anetshela hafhu thevhekano ya zwiitei zwi tshi yelana na vhaanewa vha fhambananaho.
Maipfi o shumiswaho maríwalwani.
U ola "mepe" wa zwithu zwo iteaho tshitiorini.
Therisano ya tshigwada hu tshi humbulelwa uri tshitiori tshi ño fhela nga ndilade.

U nweledza thevhekano ya zwithu tshitiorini hu tshi shumiswa maipfi a no nga tsha u thoma, ha tevhela, nga murahu na tsha u ñedzisela.

22 Zwe zwa tevhela 46

U isa phanda na tshitiori.
U bveledza litambwa ja u sumbedza u aluwa ha puloto.
U nweledza tshitiori hu tshi tevhedza thevhekano ya zwiitei.
U rekhoda maipfi maswa na ñhalutshedzo dzao kha dikishinari ya ene muñe.

23 U pulanela tshitiori 48

U sumbedza maga o fhambananaho a tshitiori ha tevhela u ñiwala tshitiori tshi tshi tou tevhedza ho sedzeswa mathomo, mutumbu na magumo.
U rekhoda maipfi maswa na ñhalutshedzo dzao kha dikishinari ya ene muñe.

24 Thangi na mitshila 50

U rera ngazwo, u zwi sumbedza na u zwi ñalutshedza.
Mutambo wa maipfi. Mbambe ya mitshila na thangi. U topola thangi na maipfi a re midzi.
U vhumba mafhuno hu tshi shumisa maipfi a no bva kha mutambo.

Maríwalwa a maphungomatsivhudzi

Themo ya 1: Vhege dza 9 - 10

Therisano nga thevhekano na kushumiselwe kwa ndaelo.
U fha ndaela dzi re khagala.
Therisano nga matheriaja a no khou ñodea na kuitele kwa zwithu.

U bveledza ndaela na matheriaja ane a bva kha mutevhe wa nyolo dzi no sumbedza kuitelwe kwa tshikukwana tsha khathoni ya tshinwiwa.

U shumisa mvetamveto kha u ñiwala sethe ya ndaela.

Maríwalwa a maphungomatsivhudzi

Themo ya 1: Vhege dza 9 - 10

29 Mafhuno a ri mini? 60

U vhala atikili mbili dza guranna.
Hu sedzeswa ñoho ya mafhuno, deithi, phara ya marangaphanda na u shumisa zwa u tou vhone nga maño na khephusheni.
U fhindula mbudziso dzi no kwama maríwalwa u itela u wana ñhalutshedzo dza zwithu na u kona u topola milayo.
U shumisa ndongazwiga zwo teaho khathihi na kufhelele kwa mafhuno.

30 U vhiga mafhuno 62

U pulana na u ita mvetamveto dza guranna hu tshi shumisa mbudziso dza "nnyi, lini na ngafhi".
U amba nga mihibulo vhe kha tshigwada.
U shumisa ndila dza u ñiwala.
U ñiwala mafhungomaitei e kha tshifhinga tsho fhiraho.
U ñiwala atikili ya guranna hu tshi shumisa milayo ya ñoho ya mafhuno, ñivhadzamuriwali, nzw.
U lugisa na u kumedza tshipitshi tsho ñisendeka nga atikili ya guranna.
U lugisa notsi dza tshipitshi tshi no tea u ñiwaliwa tshi kha tshifhinga tsho fhiraho.
U shumisa vhushe.
U rekhoda maipfi maswa na ñhalutshedzo dzao kha dikishinari ya ene muñe.

31 U ita tshipitshi 64

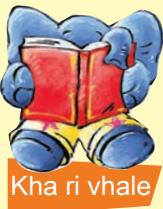
Vhushevedji ha kuvhigele kwa tshipitshi tshe tsha lugiswa.
Vhunzhi
Ditoleni.

32 Ñwalani tshitiori 66

U pulanela u ñiwala tshitiori ho sedza vhaanewa, puloto, fhethuvhupo na magumo.
U ñiwala tshitiori itshi kha themphuleithi ya bugu yo tou geriわhō.

Mutukana we a vhidzelela e “phele (wulufu)!”

Kha ri vhale

Tshiṭori itshi ndi lungano lwa sialala. Ngano dza sialala ndi zwiṭori zwe vhathu vha anetshelana tsha kaledale. Zwiṭori izwi zwe vha zwi sa tou የውልዴዋ zwi tshi tou anetshelwa vhathu lunzhilunzhi. Roṭhe ri na ngano dza sialala na fołokułoo, zwidate, ngano dza phukha, ngano dza vhahali, ngano dza vhubvo na nyimbo dza sialala. Vhunzhi hadzo hu na milaedza ya tshipentshela.

Kaledale ho vhuya ha vha na mulisa wa nngu wa mutukana we a vha e na miñwaha ya fumi. Duvha ሌኑዬ na ሌኑዬ o vha a tshi lissa sambi እንደ nngu mavhuwa dzi tshi fula hatshi. Duvha ሌኑዬ na ሌኑዬ o vha a tshi dzula fhasi ha kuri kuthihi ku re kha ndunduma o tielela nngu dzawe. Musi tshifhinga tshi tshi ya a vho pfa e na vhumvumvu. ሌኑዬ ሁኔታ a humbula u ደምሮምሮ a mbo vhidzelela a ri, “Phele wee! Phele wee! Nthuseni! Phele i khou pandamedza nngu dzanga!

Musi vhathu vha kusi uku vha tshi pfa mukosi uyu, vha mbo bva vha tshi ዳ u mu phalala, vha pandamedze phele iyi. Fhedzi vha tshi swika afha ndundumani ha si vhe na phele ine vha kona u i vhona. Tshe vha wana ho vha uyu mutukana we a vha sea.

“Inwi የኑና, ni songo vhidzelela ne ‘phele’ ngeno hu si na phele!” ndi muñwe wa vhenewha vhathu vha tshi mu kaidza zwenezwi vha tshi khou tsa ndunduma iyi.

Nga matshelo, mutukana a dovha a vhidzela, “Phele wee! Phele wee! Nthuseni! Phele i khou pandamedza nngu dzanga! Vhathu vha kusi uku vha tshi pfa mukosi uyu, vha mbo dovha hafhu vha bva vha tshi ዳ u mu phalala, vha pandamedze phele iyi.

Musi vha tshi zwi vhona hafhu u ri a hu na phele vha ri khae, “Iwe mutukana, u tea u ታዳ thuso musi hu na khombo ya vhukuma! U songo vhidzelela we ‘phele’ ngeno hu si na phele!”

Uyu mutukana a sokou የኑናዬ o vha lavhelesa vha tshi tsa ndunduma vha tshi ነህኑna Iwahuvhili.

Ho no fhera mađuvha nyana, uyu mutukana a vhona phele ya vhukuma i tshi khou nukhedzanukhedza heneffo sambini. A pfa o tshuwa vhukuma a mbo zhamba a ri, “Phele wee! Phele wee! Nthuseni!”

Fhedzi vhathu vha humbula uri u khou tambo ngavho u fana na zwiṭa kale Iwe na muthu na muthihi a si bve u ya u mu thusa.

Musi እና no kovhela, vhathu vha mangala uyu mutukana a sa vhuyi na nngu dzawe. Vha bva fulo እንደ u ya u mu ታዳ vha mu wana a tshi khou vhovhola e eṭhe.

“Ho vha hu na phele ya vhukuma! Yo ponda dziñwe dza nngu dzanga dziñwe dza shavha! Khezwi vhathu ni songo ዳ na nthusa ngauri ndo vhidzelela ndi tshi ታዳ thuso?” u ralo a tshi vhovhola.

Muñwe wa vhakalaha vha heneffha muđanani a lingedza u kwengweledza kutukana uku musi vha tshi khou humela hayani.

“Ri ደ u thusa u ታዳ nngu dzau dzo xelaho musi እንደ tshi tsha,” vha ralo vho kapea tshanda tshavho kha shađa እውሃ. “Fhedzi ni tea u guda uri arali na dzulela u zwifha, a hu na ane a ደንበኛ fulufhela ... na musi une na vha ni tshi khou amba ngoho!”

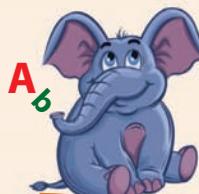

Kha ri ambe

Ndi nga mini hu songo vha na muthu we a ḫa u thusa mutukana uyu?

Itani ḫitambwa ḫa tshiṭori itshi. Hu tea u vha na mulisa, phele, nngu na vhathu vha si gathi vha tshitshavha.

Wanani maipfi swoboni ya maipfi.

gungula

tshuwa

vhovhola

Divhamaiapfi

g	u	n	g	u	l	a	p	i	b
r	m	n	b	z	x	q	w	u	i
t	s	h	u	w	a	m	e	r	c
n	v	h	o	v	h	o	l	a	b
z	ṅ	w	e	t	h	u	w	a	i
x	z	w	i	f	h	a	i	b	d
v	h	i	d	z	e	l	e	l	a
w	e	s	e	i	s	a	g	o	i

Kha ri ḫwale

Vhalani mbudziso idzi ni tagedzele ḫedere ḫi re tsini na phindulo yone.

Ndi nga mini mulisa wa nngu o vhidzela uri "Phele"?

- A O vha e na vhumvumvu a tshi khou ḫodou ri vhathu vha mu mvumvuse.
- B O vha a tshi vhona u nga hu na phele.
- C O vha a tshi ḫodou u zwifha.
- D O vha a tshi khou shushedza phele uri i shavhe.

Ndi nga mini vhathu vha afho muḍanani vha songo tsha mu phalala musi a tshi vhidzela?

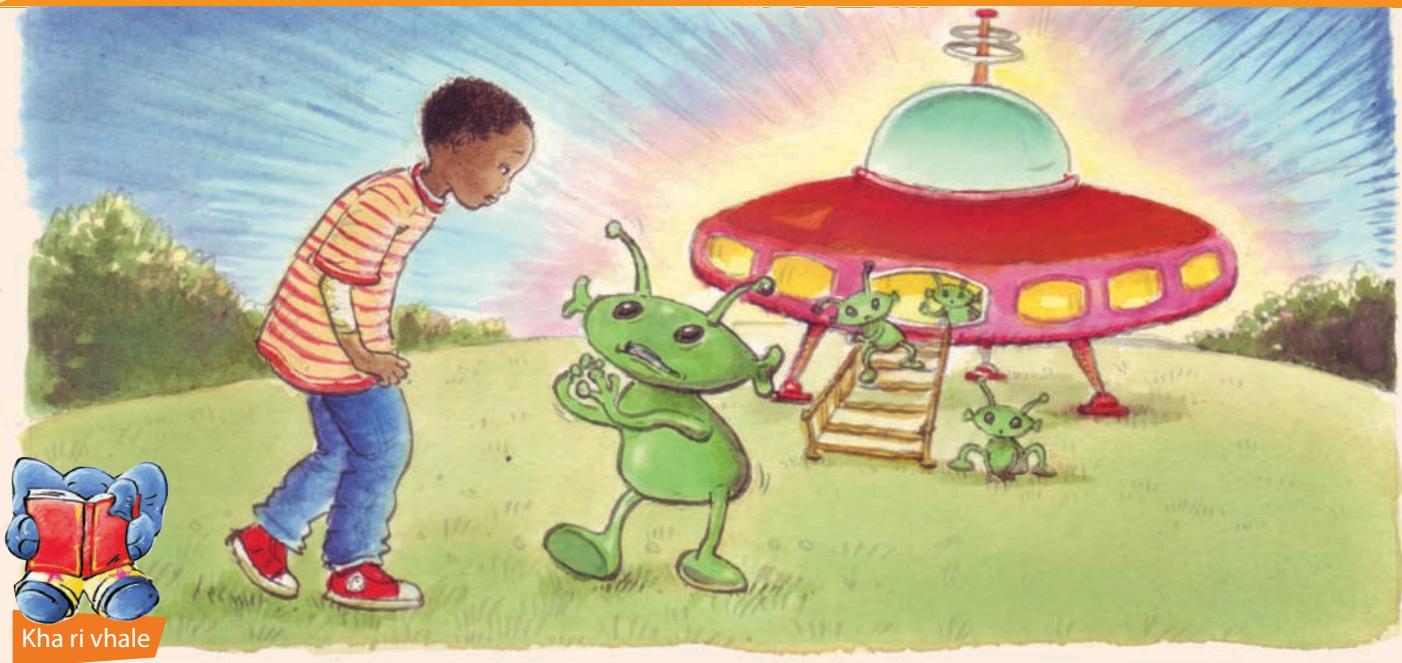
- A Vho vha vhe masimuni vha tshi khou shuma.
- B Vho zwi dzhia uri u khou vha zwifhela hafhu.
- C A vho ngo mu pfa.
- D Vho vha vha tshi khou ḫoda uri phele i ponde nngu.

Ndi ifhio kha ḫoho idzi ine ya nga vha yone i no tea itshi tshiṭori?

- A Duvha ḫe phele ya ponda nngu
- B Mulisa wa nngu wa kutukana
- C Mutukana we a lila u phalalwa
- D ḫo tsha ḫo tou kelengende ndundumani

Pfunzo ya tshiṭori itshi ndi ifhio?

- A Arali ni tshi ḫoda thusa a ni nga wani vhaphalali.
- B Ni songo itesa phosho.
- C Arali wa dzulela u zwifha, a hu na ane a ḫo u fulufhela na musi une wa vha u tshi khou amba ngoho.
- D Muthu u tea u fulufhedzea.

Thabo o vha a tshi pfana na u vhidza maṭo a vhatu. O vha a tshi anzela u vhidzelela mashaka na dzikhonani uri vha ḋe vha vhone tshiendatshikhalani tshe a tshi vcona. “Iḍani ni vhone tshiendatshikhalani!” ndi ene a tshi vhidzelela, kana a ri “Nthuseni wee, hu na UFO yo kavhaho zwinozwino!” (UFO zwi amba “unidentified flying object”.)

Tshifhinga tshoṭhe Thabo a tshi vhidzelela, vhatu vha ḋorobo iyi yoṭhe vho vha vha tshi gidimela henengeo uri vha vhone tshiendatshikhalani tsha hone. Fhedzi vha tshi mbo ḋi wana hu si na tshithu. “tsho mbo ḋi fhufhal!” ndi ene a tshi vhudza vhatu.

Thabo o ita ngaurali lwa u thoma, Iwavhuvhili, Iwavhuraru – na lunzhilunzhi.

Zwino ḥiṇwe ḋuvha, a vcona tshiendatshikhalani tsha vhukuma. “Na mmbuyela!” ndi ene a tshi vhidzelela. “Tshiendatshikhalani tsho kivha mudavhini. Vhatu ṭavhanyani ni thuse!”

Fhedzi ha si vhe na ane a mu phalala.

Khathihi fhedzi, ha mbo tsa munna asili mudala a ri kha Thabo, “Ndi khou humbela thuso ya piṭirolo na zwiliwa zwa u fha vha muṭa wanga. Vhana vhanga vha khou ḫoda zwiliwa nga u ṭavhanya! Ri diseleni maṭari manzhi u ya nga hune na nga kona!”

“Na mmbuyela!” ndi Thabo a tshi tzhemra. Hu na vhatu vhasili vha re na ndala ngeno mudavhini!”

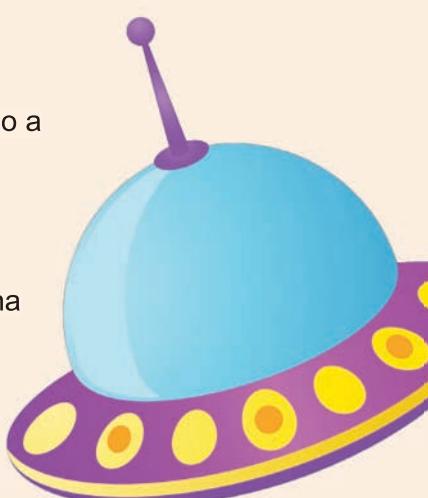
Fhedzi ha si vhe na ane a mu phalala.

Zwenezwo zwa ita uri Thabo a gidime na miri a tshi fhlula maṭari u bva afho a gidimela giratshini u renga piṭirolo. Ula munna asili a takala vhukuma.

Thabo a mbo fhasi vhudzuu, o vha a songo neta zwone ngeno tshiṭla tshiendatshikhalani tshi tshi mbo ḋi takuwa, asitshiṭla!

“Ndi mini tshiṭla Thabo?” ndi mme awe vha tshi vhidzelela musi vha tshi vcona tshiṭla tshiendatshikhalani tshi tshi khou swatiṭmela.

“Zwi ḋo thusa mini naho nda vha ṭalutshedza, Mmawe?” Ndi Thabo a tshi vhudzisa. “Vha nga si vuwe vho nkholwa musi.”

Kha ri ambe

Itani ɿitambwa ɿa tshiṭori itshi. Hu tea u vha na munna asili, vhana vhasili, Thabo na mme awe.

Tshiṭori itshi tshi fana ngafhi na tsha
"Mutukana we e "Phele!"?

Kha ri ɻwale

Elekanyani nga zwiṭori izwi
vhuvhili hazwo ni ɻadze thebuļu.

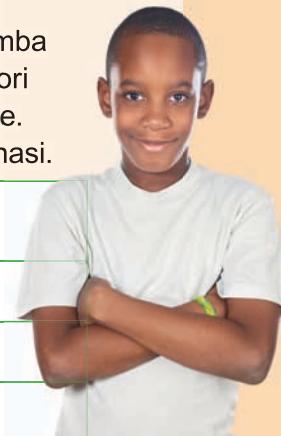

Tshiṭori	Muanewa muhulwane ndi nnyi?	Puloto ndi ifhio?	Mulaedza wa tshiṭori ndi ufhio?
Mutukana we a vhidzelela e "Phele (Wulufu)!"			
Mutukana we a vhidzelela e "Tshiendatshikhalani!"			

Kha ri ɻwale

Zwino ɻwalani tshiṭori tsha inwi muñe tsha maipfi a no swika 120 tshi no amba
nga musidzana kana mutukana we a lila thuso. Thomani nga u ɻwala tshiṭori
tshañu kha bammbiri ɿa mvetamveto ni humbele khonani yañu uri a tshi ɻole.
Ni kone u tshi ɻwala nga vhuronwane na vhudele tshikhalani tshi re afho phasi.

Thoho ya tshiṭori tshañu	
Uyu muthu u vhadzilela a tshi ri mini?	
Hu bvelela mini ɻuvha ɻine ha sa vhe na muphalali?	
Mvelelo dza hone ndi dzifhio?	
Mulaedza kana theroy a tshiṭori ndi ifhio?	

Thangi ndi mini?

Thangi i shandula zwine ipfi la amba.

Thangi a si ipfi lo fhelelaho. Ndi tshipiqa tsha ipfi tshi no tumiwa mathomoni a ipfi lo fhelelaho (kha tsinde la/mudzi wa ipfi). Thangi inwe na inwe i na zwine ya amba. Musi thangi yo tumiwa kha tsinde la/mudzi wa ipfi, i shandula zwine ipfi ilo la amba.

Kha ri ite nyito

Lavhelesani tsumbo. Hu itea mini musi ri tshi tuma thangi kha tsinde la ipfi? Ipfii liswa li vho amba mini?

Thangi	Tsinde la/mudzi wa ipfi
ku-	-tukana > kutukana

Thangi dzi tevhelaho
dzi amba mini?

Thangi	Thalutshedzo
ku-	tshi ^{ku} ku
ka-	tshivhalo
li-	tshihulwane
di-	nyito i tea kha mune wayo
ra-	mudzia/munye wa

Tagedzelani thangi kha linwe na linwe la maipfi aya. Ni kone u talela tsinde la ipfi.

Kha ri nwale

Tumani thangi kha maipfi o talelwaho nga fhasi u itela uri maipfi ayo a yelane na ayo manwe o swifhadzwaho.

Kha ri nwale

Vha dzula n^duni ku re tsini na thavha.

O rengela ene muⁿe rokho.

Khotsi awe vho renga goli jihulwane.

Malume anga vha pfi mabindu ngauri ndi mudzia mabindu.

O tshea ene munę nga lufhangā.

Kha ri diphine

Kha ri tambe mutambo wa tshikhalani. Shumisani madaisi na zwiswayi ni tshi tamba, ni thuntshele tshikhalani ni kha nomboro ya 1.

16 	15 	14 	13
9 	10 	11 	12
8 	7 	6 	5
1 	2 	3 	4

Kha ri ambe

Ambani uri ni vhona u nga mirero iyi i amba mini. Talani mutalo u tshi bva kha murero u tshi ya kha thalutshedzo yawo kha kholomo i re kha tshanda tsha u la.

Mirero ndi kuambele kupfufhi kune kwa ri nea mulaedza wa tshipentshela.

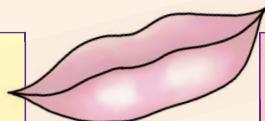
Mulomo a u dalelw
nga mulambo.

U naka a hu fani
na u dihwa.

Mutsinda ndi khwiñe,
shaka ndi bulayo.

Mutshetshete wo
beba muñanzwa.

Tshi na phepho a tshi
sumbedzwi mulilo.

Muthu a tshi ṭoda tshithu u tou dishumela
nga ene mune.

Mutsinda u a u fara zwavhuđi u
fhira shaka lau.

Muthu ane a u dihwa a nga u thusa
a sa sedzi zwine wa vha nazwo.

Muthu wa mazuwo ha kundwi nga tshithu.

Muthu o nyadzeaho (mubebi) u fhedza o vha
na የwana a re na vhuimo vhutshiloni.

Mitshila ndi mini?

Mitshila i fana na thangi, zwi
fhambana fhedzi ngauri i
tumiwa i tshi tevhela midzi
kana matsinde a malpfu u
itela u shandula zwine ipfi la
amba.

Tsumbo:
-fulu zwi amba "zwinzhi",
zwine zwa amba uri
dakalofulu zwi amba dakalo
linzhi.

Midzi iyi i amba mini?

Mudzi	Thalutshedzo
-fulu	zwinzhi
-lume	tsha tshiduna
-ela	itela nyito

Kha ri nwale

Talelani maipfi a re midzi kana matsinde.
Ni tagedzele mitshila i re magumoni a maipfi aya.

kholbofulu

ndoulume

thusana

imbela

ndoukadzi

mukukulume

gemofulu

mbudzana

gumofulu

khosana

rengisa

bikela

budzwana

shangoni

shumela

malume

shangoni

gukulume

rumana

dakalofulu

khambana

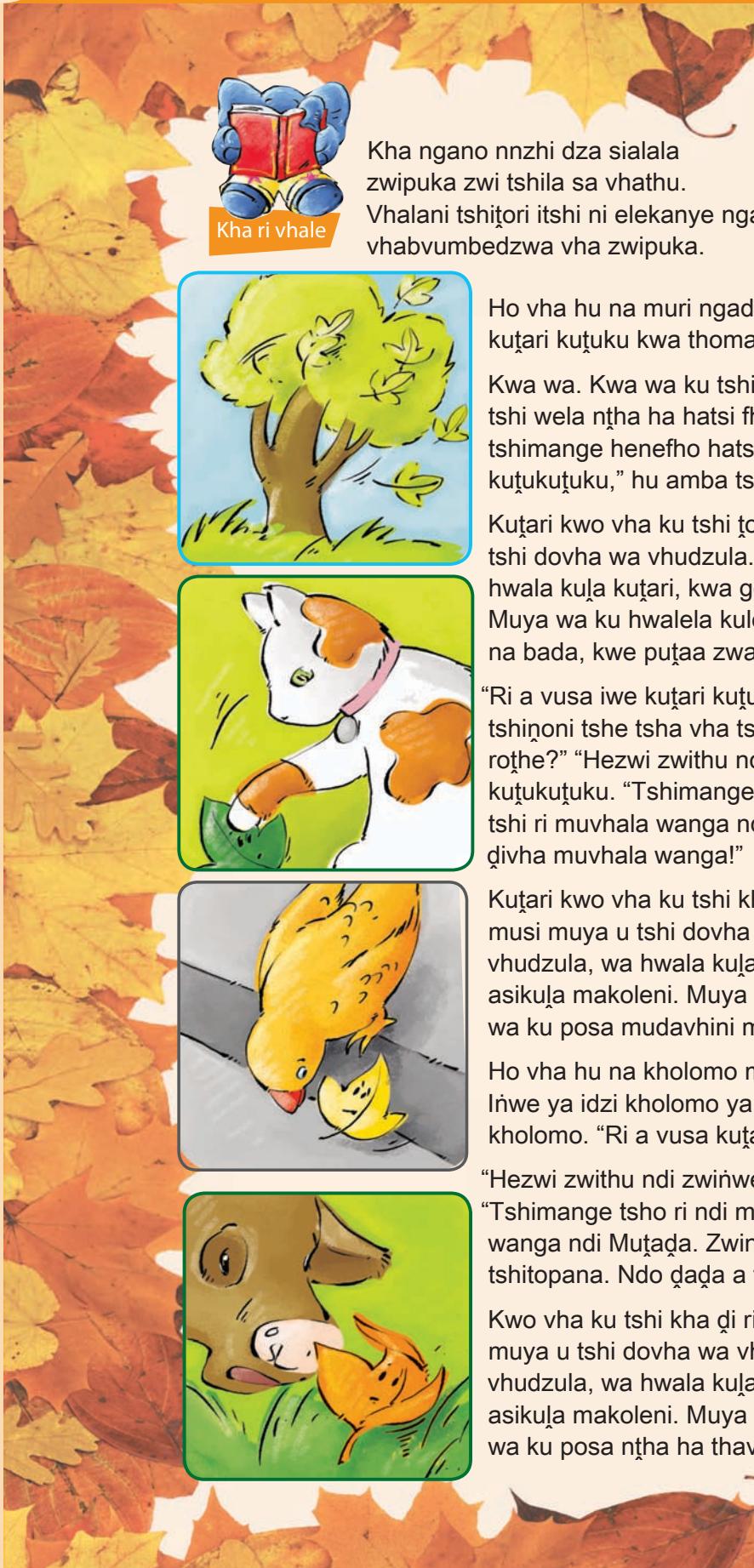
Nangani maipfi mañanu kha ayo ni a shumise mafhungoni.

Nangani ipfi ĥone, ni ḥume mutshila wa **-ana** ni kone u nwala ipfi ĥiswa afho tshikhali.

khumba	Mvula yo na. Ndi hone _____ dzi tshi ḥo ḥala.
fara	Ni tshimbile no _____ musi ni tshi pfuka bada.
budzwa	Kholomo ya mboho ndi budzwa ya tsadzi yone ndi _____.
londa	Riñe sa mashaka ri tea u _____.
mbudzi	Ro ya bulasini ra vhona hu na _____ nnzhi dza mavhalavhala.
thusa	Vhana vha kiłasi yashu vha khou _____ u nwala tshunwahaya.

Țari la mivhalavhala

Kha ngano nnzhi dza sialala zwipuka zwi tshila sa vhatu. Vhalani tshiṭori itshi ni elekanye nga vhabvumbedzwa vha zwipuka.

- Musi ni sa athu vhala**
 - Lavhelesani zwifanyiso na ḥohoh ni lingedze u humbulela uri maiwalwa aya a amba nga mini.
 - Tshimbidzani maṭo (u sikima) kha siaṭari ni wane uri ni ḫo vha ni tshi khou vhala nga mini.

- Musi ni tshi khou vhala**
 - Vhambedzani zwe na humbulela na zwe na vhala. • Arali ni sa pfeſesi phara iyi, i vhaleni hafhu u tou ongolowa. I vhaleleni ntha.

Ho vha hu na muri ngadeni. Muya wa thoma u vhudzula, kuṭari kuṭuku kwa thoma u dzinginya.

Kwa wa. Kwa wa ku tshi tsa, asikuṭa, u vhuva u swika ku tshi wela n̄ha ha hatsi fhasi ha muri. Ho vha ho dzula tshimange heneffo hatsini. “Ri a vusa iwe kuṭari kudala kuṭukuṭuku,” hu amba tshimange. “Ri nga tambarothe?”

Kuṭari kwo vha ku tshi ḥodou fhindula uri ee, musi muya u tshi dovha wa vhudzula. Vhudzuu! muya wa vhudzula, wa hwala kuṭa kuṭari, kwa gonya, kwa gonya, asikuṭa makoleni. Muya wa ku hwalela kulekule. Wa swika wa ku posa tsini na bada, kwe puṭaa zwavhuḍi.

“Ri a vusa iwe kuṭari kuṭukuṭuku kwaṭada,” hu amba tshiqoni tshe tsha vha tshi tsini na bada. “Ri ḫo dzula rothe?” “Hezwi zwithu ndi zwiñwevhō,” hu amba kuṭari kuṭukuṭuku. “Tshimange tsho ri ndi mudala. Zwino tshiqoni tshi ri muvhala wanga ndi Muṭada. Ndo ḫada a thi tsha ḫivha muvhala wanga!”

Kuṭari kwo vha ku tshi kha ḫi ri ku a vhudzisa tshiqoni musi muya u tshi dovha wa vhudzula. Vhudzuu! muya wa vhudzula, wa hwala kuṭa kuṭari, kwa gonya, kwa gonya, asikuṭa makoleni. Muya wa ku hwalela kulekule. Wa swika wa ku posa mudavhini muhulu, kwe puṭaa zwavhuḍi.

Ho vha hu na kholomo mudavhini, dzi tshi khou fula hatsi. Irwe ya idzi kholomo ya ḫa tsini na kuṭari. “Moo,” hu amba kholomo. “Ri a vusa kuṭari kuṭukuṭuku kwa tshitopana.”

“Hezwi zwithu ndi zwiñwevhō,” hu amba kuṭari kuṭukuṭuku. “Tshimange tsho ri ndi mudala, tshiqoni tsha ri muvhala wanga ndi Muṭada. Zwino kholomo i ri muvhala wanga ndi tshitopana. Ndo ḫada a thi tsha ḫivha muvhala wanga!”

Kwo vha ku tshi kha ḫi ri ku a vhudzisa kholomo musi muya u tshi dovha wa vhudzula. Vhudzuu! muya wa vhudzula, wa hwala kuṭa kuṭari, kwa gonya, kwa gonya, asikuṭa makoleni. Muya wa ku hwalela kulekule. Wa swika wa ku posa n̄ha ha thavha khulu.

Kha ri ambe

Kha ri ite nyito

Ndi mini tsho itaho uri kuṭari ku we murini?
 Kuṭari kwo tshimbila hani ku tshi bva kha tshipuka tshiñwe
 ku tshi ya kha tshiñwe?
 Ndi nga mini muñwali a tshi shumisa ipfi "vhudzuu"?
 Hu na zwiñwe zwiṭori zwine na zwi ḥivha zwine khazwo zwipuka
 zwa amba?
 Ni vhona u nga hu ḥo bvelela mini tshi no tevhela tshiṭorini itshi?
 Ni vhona u nga tshiṭori itshi tshi ḥo fhela nga nđilade?

Olani nđila ye kuṭari kwa tshimbila ngayo u bva murini u swika
 kha kholomo.

Kha ri ñwale

Zwino ṭalutshedzani zwe na ola ni tshi shumisa maipfi a no ri:
 "tsha u thoma, "ha ḫa", "nga murahu" na "tsha u fhedzisela".

Tsha u thoma kutari kwo

Ha ḫa he kwa

Nga murahu

Tsha u fhedzisela

Kha ri vhale

Kha ri vhone uri tshitiori tshi
fhela nga ndilade

Kuṭari kwa lala heneffo tshifhinga nyana. Ha mbo swika mbudzi. "Ri a vusa kuṭari kuṭukuṭuku kutswuku," hu amba mbudzi. "Wo ḥa u dzula na nne ngeno thavhani?" Hezwi zwithu ndi zwiñwewho," hu amba kuṭari kuṭukuṭuku. "Tshimange tsho ri ndi mudala, tshiqoni tsha ri muvhala wanga ndi muṭada kholomo ya ri muvhala wanga ndi tshitopana. Zwino mbudzi i ri muvhala wanga ndi mutswuku. Ndo ḥada a thi tsha ḫivha muvhala wanga!"

Kuṭari kwa sokou lala heneffala ku sa tsukunyei. "Ri a vusa kuṭari kuṭukuṭuku kwa buraunu," hu amba nguluvhe. "Ndo ḥodou u ḥa zwenezwino. Ndi muya we wa u disa fhano?" "Hezwi zwithu ndi zwiñwewho," hu amba kuṭari kuṭukuṭuku. "Tshimange tsho ri ndi mudala, tshiqoni tsha ri muvhala wanga ndi muṭada kholomo ya ri muvhala wanga ndi tshitopana, mbudzi ya ri muvhala wanga ndi mutswuku. Zwino nguluvhe i ri muvhala wanga ndi buraunu. Ndo ḥada a thi tsha ḫivha muvhala wanga!"

Khathihi fhedzi kuñwe kutukana kwa mbo ḫi vhona kuṭari kwa ku doba. "Kha vha vhone," u amba na mme awe. "Kha vha vhone kuṭari kwa muvhala wa musuku khokwu. Kha vha vhone aya mariwe maṭari. A na muvhala mudala na wa ḥada na wa tshitopana na mutswuku na wa buraunu na wa musuku." "Ee," hu amba mme awe. "Zwino vhunga tshilimo tsho fhira, maṭari a na mivhala ya tshifheffo."

Kha ri ite nyito

- Itani ḥitambwa ḥa tshitiori itshi. Hu tea u vha na vhatambi vha ḥahe:
- Muthihi a vhe kuṭari
 - Vhañwe vha vhe zwipuka na tshiqoni
 - Muthihi a vhe kutukana
 - Muthihi a vhe mme
 - Tsha u fhedzisela, muthihi a vhe muanetsheli

Muanetsheli u ḥalutshedza mafhungo ane a sa ḥo ambiwa nga zwipuka, tshiqoni, kutukana, mme na kuṭari.

Kha ri ñwale

Kuṭari ku amba na zwipuka zwingana? Zwi ñwaleni kha mutevhe ni ambe uri tshipuka tshiñwe na tshiñwe tsho ri mini kha kuṭari.

Tshipuka	Tsho ri mini kha kuṭari?
1	
2	
3	
4	
5	

Kutukana kwo amba mini malugana na muvhala wa kuṭari?

Mme a uku kutukana vho fhedza vho ku vhudza mini malugana na muvhala wa kuṭari?

Ni vhona u nga itshi tshiṭori ndi tsha vhukuma? Ngani?

Ni vhona u nga tshiṭori itshi tsho bvelela nga ñwedzi ufhio? Ndi nga mini ni tshi ralo?

Kha ri ambe

Lavhelesani tshiṭori tsha kuṭari hafhu.

- Ambani uri tsho thoma hani.
- Bulani uri tsho fhela nga ndila ifhio.

Kha ri ḥwale

Olani tshifanyiso tsha u sumbedza kuthomele kwa tshiṭori itshi ni kone u ḥwala phara nga ha kuthomele kwatsho.

Thomani nga u ḥwala tshiṭori sa mvetamveto ni kone u humbelā khonani yanuuri a tshi dzudzanye. Tshi ḥwaleni nga vhuronwane zwikalani zwi re afho fhasi. Tshiṭori tshaṇu tshi tea u vha na vhulapfu ha maipfi a re vhukati ha 120 na 140.

Deithi:

Kha ri ite nyito

Olani tshifanyiso tshi no sumbedza uri ho bvelela mini kha kuṭari musi ku tshi khou vhudzulwa nga maya ni kone u ḥwala phara nga zwa zwa bvelela kha mutumbu wa tshiṭori.

Olani tshifanyiso tsha kufhelele kwa tshiṭori ni kone u ḥwala phara nga kufhelele kwatsho.

TEACHER: Sign

Date

Kha ri ite nyito

Vhalani mirero ni ambe
nga zwine ya amba. Olani
zwifanyiso zwa u sumbedza
mirero iyi. Tsha u fhedzisela,
ñwalani fhungo ni tshi
sumbedza zwine murero
muñwe na muñwe wa amba.

1

Tshe mulomo wa amba ndi
tshe mbilu ya ambavho.

2

A hu na khali i no fa i songo bika.

3

Ntsa ya la munawa a i humi.

Mbambe ya mitshila na thangi

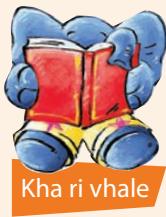
Kha ri diphine

Zwino lingedzani u ita mbambe ya mitshila na thangi. Itani mbambe na khonani yanu. Wanani uri ndi nnyi a no do t̄avhanya u wana na u talela thangi kana mitshila.

Kha ri nwale

Nangani maipfi a no bva tshifanyisoni ni a shumise kha u vhumba mafhungo.

Kha ri vhale

Dzhielani nzhele
uri ndaela iñwe
na iñwe i thoma
nga jiti.

Kha ri ñwale

Risipi ya saladi ya mitshelo

Zwishumiswa (Tħinganywa)

Maapula a 2

Zwilebula zwa 2 zwa swigiri

Miomva ya 2

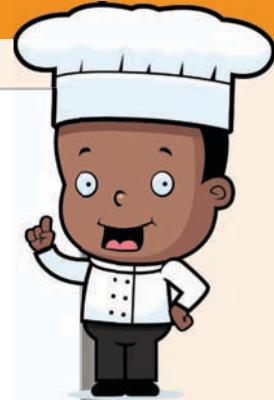
Papawe la 1

Swiri la 1

Tshiengen tsha 1

Kuitele

- Swotolani* maapula ni a tshetshekanye a bve dzikħubu.
- Tshetshelelani* miomva.
- Vħadani* papawe ni li tshetshekanye li bve dzikħubu.
- Vħadani* tshiengen tsha ni tshi tshetshekanye tshi bve dzikħubu.
- Tanganyisani* mitshelo iyi kha bawele.
- Hamulelani* swiri.
- Shelani* dzħusi ntħa ha saladi.
- Nunqedzani* swigiri.

Ni nga shumisa vhugai kha u ita saladi
ya mitshelo?

	Rannda	Senthe
R1,50 muthihi		
R2,00 jithihi		
R6,00 tshithihi		
R4,00 jithihi		
Thanganyelo		

Kha ri ambe

Ni ita mini musi no no tshetshelela
miomva?

Ni ita mini musi ni sa athu nunqedza swigiri
kha saladi?

Wanani uri ni do tea u shumisa
zwishumiswa zwa tafulani zwifhio kha
u ita saladi. Zwi ñwaleni.

Kha ri nwale

Zwino nwalani risipi yañu inwi muñe ya zwiliwa zwine na zwi funesa.

Kha ri ite nyito

Vhalani fhungo jiñwe na jiñwe, ni tagedzele lisala jine na nga ji shumisa vhuimoni ha Madzina a muvhala **mutswuku**.

Musidzana u dzula Durban.

nne	iwe/inwi	riñe	ene	tshone	vhone
-----	----------	------	-----	--------	-------

Mutukana ndi mutambi wa bola wa biko.

nne	iwe/inwi	riñe	ene	tshone	vhone
-----	----------	------	-----	--------	-------

Ntakadzeni na Peter vha pfana na u tamba bola tshikolo tshi tshi bva.

nne	iwe/inwi	riñe	ene	tshone	vhone
-----	----------	------	-----	--------	-------

Mmbwa i pfana na u bambela mulamboni.

nne	iwe/inwi	riñe	yone	tshone	vhone
-----	----------	------	------	--------	-------

Risipi ya _____

Zwishumiswa (Thinganywa)

Kuitele

Lisala ndi ipfi jine ja sala vhuimoni ha dzina kana ja shuma na dzina fhungoni. A pfufhifhadza mafhungo na u ita uri zwi leluwe u a vhala.

U shumisa masala

Kha ri ንwale

Ńwalani maipfi o teaho
fhethu ho teaho.

Masalamasumbi a sumbedza vhuimo ha tshithu
kana zwithu. A na vhuimo ho fhambananaho. Hu na
masumbafhano, masumbaafha, masumbaafho na
masumbafhała. Tsumbo: ino, iyi, iyo na ila.

_____ ndi dzhasi ወንጂ.

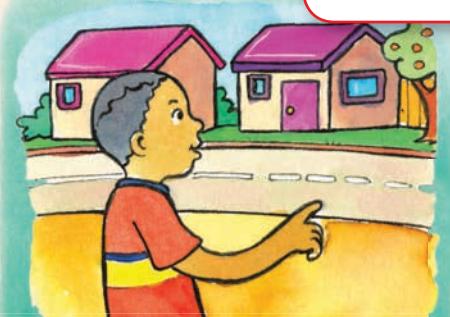
_____ ndi ንwedzi.

_____ ndi tshiṭaraṭa tshine nda dzula khatsho.

_____ ndi gungwa.

_____ ndi tshiṭaraṭa tsha
Biko Road.

_____ ndi baisigiri yanga.

Kha ri ንwale

Ńwalani mafhungo maṇa maṇwe na maṇwe a no
sumbedza ḥisumbaafha na ḥisumbafhała.

Shumisani masala masumbi ni tshi langiwa nga vhukule (tsini kana kule).

Sumbedzani **fano**, **afha**, **afho** na **fhala**.

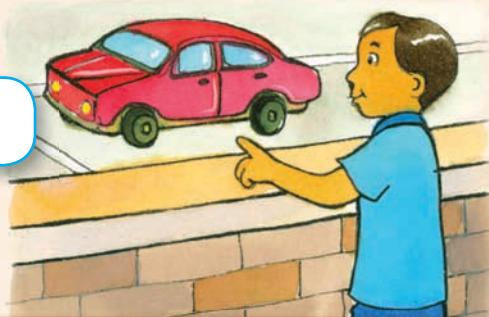
_____ ndi tshimange tshanga.

_____ ndi rokho yanga.

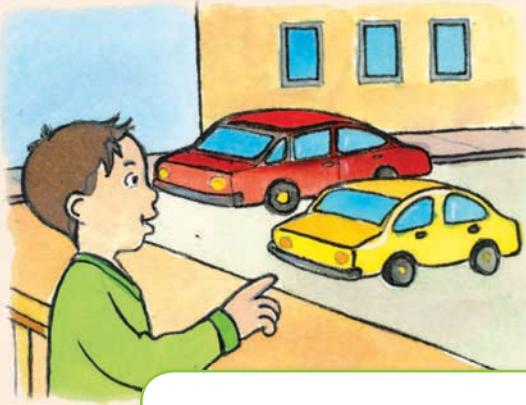
_____ ndi zwimange zwanga.

_____ ndi modoro wa mudededzi wanga.

_____ ndi ṇaledzi.

_____ ndi mimodoro.

Kha ri nwale

Nwalani mafhungo maṇa maṇwe na maṇwe ane mavhili ao a thoma nga **iyi** na nga **itshi** na maṇwe mavhili a no thoma nga **ila** na nga **tshiila**.

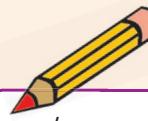
Ndi zwa nnyi?

Talelani masala one mafhungoni aya.

Kha ri የwale

Heyi ndi thuthuthu **yawe/ya ene**.

Modoro **wavho/wa vhone** khoyu.

Iyi ndi pene **yanu/ya inwi?**

Heetshi ndi tshikolo **thashu/tsha riñe**.

Helj ndi jasi **lawe/la ene**.

Iyi ndi founu **yanu/inwi?**

Iyi mmbwa ndi **yanga/nne**.

Ndi **tshawe/ene**.

Ndi **zwavho/vhone**.

Ndi **tshanu/inwi**.

Ndi **zwashu/riñe**.

Ndi **tshawe/ene**.

Ndi **tshanga/nne**.

Mmbwa ndi **yanga/nne**.

Kha ri የwale

Vhambedzani mafhungo a re kha tsha
monde na mafhungo a re kha tsha u ja
are na masala masumbavhune one.

Hoyu ndi modoro washu.

Ndi tshawe.

Hetshi ndi tthisibe tsha Nomsa.

Ndi yawe.

Heyi ndi mmbwa yanga.

Ndi dzañu.

Hedzi ndi bugu dza khonani yanga.

Ndi dzawe.

Heyi ndi hemmbe ya Takalani.

Ndi washu.

Hedzi ndi bugu dzañu.

Ndi yanga.

Lisala lisumbavhune
ndi ipfi line ja sala
vhuimoni ha dzina
kana ja shuma
na dzina li tshi
sumbedza vhune.

Shumisani masalamasumbavhune mitaladzini i si na tshithu tsini na mafhungo.

Shumisani maipfi a tevhelaho uri a
ni thuse.

dzavho

yawe

yashu

zwawe

Ndi modoro wa John. Ndi wawe.

Hedzi ndi bugu dza vhatukana.

Heyi ndi rokho ya Ann. Ndi _____.

Ndi _____.

Heyi ndi goloi ya riñe. Ndi _____.

Hezwi ndi zwienda zwa Jim. Ndi _____.

Heyi ndi founu ya Takalani. Ndi _____.

Heyi ndi bulasi ya vha hoyu muta. Ndi _____.

Kha ri ñwale

Livhanyani
mafhungo a re kha
kholomo ya u thoma
na a re one a re kha
kholomo ya vhuvhili.
Lavhelesani maipfi o
talelwaho nga fhasi.
Mafurase matswuku
a do ni thusa u
nanga masala one
ane na do thoma
ngao mafhungo.

Kha ri diphine

Nñe na vha hashu a ri dzuli Makhado.
Maria ha iti tshuñwahaya nga madekwana.
Mmbwa ya hashu a i li khovhe.
Inwi a ni tambi tshese nga masiari.
Ntakadzeni ha bambeli tshikoloni.
Vhana a vha pfani na maapula.
Nñe a thi na tshifuwohaya tsha mmbwa
Mukomana wanga na nñe a ri edeli nga awara ya 8 (malo).

Ene u tamba thenisi.

Inwi ni tamba bola.

Vhone vha pfana na maswiri.

Riñe ri dzula Makhado.

Ene u vha a tshi khou talela TV.

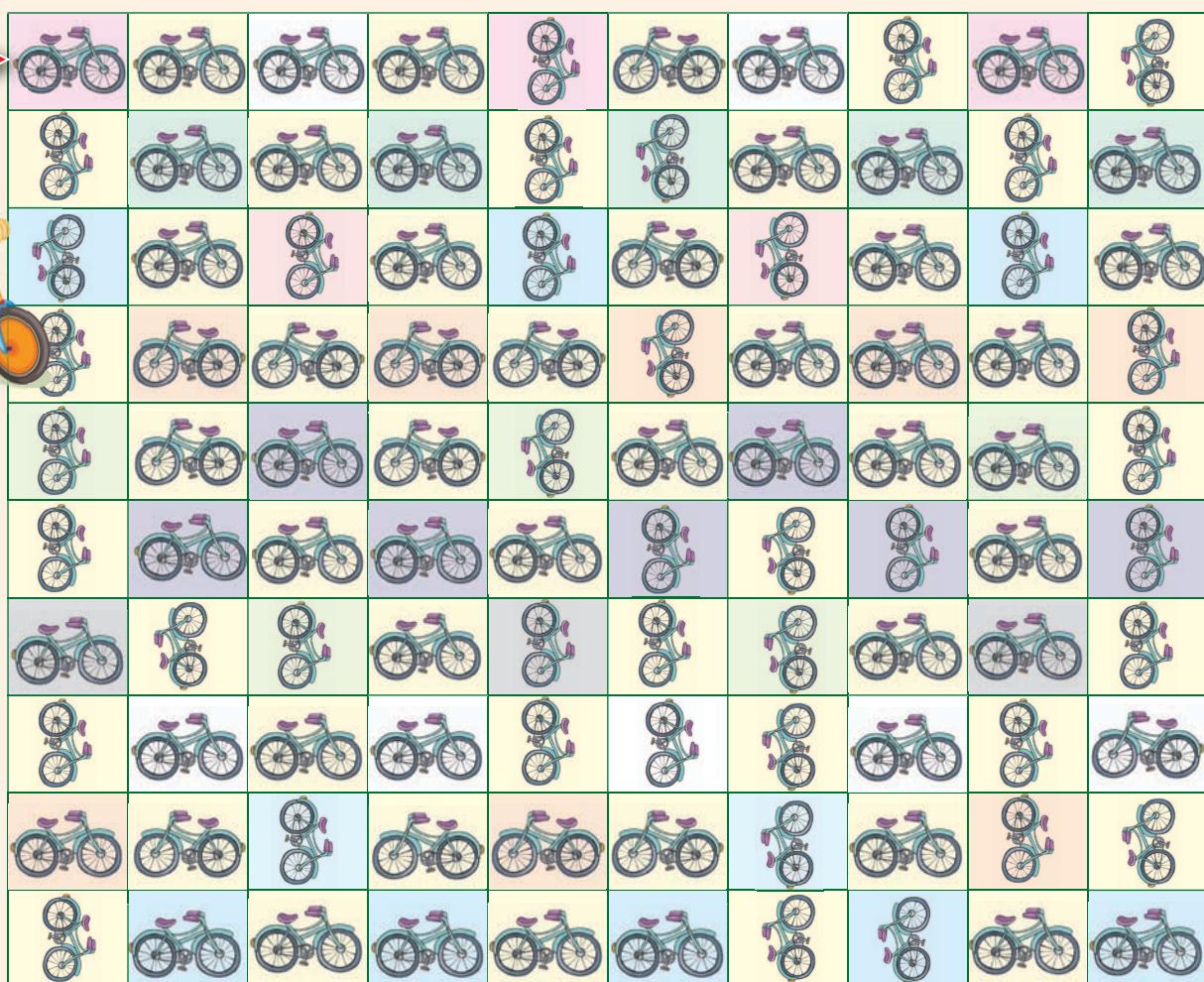
Yone i ja marambo.

Riñe ri edela nga iri ya 9.

Nñe ndi na ndou.

Thusani Jim uri a wane ndila ya u hayani. Ni tea u tshimbila no livha he baisigiri ya asedza hone u itela u mu thusa u wana ndila kha meizi (mukwita).

MATHOMO

HAYANI

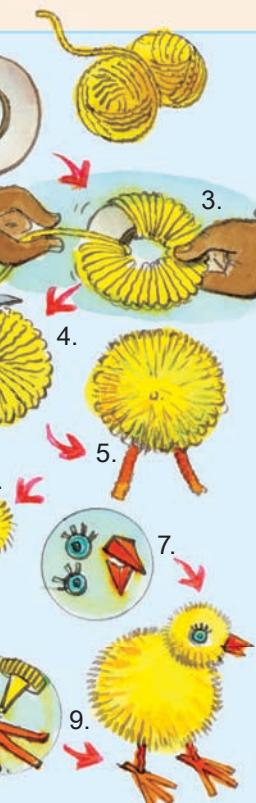
Itani tshikukwana tsha phomphom

Kha ri ambe

Kha ri ite nyito

Zwine na tea u vha nazwo

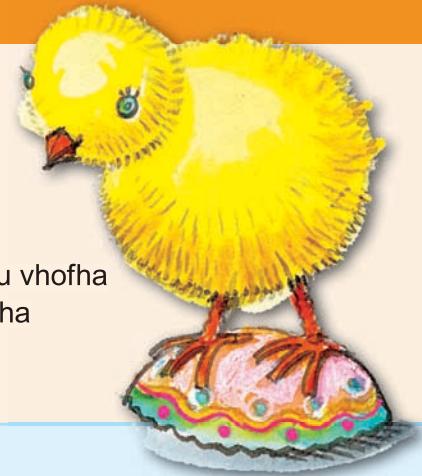
Tshikate tsha wulu u luka

Tshifhuṭabibi tshithihi kana luḍaraṭa lwa u vhofha

Maṭo, mulomo na milenzhe zwi no bva kha

siaṭari ja zwigeriwa

Gułuu i no fara

Kuitelwe kwa phomphom

1 Olani zwitendeledzi zwiḥulwane zwivhili, zwi no fana kokotolo, kha tshipida tsha khadibodo. Zwi gereni.

2 Olani zwitendeledzi zwiṭuku zwivhili nga ngomu ha zwitendeledzi zwiḥulwane. Zwi gereni, u itela uri zwitendeledzi zwaṇu zwiḥulwane zwa khadibodo zwi vhe zwe no vha na mabuli vhukati

3 Mameredzani zwitendeledzi izwi zwivhili, ni zwi pombe nga wulu ya ṭaḍa i tshi fhira kha buli ni tshi i tanda u mona na zwitendeledzi nga nn̄da u swika zwe no tandiwa tshoṭhe. Ni nga shumisa vhutambo vhuvhili kana vhuraru u itela u pomba zwitendeledzi nga u ṭavhanya.

4 Ni tshi shumisa tshigero tshi no fhira, gerani wulu memeni dza zwitendeledzi izwi zwivhili.

5 Tomani tshifhuṭabibi kana vhudaraṭa ha u vhofha uri ni ite milenzhe ya tshikukwana.

- Lunzhedzani luḍali lwa wulu vhukati ha zwitendeledzi zwa khadibodo ni vhofhe zwi khwaṭhe. Vhofhani mapfundo mavhili, ni kone u bvisa magaraṭa.
- Zwino itani phomphom ṭhukhu nga zwiṭa zwitendeledzi zwiṭuku. Itani zwi no fana na zwa u thoma nga nn̄da hauri phomphom iyi a i ḥodi milenzhe.

Zwino itani tshikukwana tshaṇu.

- Nambatedzani phomphom mbili nga gułuu.
- Petani tshifhuṭabibi kana luḍaraṭa lwa u vhofha uri ni ite milenzhe mivhili ya tshikukwana.
- Gerani milenzhe, maṭo na mulomo zwi tshi bva kha siaṭari ja zwigeriwa li re murahu ha bugu yanu.
- Nambatedzani izwi zwithu kha phomphom dzanu nga gułuu.

Kha ri ᶫwale

Rinani tshikukwana tshaṇu dzina.	
Ni fanela u vha na mini uri ni kone u ita dziphomphom?	
Ndi nga mini ni tshi tea u vha na gułuu?	

Tshikukwana tsha khathoni

Kha ri ite nyito

Lavhelesani zwifanyiso ni ñwale ndaela dza u ita tshikukwana tsha khathoni Nwalani ndaela sa mvetamveto u thoma ni kone u dzi ñwala nga vhuronwane afho phasi.

Ni nga shumisa maipfi a tevhelaho uri a ni thusé.

pennde

khathoni ya makumba

nga nn̄da

nga ngomu

geredzelani

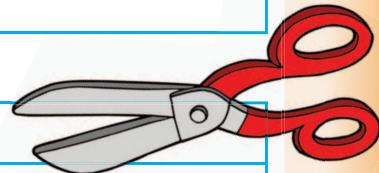
tshigero

Ni tea u vha na matheriala afhio?

zwivhumbeo zwa thiraiengèle

Ndaela

1

2

3

4

5

6

7

A

DENZHE LA VHANA

Deithi

Dzina ja gurannda

22 Lambamai 2015

Nwana wa miñwaha ya 11 u andadza bugu ya u bika

Thoho ya mafhuno

Zoe Bain

Ndívhadzamuvhigi

Phara i re marangaphanda

Jack Witherspoon u fana na mutukana muñwe na muñwe a re na miñwaha ya 11. U tama nga tshikeitibodo, u tama bola ya milenzhe nahone u pfana na u bika.

Kha ri ambe

Vhalani atikili A na B vhuvhili hadzo. Musi ni kha tshigwada, ambanı nga idzi atikili. Ambani nga phindulo dza mbudziso dzi tevhelaho.

Thoho dza mafhuno ndi dzifhio nahone dzi kunga dzangalelo lashedu nga ndila ifhio?

Ndi zwifhio zwi re kha phara ya u thoma nahone zwi kunga dzangalelo lashedu nga ndilade?

Atikili inwe na inwe i khou amba nga mini?

Atikili inwe na inwe i amba nga zwiitei zwifhio?

Fhedziha Jack, we a fhedza miñwaha minzhi tshee a bebwa a tshi khou lwa na vhuhota, u kha di tou bva u andadza bugu yawe ya u bika ya u tou thoma i no pfi "Twist it up".

Jack thoma u takadzwa nga u bika e na miñwaha ya sumbe musi we a fhedza tshifhinga tshilapfu e sibadela. O vha a tshi anzela u talela mbekanyamushumo kha thelevishini ya henengei sibadela, ha vha hone he a tangana hone na tshanele ya Food Network.

A thoma u diitela risipi dzawe ene muñe zwenezwi e sibadela, a ri musi a tshi vhuya hayani, a thoma u dici edzisa.

Bugu ya Jack i khou rengiwa liphasini lothe, nahone u ita kosekose ya tshelede i no bva kha thengiso ya bugu a i fha vhana vha vhashai uri i vha thuse musi vha tshi lwala.

Musi ni sa athu vhala

- Lavhelesani zwifanyiso na thoho ni lingedze u humbulela uri marivalwa aya a amba nga mini.
- Tshimbidzani mañ (u sikima) kha siañari ni wane uri ni do vha ni tshi khou vhala nga mini.

Musi ni tshi khou vhala

- Vhambedzani zve na humbulela na zve na vhala. • Arali ni sa pñsesi phara iyi, i vhaleni hafhu nga u tou ongolowa. I vhaleleni ntha.

Tshikolo tsha New Town tshi a wina hafhu

8 Thafamuhwe 2015

Bheki Phakati

Gireidi 4 ya Tshikolo tsha New Town yo wina pfufho musi hu tshi fhululedza World Book Day mulovha. Kiłasi ya Gireidi 4 vho vhalela zwitòri vhana vha Gireidi 1 na 2 afha tshikoloni tshawho. Nwana muriwe na muriwe wa Gireidi 4 o vhalela zwitòri vhana vha Gireidi dza phasi. Vhana vha kiłasi ya Gireidi 4 yo tou diitela bugu dzavho vhone vhanje.

Dziñwe bugu dzo lambedzwa nga vhaandadzi nga mahala. Vhana vhañuku vha Gireidi 1 na 2 vho takalela bugu idzi dza makolokolo. Vhunzhi ha vhana vha bva miñani ya vhashai lune vha si vhe na bugu dzavhuđi ngaurali miñini yavho.

Muñatisano wa Design a Bookmark.

Vhasidzana vhavhili vha kiłasini ya Gireidi 4 vho wina Muñatisano wa *Design a Bookmark*. Vhawini, Bongi Dube na Mary Smit, vhe vha vha songo takala zwone, vho wina pfufho ya bugu dza fumi nge vha ita tswayabugu dici songo ñowelwaho.

Bongi Dube na Mary Smith

Vhawini vha Muñatisano wa *Design a Bookmark*

Shumisani thangi dza u ūtukufhadza dza **tshi**, **ku** na **lu** kha madzina a re zwitangeni ni a ñwale afho zwikhali.

Vha ri vho vhuya na _____ kwa Mbabe (mutukana)	(Nndu) _____ ku no rengiswa khakwo aisikhirimu kwo vula.
Ni songo mu nyadza na ri ndi _____ lu ño ni mangadza (musekene)	Neani (tshimange) _____ lwo xelaho vhudzulo.
Khaphu yo winwa nga _____ (musidzana) tsha fhano.	(Nndu) _____ tshi no rengiswa khatsho aisikhirimu tsho vula.
(Thanda) _____ lwo vundea.	Hu pfi (khaladzi) _____ kwave kwo wina pfufho ya bugu.

Itani ndongazwiga dzo teaho magumoni a mafhungo aya.

Yoo Jack o ñwala bugu ya bvumo_____

Namusi lo vha li Duvha la Bugu la Lifhasi_____

Ndi nnyi we a wina pfufho_____

Ndi nga mini Tshikolo tsha New Town tsho wina pfufho_____

U shumisa **tshi**, **ku** na **lu** Ri shumisa lu kha u sumbedza u sekena ha tshithu. "Lutanda lwo vundea." Ri shumisa **tshi** na **ku** kha u sumbedza u ūtukufhalha ha tshithu. "**Tshitukana** tsha fhano tsho vhuya na **kuñoni** kwa u fuwa."

Uvhiga mafhundo

Kha ri ite nyito

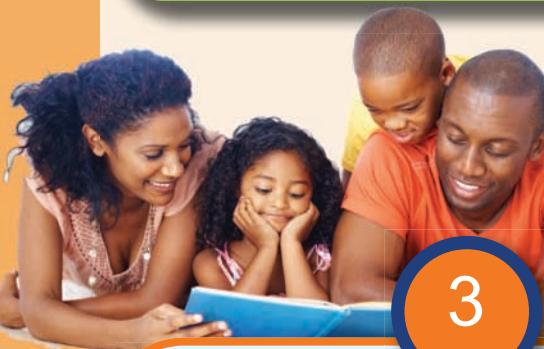
Shumani na khonani yanu ni pulanele atikili ya gurannda i no amba nga zwe zwa koniwa tshikoloni tsha hanu. Atikili yanu i tea u vha na vhulapfu ha maipfi a vhukati ha 60 na 80.

Elekanyani nga thoho ine na do rwala ngayo. Nwalani thoho ya atikili yanu vhukati ha mepe wa mihumbulu ni dzhenise zwibogisini zwiña zwithu zwiña zwine na do rwala ngazwo. Ni nga kha di shumisa mepe wa mihumbulu uri u ni dededze musi ni tshi rwala atikili ya gurannda.

1

2

3

Atikili yanga ya gurannda ndi:

4

- Shumisan mepe wa mihumbulu uri u ni thusu u pulanelu u rwala
- Nwalani mvetamveto ● Humbelani khonani yanu a dzudzanye mvetamveto yanu ● Vusuludzani marivalwa aŋu ni ite ndulamiso dzo teaho ● Zwino rwala marivalwa a ya buguni yanu nga vhudele.

DENZHE LA VHANA

Thoho

Deithi

Olani tshifanyiso tshi no amba nga atikili iyi

Kha ri ite nyito

Lugisani tshipitshi tshi no amba
nga atikili yanu ya gurannda.

Shumisani vhusevhedi hu
tevhelaho uri hu ni thuse.

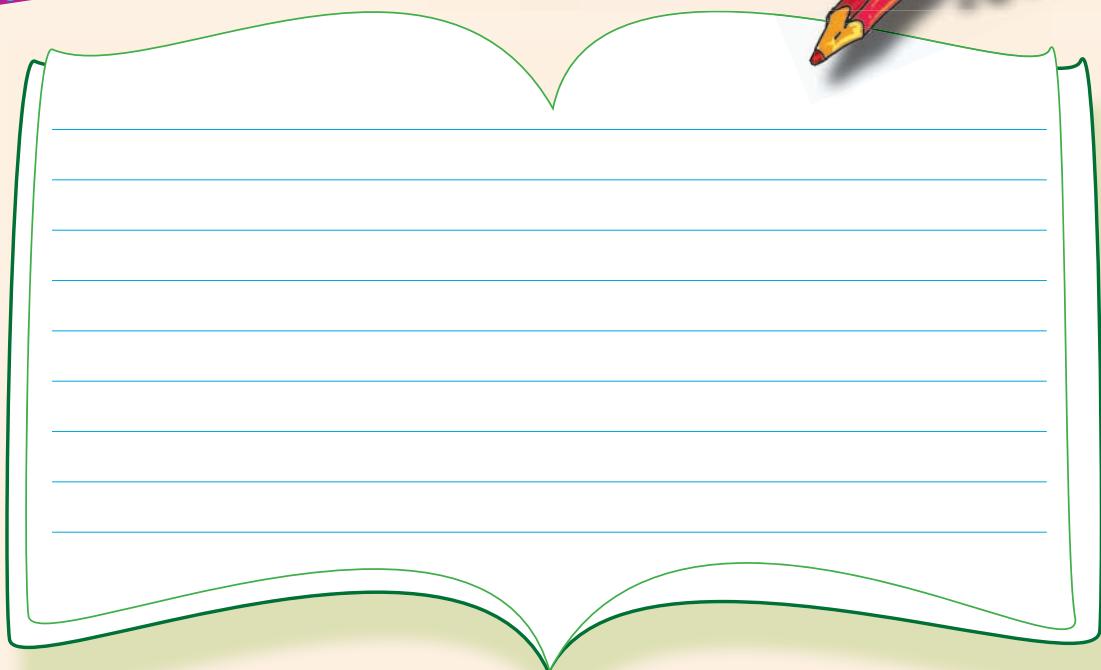
VHUSEVHEDI HA TSHIPITSHI TSHO LUGISWAHO

- Mukumedzo wanu u tea u vha na na mathomo,
mutumbu na magumo.
- Dubekanyani zwiltei nga ngona.
- Ni elelwe u ima nga ngona.
- Shumisani khalo yone ya ipfi.
- Ni vhe na vhutanzi uri vhothe vha
khou ni pfa.
- Ambani ipfi lo tamba.
- Lavhelesani vhatheletshelesi.

Kha ri nwale

Diiteleni notsi pfufhi.

Dzhenisani madzina a re na thangi dza madzina dza vhunzhi dzo teaho afho zwikalani. Tsumbo: **Muthu muthihi**, **Vhavhili vhatu**.

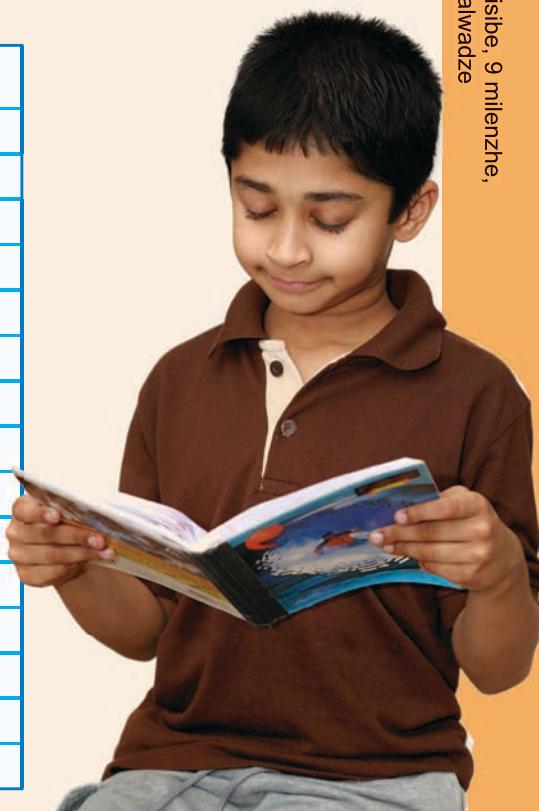
Kha ri nwale

1 Mudi muthihi Mivhili _____	2 Lino lithihi Mavhili _____	3 Sekwa lithihi Mavhili _____	4 Lwayo luthihi Mbili _____
5 Tamatisi lithihi Mavhili _____	6 Mutukana muthihi Vhavhili _____	7 Mulilo muthihi Mivhili _____	8 Tshisibe Zwivhili _____
9 Mulenzhe muthihi Mivhili _____	10 Musadzi muthihi Vhavhili _____	11 Khovhe nthihi Mbili _____	12 Mbevha nthihi Mbili _____
13 Shango lithihi Mavhili _____	14 Nwana muthihi Vhavhili _____	15 Luaviavi luthihi Mbili _____	16 Lulungu luthihi Mavhili _____

U ditola

Ndi a kona

u vhala lungano lwa sialala.		
u vhala risipi.		
u vhala ndaela.		
u vhala atikili ya gurannda.		
u topola thoho ya mafhungo, ndivhadzamuñwali na marangaphanda.		
u pulanela u nwala tshiñori.		
u pulanela u nwala ndaela.		
u pulanela u nwala risipi.		
u humbulela zwiñori na kufhelele kwazwo.		
u ita litambwa la tshiñori.		
u topola vhaanewa, puloto na fhethuvhupo.		
u shumisa thangi na mitshila.		
u shumisa masalavhuñe na masalamasumbi.		
u shumisa thangi dza u tukufhadza tshi, ku na lu.		
u shumisa ndongazwiga dzo teaho magumoni a mafhungo.		

Ambani na khonani yanu nga tshitorì tshire na khou ṭodou tshi ንwalani mihumbulc yanu kha siatari ili.

Kha ri nwale

- Shumisani mepe wa mihumbulo uri u ni thusu u pulanelu u ḥwala
 - Ḋwalani mvetamveto ● Humbelan khonani yanu a dzudzanye mvetamveto yanu ● Vusuludzani maṛiwalwa aṇu ni ite ndulamiso dzo teaho ● Zwino Ḋwalani maṛiwalwa a ya buguni yanu nga vhudele.

Vhaanewa vhanga ndi vhonnyi?

Hu bvelela mini tshitorini?

Tshitoritshi
ambān̄ga

Tshitoritshi tshi itea ngafhi?

shitori it

An open spiral-bound notebook is shown from a top-down perspective. The notebook features two facing pages, both of which are white and contain horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and extend across the width of each page. On the far left, the metal spiral binding is visible, holding the pages together. The right edge of the notebook shows the thick stack of pages. The entire notebook is set against a plain, light-colored background.

The image shows a spiral-bound notebook with two lined pages. The top page is bordered in red and features the question "Tshiṭori tshi tshi itea ngafhi?" in green. The bottom page is also bordered in red and features the question "Tshiṭori tshi fhele nga ndilade?" in purple. A blue circular tab is attached to the left edge of the notebook, displaying the text "tshi ga". The notebook is set against a light beige background.

Dii teleni bugu. Gerani siañari ji tevhelaho ja heyi bugu. Gerani kha mitaladzi yo ñukhukanyiwaho. Petani kha mitaladzi heyi. Kha khvara yayo, ñwalani dzina ja bugu yanu. Ñwalani dzina lanu nga fhasi ha dzina ja bugu ngauri ndi inwi muñwali. Olani tshifanyiso kha khvara. Zwino ñwalani tshitorí tshanu buguni.

MALUGANA NA MUÑWALI

Nwalani dzina lañu

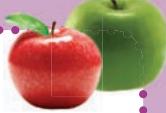
Miñwaha yanu

Hune na dzula hone

8

Liga la 4: gerani kha mutalo nga murahu ha musi no sitepulara bugu yanu.

Olani tshifanyiso hafha.

Nwalani dzina la bugu hafha.

1

Nwalani dzina lañu hafha (ndi inwi muñwali).

Liga la 1: petani kha mutalo wa zwithoma.

5

4

Isani phanđa na tshitorit shanu hafha.

Nwalani urt hu bvelela mini magumoni a tshitorit.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olanitshifanyiso hafha.

Thomani u ñwala tshiþori tshañu hafha.

2

Olanitshifanyiso hafha.

Fhedzisani tshiþori tshañu.

7

3

Nwalanituri hu bvelela minimagu moni a tshiþori.

Isani phanda na tshiþori tshañu hafha.

9

Olanitshifanyiso hafha.

Olanitshifanyiso hafha.

Thero ya 3: Zwi kha zwothe zwine ra vhala

Mañwalwa a mafhungomatsivhudzi

Thero ya 2: Vhege dza 1 - 2

33 Mutsho u ri mini? 70

U vhala mafhungomatsivhudzi a u tou vhonwa. U vhala tshati ya mutsho na tshatidungo ya kunele kwa mvula. Therisano yo disendekaho nga tshati ya mutsho. U nula mafhungomatsivhudzi a tshi bva kha tshati ya mutsho hu tshi vhambedza mutsho wa fhethu ho fhambananaho.

34 Mutsho wa ñamusi ndi ... 72

U ita tshati ya mutsho hu tshi shumiswa zwigeriwa. U vhiga mvumbo ya mutsho kha mbekanyamushumo ya TV. Vhagudi vha ela kuvhigele kwavho khathihi na kuvhigele kwa vhanwe ngavho kiłasini.

35 U shumisa mañaluli kha u ñalula madzina 74

U shumisa mañaluli kha u ɔalutshedza zwifanyiso. U ñivhadzwa digirii dza mbamedzo. U vhumba mafhungo hu tshi shumiswa mañaluli e a ñewa. U fhedzisa tshitoru hu tshi shumiswa mañaluli o teaho. U rekhoda maipfi maswa na ɔalutshedzo dza kha dikishinari ya ene muñe.

36 Zwo itea kale 76

Tshifhinga tsho fhiraho: maiti a wanalesaho (maanzeli) na a sa wanalesi. U ñwala zwiñwaliwaho dayarini zwi kha tshifhinga tsho fhiraho. U topola maiti a re kha tshifhinga tsho fhiraho. U ñwalulula mañwalwa a tshi bva kha tshifhinga tshi ñaho a tshi ya kha tsho fhiraho. Mañaluli a mbamedzo/digirii dza mbamedzo.

37 U vhalela mafhungo matsivhudzi 78

U vhala ñiñwalwa ja mafhungomatsivhudzi – phamfuñethe. Thokanyondivho yo disendekaho nga phamfuñethe. U ita phamfuñethe i re na zwi no tou vhonwa zwi tshi nea vhatu mafhungomatsivhudzi. U rekhoda maipfi maswa na ɔalutshedzo dza kha dikishinari ya ene muñe.

38 U netshedza mafhungomatsivhudzi 80

U pulanelu u ñwala phamfuñethe. U ita phamfuñethe i nea vhatu mafhungomatsivhudzi re na zwi no tou vhonwa nahone zwo tou ñwaliwa. U rekhoda maipfi maswa na ɔalutshedzo dza kha dikishinari ya ene muñe.

39 U vhala tshati uri ni wane mafhungomatsivhudzi 82

U vhala tshatidungo ya mitambo. U fhindula mbudziso dzi no kwama tshatidungo. U ita ñodisiso na u shumisa mafhungomatsivhudzi e a waniwa kha u ita tshatidungo. U vhigela tshigwada tshatidungo.

40 U vhambedza zwithu 84

Njowedzo ya digirii dza mbamedzo. U shumisa digirii dza mbamedzo kha u ɔalutshedza nyolo/tshifanyiso. Digirii dza mbamedzo dzine dza tea u elelwa. U rekhoda maipfi maswa na ɔalutshedzo dza kha dikishinari ya ene muñe.

U vhala nganeapfufhi na u ñwala ɔalutshedzo ya mvumbo

Thero ya 2: Vhege dza 3 - 4

41 U vhala tshitoru: Vhudifari ha Lulu 86

U fhedzisa thokanyondivho yo disendekaho nga tshitoru. U sedzesuuri muanewa muhulwane u shanduka nga ñilađe u bva mathomoni u swika magumoni a tshitoru. U ita ngaganyamvumbo mbili dza muanewa: u rangani na nga murahu. U bveledza ñitambwa li no sumbedza vhabvumbedza vho fhambananaho vha tshitorini. U shumisa mañaluli kha u ɔalutshedza muanewa a re tshitorini.

42 Elekanyani nga tshitoru itsi 88

U ñwala zwi ñwalwaho dayarini zwi tshi vhonwa nga lijo ja muanewa. U topola maipfi oñhe a no ɔalutshedza e a shumiswa kha ngaganyamvumbo ya muanewa. U topola vhonefhungo na maiti mafhungoni. U rekhoda maipfi maswa na ɔalutshedzo dza kha dikishinari ya ene muñe.

43 Ñwalani tshitoru 90

U pulanelu u ñwala tshitoru hu tshi ɔalutshedza na u bveledza muanewa. U shumisa mepe wa mihibumbulo kha u ɔalutshedza mvumbo khulwane dza muanewa. U ɔalutshedza uri muanewa u shanduka nga ñilađe u bva mathomoni u swika magumoni a tshitoru.

44 Musi maiti e mushumoni 92

U ñwala mafhungo a no yelana na maiti e a shumiswa zwifanyisoni. U livhanya maiti a tshifhinga tsha zwino na a tshifhinga tsho fhiraho khathihi na thutha maiti a si one. U rekhoda maipfi maswa na ɔalutshedzo dza kha dikishinari ya ene muñe. U vhala tshitoru ho sedzeswa vhaanewa vhahulwane. Thokanyondivho i re mbudzisothodisisi dzi no kwama vhaanewa.

45 Dayari ya tshiphirini ya Mandu 94

U vhala tshitoru ho sedzeswa muanewa muhulwane. Thokanyondivho i re na mbudziso dza ɔalaphindulo dzi no kwama vhaanewa.

46 Ndi vhathude? 96

U nweledza tshitoru dayarini hu tshi tevhedza tshifhinga tsho fhiraho. Therisano nga muanewa muhulwane na mvumbo yawe. U topola mvumbo dza muanewa muhulwane na u shumisa mañaluli kha u mu ɔalutshedza. U ñwala ɔalutshedzo ya muanewa muhulwane. Ndogazwiga: maambelwa na pheleledzo dza mafhungo.

47 Maiti hafhu 98

Mapfanisi sa tshipida tsha nyito U shandula maiti a re mafhungoni a tshi bva kha tshifhinga tsha zwino a tshi ya kha tshifhinga tsho fhiraho.

Pfano ya ñefhungo na liji. U rekhoda maipfi maswa na ɔalutshedzo dza kha dikishinari ya ene muñe.

48 Pulanelani u ñwala tshitoru 100

U shumisa kuitele kwa u ñwala, u songa mutumba, u ita mvetamveo na u dzudzanya.

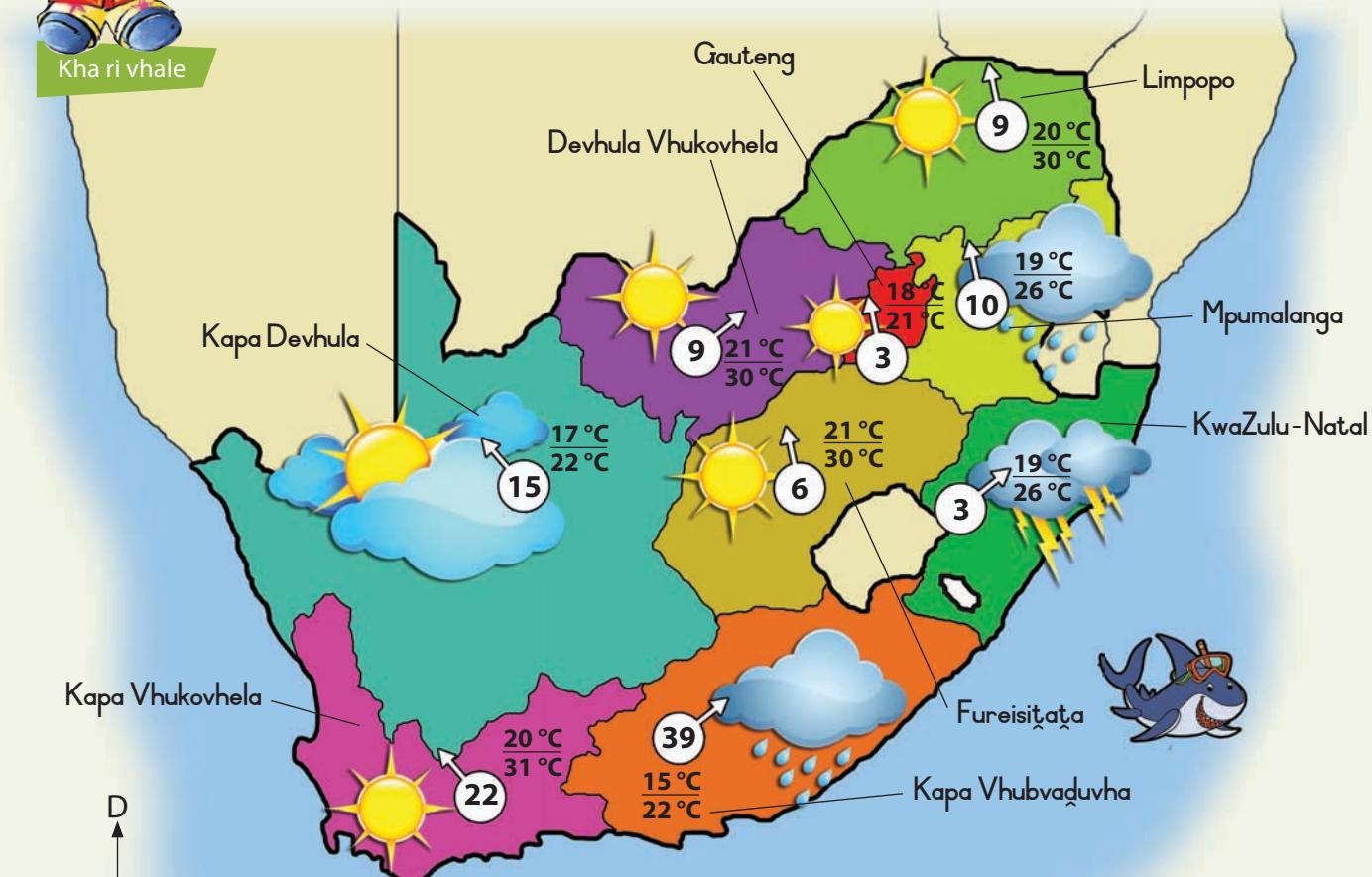

Mutsho u ri mini?

Kha ri vhale mepe wa mutsho.

Kha ri vhale

D
V ← → V
T

Kha ri ambe

Ambani na khonani yanu nga mepe wa mutsho.

Khii ya zwiga zwa mutsho			
Muya	22	Makole fhalala na fhalala	
Thempheretsha	20 °C / 31 °C	Mvula	
Phenyo na mvula ya mithathabo		Mutsho wa masana	
Makole		Khuli	

- Tshati i ni vhudza mini nga mutsho wa vunduni ja hanu?
- Mutsho wo tou ralo zwavhukuma qamusi?
- Ambani nga mutsho wa mavundu mañwe.
- Vhathu vha Kapa Vhubvađuvha vha tea u ambara zwiambarođe kha mutsho wo raliho?
- Hune mutsho wa vha wavhudisa.

Mvula ya ḥwedzi: Newville

Kha ri ḥwale

Didzhieni ni tshi khou ya u vhala mvumbo ya mutsho kha TV ni tshi khou shumisa mepe u re kha siaṭari ḥa seli. Ḫwalani zwine na ḫo amba kha vundu ḥinwe na ḥinwe.

Nwalani madzina a mavundu.	Talutshedzani mutsho. Thomani nga u amba uri thempheretsha i ḫo vha ifhio, ni kone u amba uri i ḫo na, hu ḫo vha na makole kana u ḫo vha mutsho wa masana naa.

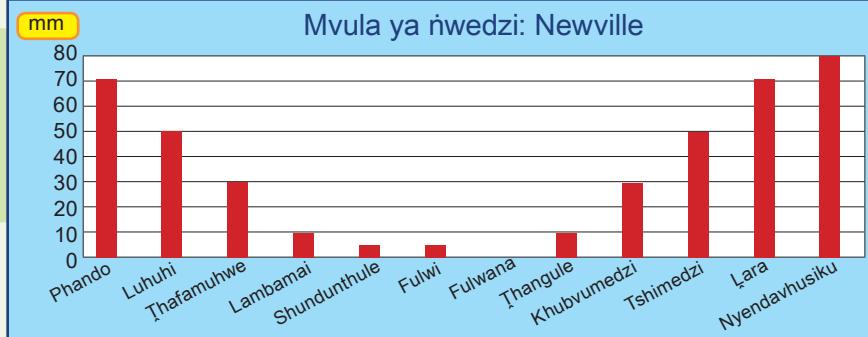
Kha ri vhale

Vhalani tshati ine ya khou sumbedza tshikalo tsha mvula tsha Newville kha miṅwedzi ya fumbili (12). Ambani na muṅwe nga invi uri ho na mvula nngafhani ḥwedzi muṅwe na muṅwe.

Kha ri ḥwale

Zwino fhindulani mbudziso hedzi.

Ndi nga ḥwedzi ifhio he ha nesa mvula?

Ndi nga ḥwedzi ifhio he ha vha ho oma?

Ndi miṅwedzi ifhio i no wela kha khalaṅwaha ya mvula?

Naṅwaha ho na mvula nngafhani?

Ndi miṅwedzi ifhio ye ya vha na tshikalo tshi no lingana tsha mvula?

Ndi miṅwedzi ifhio ye khayo hu si ne mvula?

Ni vhona u nga tshifhinga tsha khwiñesa tsha u thoma u lima ndi tshifhio? Ngani?

fhisā

fhisēsa

fhisēsesa

Mutsho wa ḥamusi ndi . . .

Kha ri ite nyito

Itani tshati ya mutsho. Gerani zwiga zwa mutsho zwi re nga fhasi kha siaṭari ili ni zwi nambatedze kha mepe uyu mavunduṇi o fhambananaho.

Kha ri ambe

Musi no no nambatedza zwiga izwi, ambanī na khonani yaṇu nga tshati ya mutsho. Ni ambe uri mutsho wo ima nga ndilađe vunduṇi ḥiṇwe na ḥiṇwe.

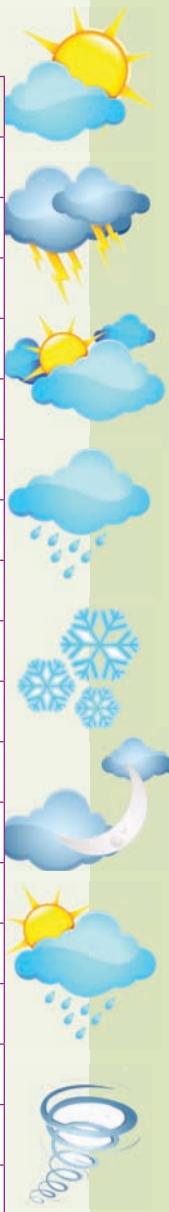
mvula	makole	makole fhaļa na fhaļa	mutsho wa masana	khuli	phenyo na mvula ya mithathabo	gambogo	muya	mutsho wa masana

Kha ri nwale

Didzhieni ni tshi khou vhudza vhaṭaleli vha TV nzulele ya mutsho. Ṭalutshedzani nzulele ya mutsho ya vunduni jiñwe na jiñwe. Hothe vhudzani vhaṭaleli zwine na vhona vha tshi nga ambara zwi no yelana na mutsho wa heneffho. Vha vhudzeni uri mutsho uyu u do kwama mishumo ya hayani nga ndilade (tsumbo: u kuvha), kana uri vha tea u dola zwidolo zwa u thivhela duvha naa. Ṭalutshedzani vhorabulasi uri ndi mutshode une vha tea u u lavhelela.

Vundu	Nzulele ya mutsho
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	

Kha ri ambe

Zwino
vhigani
mvumbo
ya mutsho
yanu.

U ditola

Ndo

☒	☐
-------------------------------------	--------------------------

vhiga mutsho nga ndila i no pfala?

fha vhathu mafhungomatsivhudzi o linganaho a no kwama mutsho wa vundu jiñwe na jiñwe?

shumisa luamba lwo teaho vhaṭaleli vha re vhathu vhahulwane?

shumisa maipfi one a "mutsho"?

vha ndo lavhelesesa vhaṭaleli vhanga musi ndi tshi khou vhiga?

MATALULI: Ni do vha ni tshi kha di zwi humbula uri madzina ndi thinwa dza vhathu, fhethu na zwithu. Mataluli a ri nea mafhungomatsivhudzi a no kwama muthu, fhethu kana tshithu. A talutshedza **madzina**.

A ri vhudza nga mbonalo, vhudipfi, munukho kana muthetshelo wa zwithu kana muthu nahone a ita uri zwine ra amba kana ra nwala zwi takadze.

Kha ri ambe

Lavhelesani zwifanyiso izwi. Zwothe zwi amba nga madzina. Vhudzani khonani yañu uri izwi zwithu zwi vhonala, zwi nukha, zwi phuphuledzea na u thetshelea nga ndilade.

Kha ri nwale

Zwino livhanyani maṭaluli a re kha khołomo ya u thoma na madzina a re kha khołomo ya vhuvhili.

- zheuzheu
- naka
- magodzhogodzho
- luvhilo
- difha
- fhisā
- nakelēla
- dudela
- nukha

- tie
- bada
- maluvha
- masilapere
- matshipisi
- mashika
- goloi
- khekhe
- kumangana

Nangani phara ḥthanu dza madzina na maṭaluli dzine
dza bva kha mitevhe i re afho n̤tha ni dzi shumise
mafhungoni matanu.

Kha ri ንwale

Vhalani tshiṭori tshi re afho fhasi. Ni kone u ንwala ስልሬል ላል ደና ስነው ንዑስ በኩል ተስተካክል ነገድ.

•	Ilo duvha! _____ .							
•	Watshi yanga ya _____ ya mbo lila.							
•	Nda tsa mmbetenī wanga wa _____ .							
•	Nda mbo ambara vhurukhu hanga ha _____ na dzhesi							
•	yanga ya _____ .							
•	Nda nwa dzhusi ine ya _____ khathihi na u ገንዘብ sangwetshi							
•	ye ya vha i tshi _____ .							
•	Ndi tshi fhedza nda namela bisi ya _____ .							

Zwino ንውልና መፍሁን እና ምርመራ እና በኩል ተስተካክል ነገድ. Ni shumise maṭaluli kha u ተላህቻል ማድና ማቻል እና አማካይ ነገድ.

i na luvhilo

i na luvhilosa

i na luvhilosesa

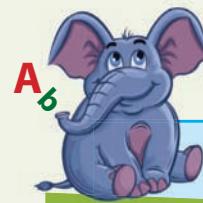
Tshifhinga tsho fhiraho: Ri shumisa mapfanisi a nefhungo kha u sumbedza zwifhinga. Mapfanisi a tshifhinga tsho fhiraho a vhonala nga pfalathaphuwi o.

Kha ri nwale

Nwalani tshiñwalwa tsha dayari tsha maiypi a no hovhelela 40 nga zwe na ita mafheloni a vhego yo fhiraho. Maiti othe ane na do a shumisa a vhe e kha tshifhinga tsho fhiraho.

Dayari yanga

A

Divhamaipfi

Talani mutalo ni tshi livhanya maiti a re kha tshifhinga tsha zwino na maiti a re kha tshifhinga tsho fhiraho.

dzi la	o sea
vha tshimbila	no vuwa
u sea	dzo la
ni vuwa	vho tshimbila
ri tamba	tsho thoma
tshi thoma	ro tamba
vha ḥoda	tsho ya
tshi ya	vho ḥoda
zwi dzhia	lwo gidima
lu gidima	zwo dzhia
tshi tshimbila	zwo imba
zwi imba	lo bambela
ku gidima	tsho tshimbila
li bambela	ho edala
a renga	kwo gidima
vhu edela	o renga

Zwino tagedzelani mapfanisi a re kha vhuthihi.
Ni talele nga fhasi mapfanisi a re kha vhunzhi.

Kha ri vhale

Vhalani imeili ye Jim a twalela Mandu. O i nwala i kha tshifhinga tshi qaho. Tangedzelani maiti a re kha imeili ya Jim. Ni kone u nwala zwe a nwala zwi kha tshifhinga tsho fhiraho.

Ha manduK@gmail.com

I bva kha jimS@yahoo.com

La 11 Thafamuhwe 2015 15:14

Mandu wanga

Matshelo ndi khou ya khempheni ya bola ya milenzhe. Ri ḋo tshimbila lwendo lwa awara tharu ri tshi ya. Ri ḋo ḥa tshilalelo musi ro no pakulula bege dzashu nahone ri ḋo edela ḥo no swifhala. Ri ḋo vuwa nga matshelonitsheloni ra ḥa vhuragane. Vho Khoutshu (mugudisi) vhashu vha ḋo ri sumbedza kuitele kwa nyonyoloso. Ri ḋo tamba bola tshifhinga nyana ra kona u vhona muvi dza bola.

I bva kha

Jim

Rumelani

o naka

onakesa

o nakesesa

U vhalela mafhundo matsivhudzi

Kha ri vhale

Vhunzhi ha vhana vha ita nyonyoloso tshifhinga tshothe vha sa swiki hune vha humbula uri vha khou i ita. Vha ita nyonyoloso musi vha tshi khou tamba mudavhini kana luvhandeni lwa u tambela kana vha tshi khou raha bola tshikoloni kana vha tshi gidimela bisi.

Musi ni tshi ita nyonyoloso, ni thusa muvhili wañu uri u khwaþhe u itela uri u kone u ita zwine na tama u ita. Lingedzani u shumisa muvhili wañu duvha ljiwe na ljiwe! Khezwi ni sa iti zwa u bambela, u dzhoga, u tshimbila, u namela baisigiri, mitharamuwo, u dantsa, u tshina kana u tamba bola kana nitebolo.

Nyonyoloso i ni ñea mbilu yo takalaho.

Musi ni tshi ita nyonyoloso mbilu yañu i a bommbesa malofha, ni fema nga u þavhanya nahone muvhili wañu u wana okhisidzheni nnzhi.

Hezwi zwi ita uri mbilu i khwaþhe.

Kha ri ñwale

Vhalani atikili ni fhindule mbudziso idzi.

- Lavhelesani zwifanyiso na þohó ni lingedze u humbulela uri mañwalwa aya a amba nga mini.
- Tshimbidzani maþo (u sikima) kha siaþari ni wane uri ni ðo vha ni tshi khou vhala nga mini.

Musi ni sa athu vhala

- Vhambedzani zwe na humbulela na zwe na vhala. ● Arali ni sa pfesesipha phara iyi, i vhaleli hafhu nga u tou ongolowa. I vhaleleni ñtha.

Musi ni tshi khou vhala

Miniti muñwe na muñwe wa nyonyoloso u na mushumo.

Nyonyoloso i khwaþisa misipha

Nyonyoloso i khwaþisa misipha yañu. Ni nga ita nyonyoloso nnzhi ni sa neti.

Nyonyoloso i ita uri ni lungulule muvhili

O onyolowa na u þaramuwa zwi lungulula muvhili. Hezwi zwi amba uri ni nga kona u tshimbidza zwanda na milenzhe ni sa pfi mirado yo hwetekana kana i tshi vhavha.

Nyonyoloso i ita uri tshileme tshanu tshi langee.

Musi ni tshi ita nyonyoloso, muvhili wañu u vhulunga mapfura a tshikalao tsho linganelaho. Zwi ni thusa uri tshileme tshanu tshi langee – ni si nonese.

Phungudzani u þalela TV na u tamba mitambo kha khomphyutha

Mutakalo wa vhana

Vhana vha tea u ita nyonyoloso tshifhinga tshinzhi vha sa fhedze tshifhinga tshinzhi vho þalela TV

Ulu ndi lushaka lufhio lwa mañwalwa?

A	Ndi risipi
B	Ndi lungano
C	Ndi ljiwalwa ja mafhungomatsivhudzi
D	Ndi þhalutshedzo

Mañwalwa aya a ri vhudza uri vhana vha tea u fhedza tshifhinga tshinzhi vha tshi khou ita mini?

A	Vha sa ñesi
B	Vha sa þaleli TV
C	Vha sa iti nyonyoloso
D	Vha sa tshimbilesi nga mimodoro

Atikili iyi i amba nga mbuelo tharu dza nyonyoloso. Ndi dzifhio?

Ni vhona u nga muñwali u khou amba mini nga maipfi a “mbilu yo takalaho”?

Ńwalani phamfulethe ya inwi muñe ni tshi sumbedza vhuhulu ha nyonyoloso.

Kha ri ite nyito

U netshedza mafhungomatsivhudzi

Kha ri ite nyito

Pulanani na u ñwala phamfu^{le}the ya inwi muñe.

Ni ðo ñwala nga mini?

1

Ni ðo bu la mafhungomatsivhudzi afhio?

2

Ndi nga mini mafhungomatsivhudzi
aya e na mushumo?

3

Ndi vhonnyi vhan e vha ðo vhu elwa nga
mafhungomatsivhudzi aya?

4

Vhadivhi vha ri mini nga ðohoh iyi
ya mafhungo?

Ni khou ðodou vhudza vhatu mafhungomatsivhudzi afhio? Bulani mi humbulu mivhili.

Ndi nga mini mafhungomatsivhudzi aya e na ndeme?

Kha ri ñwale

Musi no no dzudzanya mañwalwa aňu, a ñwaleni nga vhudele afho tshikhalani tshe na ñewa. Ñwalani ñohoho tshibogisini tshiñwe na tshiñwe.

1

2

3

4

Olani tshifanyiso tsha u sumbedza ñohoho.

Ñwalani khephusheni ya tshifanyiso.

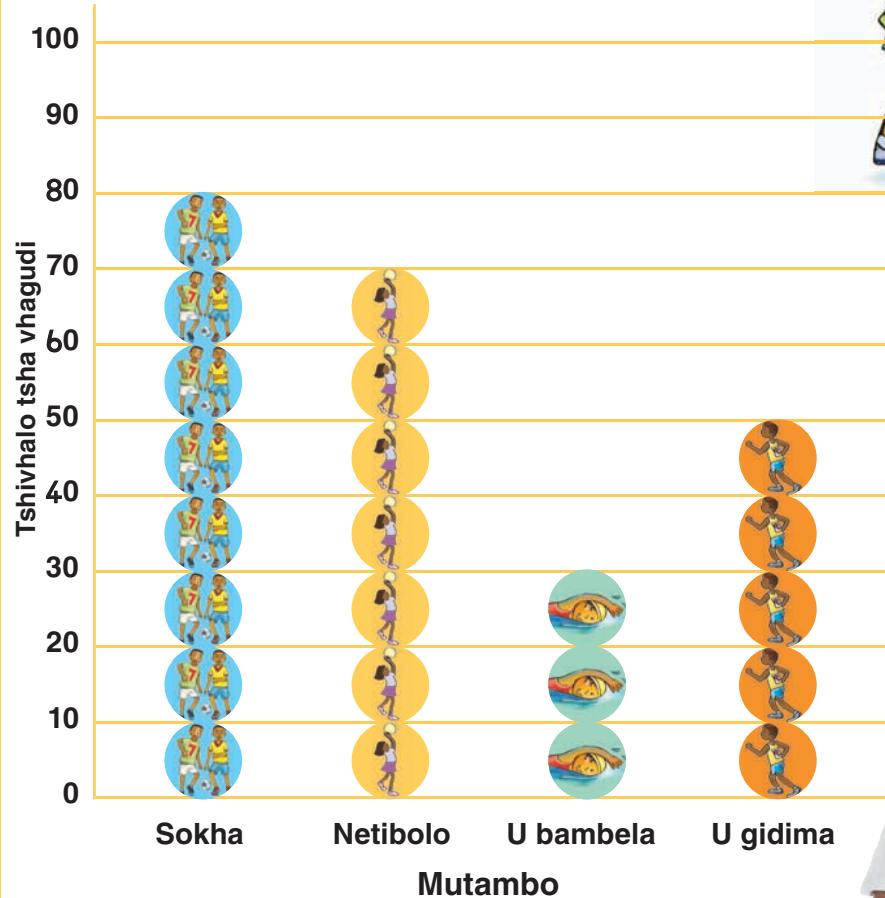

Kha ri ambe

Nyolo i re afho fhasi i ri vhudza uri vhana vha takalela mitambo ifhio.
I lavheleseni lwa tshifhinga nyana.

Mitambo ine vhana vha i funesa

Kha ri ambe

- Tshifanyiso tsho raliho tshi vhidzwa upfi ndi tshatidungo. Heyi i khou ri vhudza uri vhana vha takalelsa mitambo ifhio.
- Lavhelesani mutalo u re fhasifhasi ni vhudze khonani yanu mitambo ye ya buliwa.
- Lavhelesani nomboro dzi re kha tshanda tsha u monde tsha tshati ni ambe nomboro dze dza buliwa.

Kha ri ñwale

Zwino fhindulani mbudziso hedzi.

Vhana vhanzhi vha takalelesa mutambo ufhio?	
Vhana vhanzhi a vha takalelesi mutambo ufhio?	
Ndi vhana vhangana vha no takalela sokha?	
Ndi vhana vhangana vha no takalela netibolo?	
Ndi vhana vhangana vha no takalela u gidima?	
Ndi vhana vhangana vha no takalela u bambela?	

Kha ri ite nyito

Vhudzisani khonani yañu uri u takalelesa mutambo ufhio? Khañarani zwibujoko zwi re kha thebuju i re afho fhasi ni tshi sumbedza mitambo ine vha i takalelesa. Thomani fhasi ha thebuju.

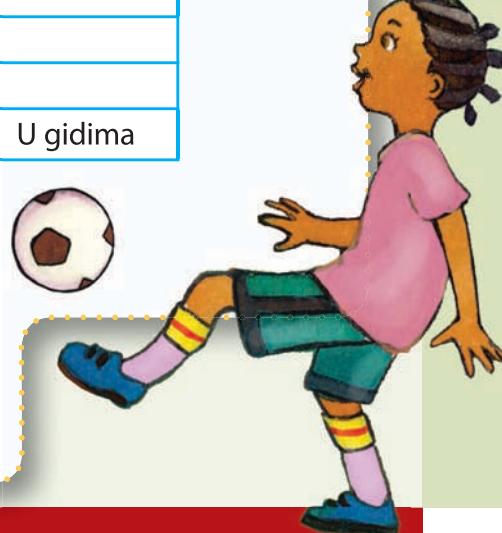
10				
9				
8				
7				
6				
5				
4				
3				
2				
1				
	Sokha	Netibolo	U bambela	U gidima

Thebuju yañu i ño nga sa hei.

10				
9				
8				
7				
6				
5				
4				
3				
2				
1				
	Sokha	Netibolo	U bambela	U gidima

Vha takalelesa mutambo ufhio? _____

A vha takalelesi mutambo ufhio? _____

U vhambedza zwithu

Kha ri ḥwale

Ñwalani ḥjaluli lo teaho ni
tshi ṭalutshedza tshiñwe na
tshiñwe tsha
zwifanyiso izwi.

ndenyesesa

ndapfu

ndapfusa

khwaṭhesa

ndenya

ṭhukhu

khulwane

khwaṭha

khulwanesesa

ndapfusa (navhesa)

ṭhukhusa

ndapfusa

No guda uri maṭaluli a ṭalutshedza madzina, sa
tsumbo: Mmbwa **ṭhukhu** kana Mmbwa ndi **ṭhukhu**.

Ri a kona u shumisavho maṭaluli kha u vhambedza
zwithu:

Tshimange ndi **tshiṭuku**. Mbewha ndi **ṭhukhusa**.

Lusunzi ndi **lutiukusesa**.

	Khulwanesa	
ndapfu (navha)		
		ṭhurkhusa
		ndapfusesa
	ndenyesa	

Digirii dza mbambedzo

Kha ri nwale

Jim

Ntakadzeni

Ajay

Fhedzisani mbambedzo

Jim u na maluvha **manzhi**.Vhurukhu ha Jim ndi **vhulapfu**.Ntakadzeni u na maluvha .Vhurukhu ha Ntakadzeni ndi .Ajay u na maluvha .Vhurukhu ha Ajay ndi .

Vhonani

Pam

Devi

Vhonani o **lapfa**.Bugu ya Vhonani ndi **khulwane**.Kanakana o .Bugu ya Kanakana ndi .Devi o .Bugu ya Devi ndi .Ndi na tshiledede **thukhu**.Mushonga uyu u a **vhavha**.Ene u na tshelede .Uyu u a .Uyu u na tshelede .Uyu ndi wone u no kha yothe.

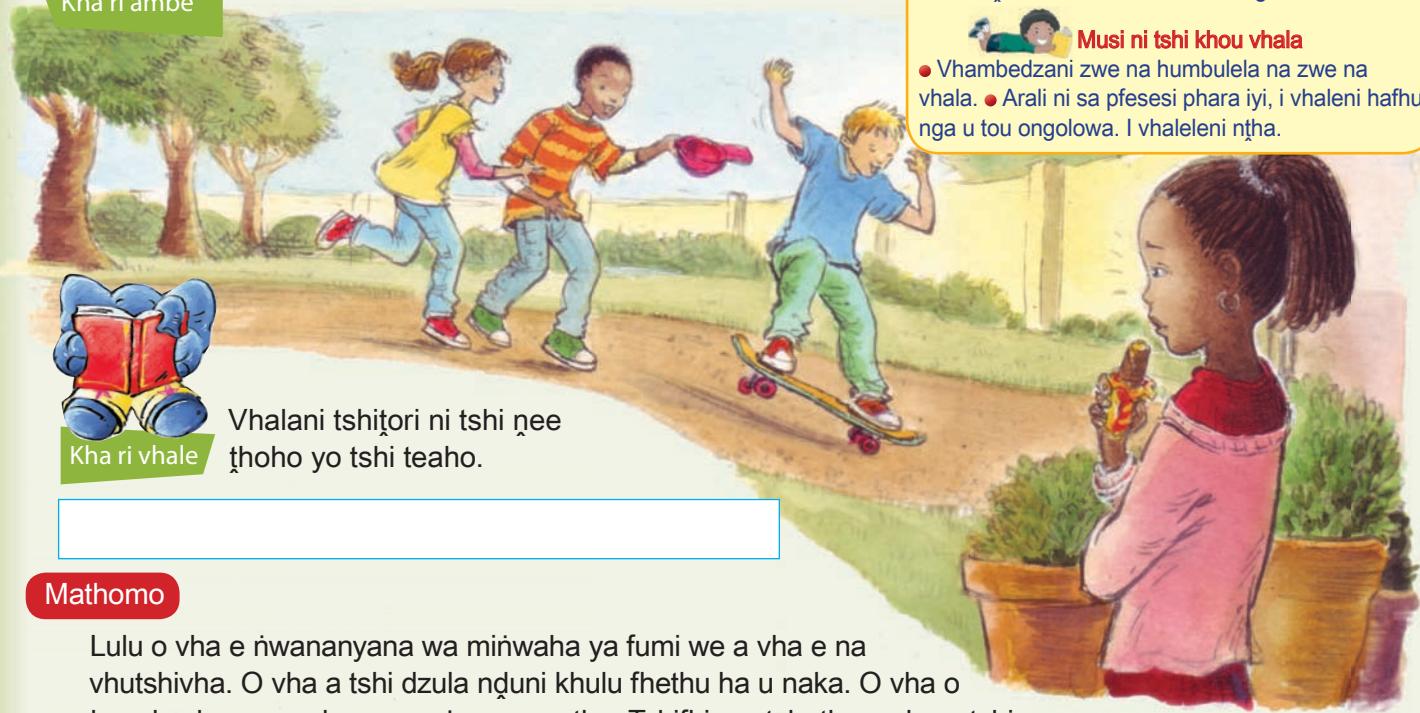
Haya ndi maiwe
a maṭaluli ane
na tea u a
elelwa.

khulu**khukhulu****khulukhulukhulu****tsekene****tsekenetsekene****tsekenetsekenetsekene****thukhu****thukhuthukhu****thukhuthukhuthukhu****zwinzhi****zwinzhizwinzhi****zwinzhizwinzhizwinzhi**

Kha ri ambe

Lavhelesani zwifanyiso ni vhudze muñwe nga inwi uri ni vhona u nga tshiṭori itshi tshi amba nga mini.

Vhalani tshiṭori ni tshi ḥee
thoho yo tshi teaho.

Mathomo

Lulu o vha e የwananyana wa miñwaha ya fumi we a vha e na vhutshivha. O vha a tshi dzula nduni khulu fhethu ha u naka. O vha o lemala vhunga o vha e ene የwana e eṭhe. Tshifhinga tshoṭhe o vha a tshi ወzwiliwa zwa mathakheni zwe a vha a tshi zwi ታongisela khonani dzawe musi a tshi ታfuna, ngeno a sa vha fhi. O vha a sa ንei muthu thoyi dzawe na dzone. ክiñwe ፈuvha nga Mugivhela nga masiari, Adam, Ndavhe na Kate vha ya u tamba na Lulu. Vha humbula u mu laya.

Mutumbu

Ndavhe a ተwa na tshikeitibodo tshawe tthiswa. Vhana avha vha sielisana u namela tshikeitibodo tsha Ndavhe vha tshi tsa vha tshi gonya phanda ha giratshi ya ha Lulu.

Lulu a humbela vhabebi vhawe uri vha mu rengele tshikeitibodo sa mpho ya Khirisimusi fhedzi vha hana.

A sinyuwa na u mbumbumala musi khonani dzawe dzi tshi hana a tshi namelavho.

“Musi inwi ni nga kha ደi rengelwa tshikeitibodo tshaṇu, Lulu,” ndi John a tshi vhidzelela. “Ndi hone ni tshi ደo ደiphiṇa na riñe!”

Lulu a pfa o ታungufhala na u khethululwa. O vha o lavhelela u ደiphiṇa nga u tamba masiari ayo, fhedzi zwino u vho pfa e na vhumvumvu nahone o ታungufhala. A zwi vhona uri o vha a sa fari khonani dzawe zwavhuđi nauri na vhone vha nga vha vho vha tshi pfa vho vhaisalavho.

Magumo

Khathihi fhedzi, a mbo ደelwa nga muhumbulo. “Khezwi ni sa dzeni ngomu nduni ra nwa dzhusi na khekhe ya tshokoleithi?” u ralo a tshi amba navho. “Ri tshi fhedza ri ደo tamba mitambo kha khomphiyutha yanga.”

Khonani dza Lulu dza pfa dzo mangadzwa nga Lulu muswa. Vha pfa vho takala uri ha tsha humbulela ene e eṭhe. Vha vha na lutendo Iwauri u bva zwino u ደo fhavho vharie vhatu thoyi dzawe na malegere misi yothe.

Musi ni sa athu vhala

- Lavhelesani zwifanyiso na ተhoho ni lingedze u humbulela uri mañwalwa aya a amba nga mini.
- Tshimbidzani maço (u sikima) kha siaṭari ni wane uru ni ደo vha ni tshi khou vhala nga mini.

Musi ni tshi khou vhala

- Vhambedzani zwe na humbulela na zwe na vhala. • Arali ni sa pfesesi phara iyi, i vhaleni hafhu nga u tou ongolowa. I vhaleleni ntha.

Kha ri nwale Tangedzelani Jeđere Ji re tsini na phindulo yone.

Musi zwi tshi thoma, Lulu o vha e khonaniđe?

A	Ya mafunda na vhuhwavho
B	Ya vhutshivha na vhunwa
C	I no funa vhathu na mafunda
D	Ya vhutsha na tshituhu

Lulu o vha a tshi dzula ngafhi? Fhethu . . .

A	hu re muđanani wo fhumulaho.
B	hu re na bada yo ȳalesaho goloi tsini na lwanzhe.
C	hu re na miđi yo nakesaho.
D	hu re na dzifulethe ndapfu ḫoroboni.

Khonani dza Lulu dzo mu dalela lini?

A	Nga masiari a Mugivhela ḫuvha jo bva
B	Nga madekwana a Mugivhela a murotho
C	Nga matsheloni a Mugivhela a mađumbu
D	Liñwe ḫuvha nga masiari tshikolo tshi tshi bva

Khanani dza Lulu dzo ita mini uri a zwi vhone uri zwine a khou ita zwo khakhea?

A	Muđanani wo fhumulaho.
B	Vho amba nae uri a songo tsha dzima vhathu zwithu.
C	Vho vha vha tshi ḫoda u tamba nga thoyi dzawe.
D	Vho mu rengela mpho ya Khirisimusi.

Ndi fhungo ḫifhio Ji no ri vhudza uri Lulu o vha e na vhutshivha.

Khonani dza Lulu dzo vha dzi tshi vhona vhutshivha hawe sa ndowelode?

Kha ri ite nyito

Itani ḫitambwa ḫa tshiđori itshi musi ni kha tshigwada tsha vhoiwe. Ni tea u vha na vhaanewa vhaña: Lulu. Mary, John na Ndavhe.

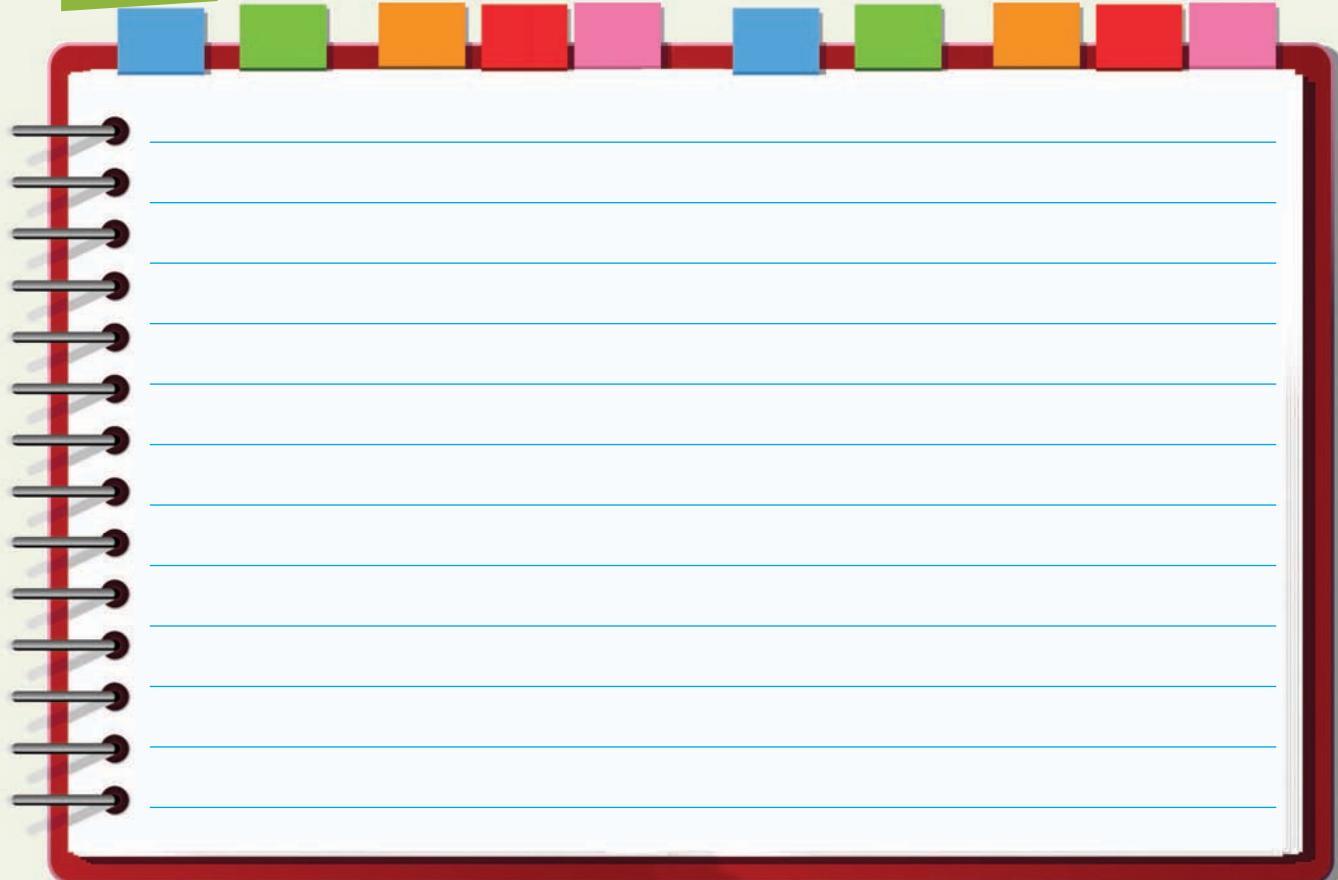

Elekanyani nga tshit̄ori itshi

Kha ri ñwale

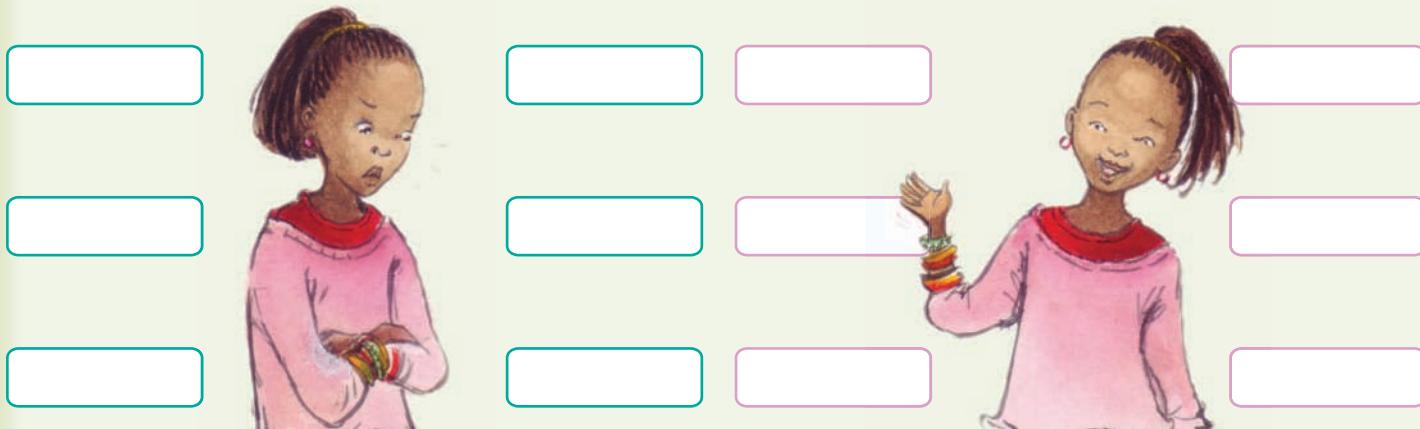
Didzhieni hu inwi Lulu. Nwalani phara ya maipfi a no swika 40 ni tshi nweledza zwe zwa bvelela kha inwi ñamusi.

Nwalani mat̄aluli ane a ̄talutshedza uri Lulu o vha e muthuđe mathomoni a tshit̄ori na magumoni atsho.

Kha ri ñwale

wa mbilummbi	wa vhukonani	wa mafunda	wa vhutsha	wa wat̄ali		
wa vhutshivha	wa vhulenda	wa mafunda	wa vhutsha	wa tseda	a sa funi vhathu	a no thusa
muvhi	wa vhut̄ali	ndeñwa	o sinyuwaho	wa u dzula o mbumbumala	o takalaho	

Kha ri ንwale

Nwalani thalutshedzo ya mvumbo ya Lulu mathomoni a tshiṭori. Musi no no fhedza, talelani nga fhasi maipfi oṭhe e na a shumisa ane a ṭalutshedza mvumbo.

Zwino ንwalani ታhalutshedzo ya khonani yanu ya mbiluni nga maipfi a fuiṇa. Musi no no fhedza, talelani nga fhasi maipfi oṭhe e na a shumisa ane a ṭalutshedza mvumbo.

Ri ተala maiti

Maiti ndi maipfi ane a ri vhudza uri muthu kana tshithu tshi khou ita mini.

Mutukana u raha bola. ተari ወა wa.

Liiti ndi እone ipfi እ re na mushumo muhulwane fhungoni; arali እ siho fhungo እ nga si ambe zwi no pfala, tsumbo, Mutukana bola kana ተari ወა. Maiti a Tshivenda a vhumbwa nga nyito (lipfanisi ወა ነfhungo na mudzi wa liiti), Mutukana u raha kana ተari ወა wa.

Kha ri ንwale

Vhalani mafhuno ni talele maiti oṭhe kana maipfi oṭhe a nyito. Ni kone u tangedzela muthu kana tshithu tshine tsha khou ita nyito iyo. Maipfi oṭhe ane na ዕ tangedzela ndi madzina.

Lulu o ወა tshoko-leithi na matshipisi.	Vha vho tamba ngadeni ya ha Lulu.
Lulu o ita tie.	Mmbwa yo pandamedza John.
Vhana vho tamba mitambo kha khomphiyutha ya Lulu.	Mmbwa i a huvha.
Lulu o ነea vha-nwe vhana thoyi dzawe.	Lulu a shela dzhusi vhana vha i nwa nga u ትavhanya.

Kha ri ambe

Pulanelani tshiṭori tsha muthu a no nga Lulu ane a shandula kutshilele kwawe musi tshiṭori tshi tshi aluwa.

Kha ri ḥwale

Shumani ni na khonani dzaṇu ni ɖisikele tshiṭori tsha muthu we a vha a sa funi vhathe fhedzi a fhedza a tshi vho funa vhathe.

- Shumisani mepe wa mihibulo uru u ni thusi u pulanela u ḥwala
- Nwalani mvetamveto • Humbelani khonani yaṇu a dzudzanye mvetamveto yaṇu • Vusuluzdani maṛwalwa aṇu ni ite ndulamiso dzo teaho • Zwino ḥwalani maṛwalwa a ya buguni yaṇu nga vhudele.

Fhedzisani mepe uyu wa mihibulo ni tshi pulanela tshiṭori tshaṇu.

Muanewa muhulwane ndi nnyi nahone vhaanewa vhańwe ndi vhafhio?

Muanewa muhulwane u vha e muthude mathomoni a tshiṭori?

Hu bvelela mini tshi no mu shandula?

Muanewa muhulwane u vha o no vha muthude magumoni a tshiṭori?

Thoho

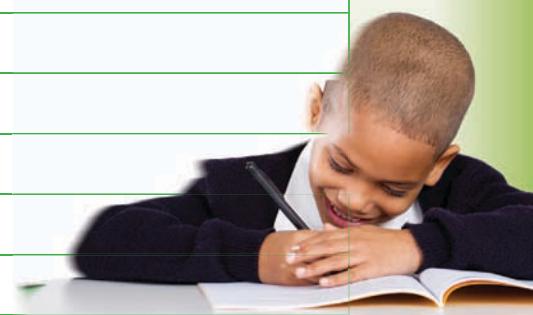
Kha ri ite nyito

Itelani kiłasi litambwa ja tshiṭori itshi.
Ambani uri muanewa muhulwane ndi
nnyi nauri puloto ndi ifhio.

Zwino shumisani mepe wa mihumbulo uri u ni
thuse kha u ḥwala tshiṭori.

Nwalani ḥoho	
Muanewa muhulwane u vha o no vha muthude magumoni a tshiṭori? 	Mathomo
Hu bvelela mini tshi no mu shandula? 	Mutumbu
Muanewa muhulwane u vha o no vha muthude magumoni a tshiṭori? 	Magumo

Musi maiti e mushumoni

Musi ni na muñwe nga inwi, lavhelesani tshifanyiso ni bule uri ni kona u vhona nyito nngani dzi no khou bvelela tshifanyisoni itshi. Todani nyito dzi no nga sa **u raha** na **u gidima**. Haya ndi maiti.

Kha ri ambe

Kha ri ñwale

Ñwalani maiti kha khołomo ya u thoma ni kone u ñwala fhungo ni tshi shumisa liiti. Ñwalani mafhungo ayo e kha tshifhinga tsha zwino. *Mutukana u raha bola.*

u raha	U raha bola.

Zwino ñwalululani mafhungo ayo e kha tshifhinga tsho fhiraho.

Kha ri ñwale

Lavhelesani mutevhe wa maiti a re kha tshifhinga tsha zwino na a re kha tshifhinga tsho fhiraho. Hwayani o khakheaho. Ñwalani maipfi oþe a re kha tshifhinga tsha zwino kha thebuþu.

u ða

vha ñwala

tshi pfä

ro amba

tsho nwa

kwo edela

ri nwa

lu fara

o ða

ndi dzhia

tsho fara

zwi lwa

o funza

zwo lwa

vho ñwala

tshi humbula

ri amba

u funza

ku edela

ndi ðivha

ndo dzhia

ndo ðivha

no humbula

Tshifhinga tsha zwino	Tshifhinga tsho fhiraho

Tshifhinga tsha zwino	Tshifhinga tsho fhiraho

Kha ri ñwale

Zwino wanani maiti one a re kha tshifhinga tsho fhiraho. A ñwaleni kha thebuþu yone ya tshifhinga tsha zwino.

Nangani nyito yo teaho ñefhingo wa fhungo ñiñwe na ñiñwe i tshi bva zwitangeni. Ni kone u i ñwala kha mavhaka.

Ntakadzeni _____ (u renga/tshi renga) tshikeitibodo tthiswa.
Avha vhatukana _____ (zwi ðodou renga/vha ðodou renga) zwikeitibodo.
Kumbwa kuþuku kutshena _____ (ku edela/tshi edela) fhasi ha mmbete wa Mandu.
Mmbwa mbili khulwane _____ (dzi edela/i edela) ngadeni.
Mutukana _____ (u funesa/tshi funesa) malegere.
Vhana _____ (vha funesa/lu funesa) malegere.
Ann _____ (u namela/zwi namela) baisigiri yawe.
Ann na Mandu _____ (u namela/vha namela) basisigiri dzavho.
Ene _____ (o ya/zwo ya) tshikoloni nga bisi.
Riñe _____ (ro ya/zwo ya) tshikoloni nga bisi.

Kha ri vhale

Lavhelesani ḥoho na zwifanyiso ni ambe uri ni vhona u nga tshiṭori itshi tshi amba nga mini.

Ni na dayari?

Vhathu vha ḥwala mini dayarini dzavho?

Mandu o vha a tshi pfana na u ḥwala dayarini yawe ḫuvha ḥiñwe na ḥiñwe. ḫuvha ḥiñwe na ḥiñwe o vha a tshi ḥwala zwe a ita wonoyo musi. O vha a tshi ḥwala zwiphiri zwawe zwe a vha a sa ḥodi zwi tshi ḫivhiwa nga vhañwe vhathu. O vha a tshi zwi ḫivha uri u tea u wana fhethu ho khudaho hune a nga dzumba hone dayari yawe. A ḫingatinga kamarani yawe ya u ḫedela a tshi ḥoda fhethu ho teaho. Ho no vha fhaña, a humbula i dzumba fhasi ha mmbete.

Liñwe ḫuvha nga masiari, musi Mandu na khonani yawe Ann vho no vhuya tshikoloni, Mandu a wana dayari yowe yo vuliwa heneffo fhasi kamarani yowe. “Yoo, vhonani Ann! Hu na muthu we a vha a tshi khou vhala dayari yanga!” u a tzhemra.

“Ni songo vhilahela,” ndi Ann a tshi mu eletshedza. “Wanani fhethu ha khwiñe hune na ḫo i dzumba hone tshifhingani tshi ḫaho.”

Vha thoma u sedzelusa dayari iyi “Idanu vhona minwe yo tsukisaho,” Ndi Ann a no ralo. “Hovhu ndi hone vhuñala hune ra ḫo tevhela.”

“Ndi a zwi ḫivha uri ndi kukaladzi kwanga Thabo kwo zwi itaho,” ndi Mandu a tshi amba. Zwanda zwa Thabo zwi dzula zwi na tshika.” Fhedzi a dovha a zwi elekanya uri kukaladzi kwawe ku na miñwaha miñanu fhedzi nahone a ku athu u kona u vhala.

Vha mbo ḫi wana luvhudzi lu re na vhutshena vhukati ha masiañari a dayari iyi. “Hovhu ndi vhuñala vhuhulwane,” u ralo a tshi amba. “Muthu ane a vha na mavhudzi o raliho ndi ene we a vhala dayari yanga. Fhano mudini a hu na muthu a re na mavhudzi o raliho. Hu nga vha hu nnyi? Ndi ḫivha nnyi a re na mavhudzi o raliho?” u a vhudzisa, o sedza mavhudzi a Ann a re na vhutshena.

Avha vhasidzana vha humbula u ita tshikwekwe. Mandu a vhuyedzedza iyi dayari fhasi ha mmbete. A ḫunyedza fuñauru fhasi tsini na mmbete.

Arali ha nga vha na muthu ane a ḫo sendela tsini na dayari yowe vha ḫo vhona ḫayo dzawe kha fuñauru. Vhasidzana avha vha mbo bva afha kamarani vha ya vha dzumbama vho lindela.

Hu si kale vha pfa kwatshakwatsha ngei kamarani.

Vha gidima vha tshi ya. Vha ḫangana na mini naa?

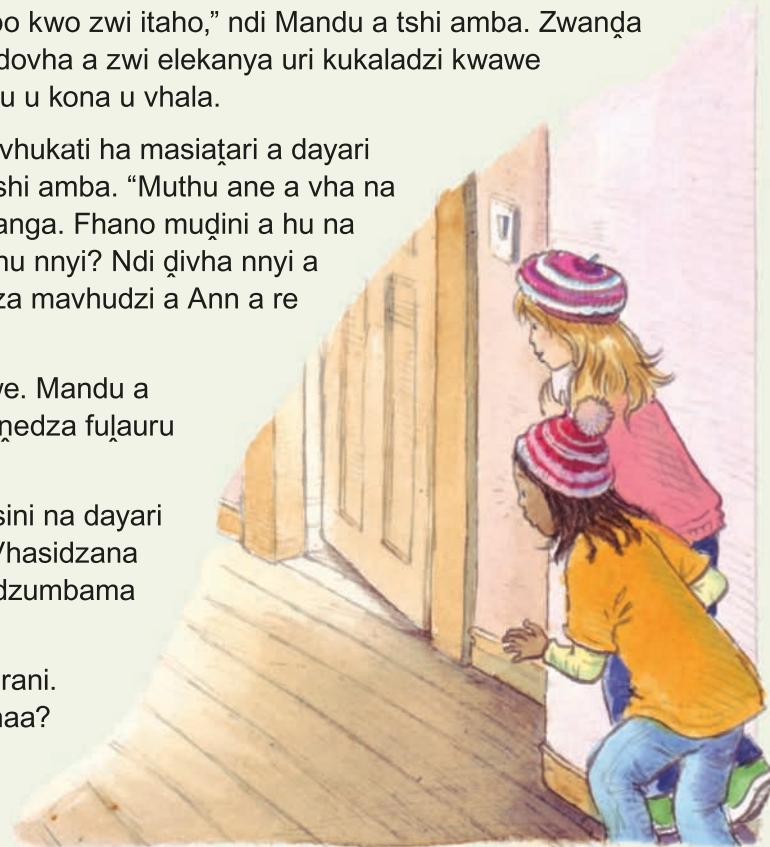
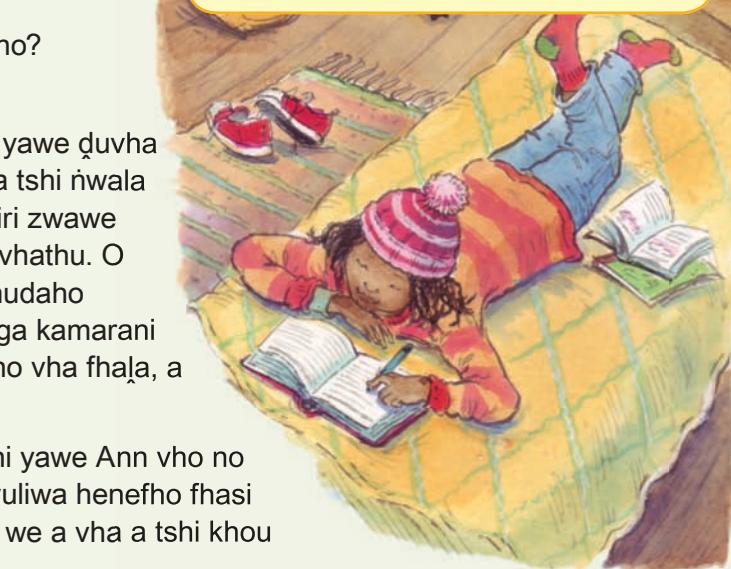
Musi ni sa athu vhala

- Lavhelesani zwifanyiso na ḥoho ni lingedze u humbulela uri mariwalwa aya a amba nga mini.
- Tshimbidzani maño (u sikima) kha siañari ni waneuri ni ḫo vha ni tshi khou vhala nga mini.

Musi ni tshi khou vhala

- Vhambedzani zwe na humbulela na zwe na vhala. • Arali ni sa pfesesi phara iyi, i vhaleni hafhu nga u tou ongolowa. I vhaleleni ḫtha.

Fhasi ho vha ho ḥala dza marimba a re na fułauru. Mubvanamafhongo khoyu! Ndi Zola, mmbwa ya Mandu, i re na vhukuse vhutshena. Yo vha i tshi khou tamba nga dayari! Vha kundwa u zwi kholwa!

Hoo, Zola ndi yone muvhali wa dayari! "Tshifhingani tshi daho," ndi Ann a no ralo, a tshi khou farafara mavhudzi awe, "ni tea u wana fhethu ha vhukuma ha u dzumba dayari yanu."

Tsho pambiwa kha mulingo wa ANA wa 2012.

Kha ri ambe

Vhaanewa vhahulwane ndi vhafhio tshiṭorini itshi?

Puloto ndi ifhio?

Fhethuvhupo, fhethu hune tshiṭori tsha khou bvelela hone, ndi hufhio?

Kha ri ḥwale

Wanani maipfi afho tshiṭorini a no amba zwithihi na haya:

muiti wa zwithu

ṭavha mukosi

tsha u fasha

Ndi nga mini Mandu o dzumba dayari yawe?

Ndi nga mini o humbulela kukaladzi kwawe Thabo?

Vho ita tshikwekwe tsha mini?

Ndi nga mini Mandu o humbulela Ann?

Kha ri ite nyito

Nomborani mafhungo aya a tshi thoma kha 1 u swika kha 6 ni tshi sumbedza u tevhekana ha tshiżori nga ngona.

- O wana luvhudzi lu re na vhutshena dayarini yawe.
- A wana vhutała ha minwe dayarini yawe.
- A wana uri hu na muthu we a vha a tshi khou vhala dayari yawe.

Kha ri ħwale

Diiteni Mandu.
Nwalani
tshiñwaliwa tsha
dayari ni tshi
nweledza zwe
zwa bvelela kha
inwi qnamusi.

Shumisani
tshifhinga tsho
fhiraho.

Kha ri ambe

Ambani na tshigwada tshañu nga mvumbo ya Mandu.
Ambani nga zwine Mandu a amba na u ita.
Ri zwi ɿivha nga mini uri Mandu ha tendi u kundwa?
Ri zwi ɿivha nga mini uri u a kona u luka maano?
U na tshivhumbeode?

Kha ri ħwale

Nwalani mañaluli
a no ɬalutshedza
(u ɬalula) Mandu.

Zwino ንwalani phara i no ታላትሬድዛ ሙንዱ.

Kha ri ንዋለ

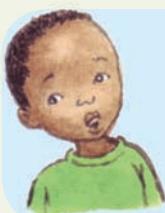
Mandu ndi muthū a no takaḍza. እ

ነውልሉላኒ ምፍሁኖ አ ተቻላዎ ማ
ሙሉ ምፍሁኖ ለመስራዎ.

"Thabo, ndi inwi we na dzhia
dayari yanga?"

Mandu a vhudzisa

"Hai. Nኑ ndi na miኑዋහा miታኑ
fhedzi nahone a thi koni u vhala."

Thabo

"Ri nga vha ri tshi khou
ita mini masiari oችhe?"

Hu fhindula Ann

Kha ri ንዋለ

Dženisanī zwiga zwa u vhala mafhungoni aya.

tshikolo tshi tshi bva vhasidzani avha vha namela bisi vha tshimbila u bva vhuimabisi u swika hayani
ha mandu

ndilani vha ima vhengeleni vha renga yogati miomva na mafhi

vha ya tshitaratani tsha mandela street vha khonela kha tsha monde he vha dzhena kha fifth avenue

No guda uri mapfanisi a re kha nyito i re kha tshifhinga tsho fhiraho a vhona na nga –o.

Vhalani maipfi a tevhelaho nga vhuronwane.

u amba	o amba
vha imba	vho imba
u elela	wo elela
li fhufha	lo fhufha
a shuma	o shuma
tshi lila	tsho lila

zwi renga	zwo renga
i thusa	yo thusa
dzi vhala	dzo vhala
lu fhaṭa	lwo fhaṭa
vhu lila	ho lila
u bika	o bika

vha lisa	vho lisa
u naka	wo naka
li kovhela	lo kovhela
a vhonala	o vhonala
tshi ḫifha	tsho ḫifha
zwi kokodza	zwo kokodza

Zwino shumisani sethe tharu dza maipfi kha u fhedzisa mafhungo haya.

Namusi

Mulovha

Namusi

Mulovha

Namusi

Mulovha

Tangedzelani ipfi ḥone mafhungoni aya.

Ni do kona u zwi vhona uri mafhungo aya othe o ñwalwa e kha tshifhinga tsha zwino. A ñwalululeni e kha tshifhinga tsho fhiraho. Shumisani mutevhe u re afho ntha uri u ni thuse.

Mandu **u/vha** sinyutshela uri dayari yawe yo vhalawa.

Mulovha

Nhe **ndi/ri** namela tshikeidibodo tshanga.

Mulovha

Vhasidzana **u/vha** ita tshikwekwe tsha u wana mubvanamafhungo.

Mulovña

Vhana **u/vha** tshikoloni.

Mulovña

Thimu ya bola ya milenzhe **i/tshi** siṭediamu.

Mulovña

Riṇe **ri/tshi** na mugudisi muswa wa bola ya milenzhe.

Mulovña

Nne **ndi/ri** na bege ntswa ya bugu.

Mulovña

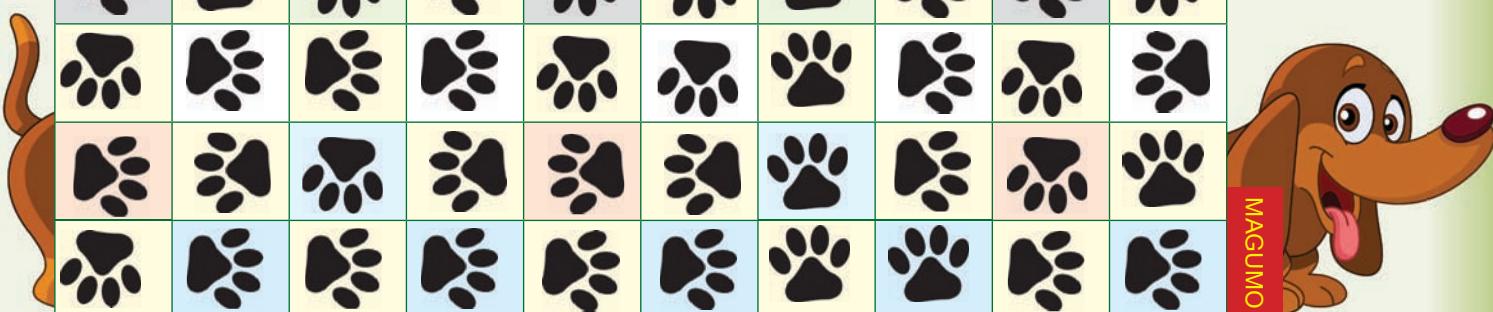
U diphina

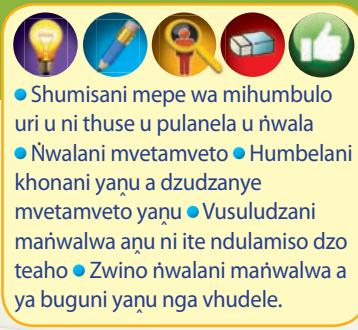
Thusani Mandu uri a tevhele vhuṭala
ha marimba.

MATHOMO

MAGUMO

-
- Shumisani mepe wa mihumbulu uri u ni thuse u pulanelu a ḥwala
 - ḥwalani mvetamveto • Humbelani khonani yanu a dzudzanye mvetamveto yanu • Vusuludzani maṅwalwa aṇu ni ite ndulamiso dzo teaho • Zwino ḥwalani maṅwalwa a ya buguni yanu nga vhudele.

vhaanewa ndi
vhonnyi?

Kha ri ḥwale

Puloto ndi ifhio?

Fhetiuvhupo ndi hufhio?

I fhela nga ndilade?

Kha ri ite nyito

Tambelani kiłasi litambwa ja
tshiṭori tshaṇu.

Kha ri nwale

Shumisani mepe wa mihumbulu kha u nwala
tshītori tsha maipfi a no swika 120.

Mathomo

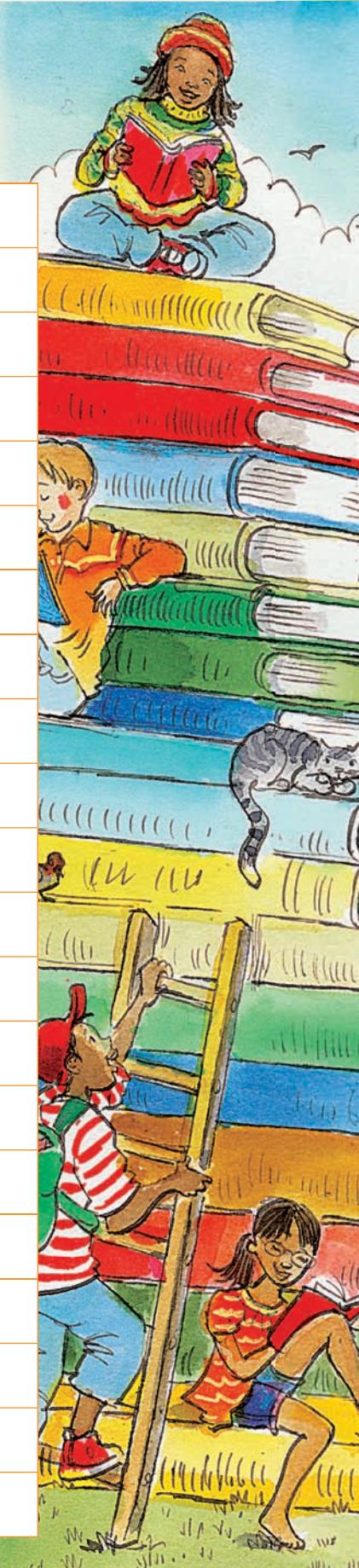
Handwriting practice lines for the word "Mathomo".

Mutumbu

Handwriting practice lines for the word "Mutumbu".

Magumo

Handwriting practice lines for the word "Magumo".

Uditola

Ndi a kona	Smile icon	Frowny icon
u vhala tshati ya mutsho.		
u vhala tshatidungo.		
u vhala maiwalwa a mafhungomatsivhudzi.		
u vhala zwiṭori		
u ola tshati.		
u pulanelna na u ñwala tshiṭori.		
u pulanelna na u ñwala phamfuṭethe.		
u ñwala phara.		
u humbulela uri zwiṭori zwi ḍo fhela nga ndilade.		
u nweledza tshiṭori.		
u ñwala ngaganyamvumbo ya muanewa.		
u shumisa maṭaluli.		
u shumisa maitimaanzeli na a si maanzeli.		
u shumisa tshifhingga tsha zwino, tsho fhiraho na tshiḍaho.		
u ñwala phara.		
u topola maiti.		
u vha na vhutanzi uri fhungoni hu na pfano vhukati ha ḡefhongo na ḥiti.		
u shumisa maipfi maambelwa.		

Thero ya 4: Ngoho na khumbulelwa

Ngano

Themo ya 2: Vhege dza 5 - 6

49 U vhala ngano 104

Mafhungomatsivhudzi a no kwama ngano Nyito dza u rangela u vhala dzi no yelana na zwifanyiso, t̄hoho na fureme dzo fhambananaho.

Gerani tshītori ni tshi pete ni tshi nambatedze buguni.

U vhala tshītori tsha Sankambe na tshibode.

Dādzani mapulo a maipfi a si na tshithu khathihi na zwibogisi u itela u fhedzisa tshītori.

50 Musi mbambe yo no fhela 107

Therisano nga tshītori, vhaanewa, fethuvhupo na puloto.

Vhagudi vha ola mudavhi wa mbambe vha tshi langwa nga t̄halutshedzo dzi re tshītorini.

Tholokanyonđivho: U fhiundula mbudziso dza phindulothopolwa.

U shumisa maṭaluli kha u ḥalutshedza Sankambe na tshibode.

Nwalani t̄halutshedzo ya mvumbo ya muthihi wa vhaanewa vha re tshītorini.

51 U anetshela mafhuno 108

U nweledza tshītori hu tshi tevhedzwa thevhekano ya zwiitei hu tshi shumiswa maṭumi: Tsha u thoma, ha tevhela, nga murahu, tsha u fhedzisela.

U ita ndugiselo dza u vha muvhigo wa mitambo zwi tshi kwama mbambe vhukati ha Sankambe na tshibode.

U ḥwala notsi dza muvhigo.

U ḥola muvhigo hu tshi shumiswa mutevhemetułi.

U ḫvhadzwa maitimapfukeli.

U talela maitimapfukeli na u topola tshifhinga.

U rekhoda maipfi maswa na t̄halutshedzo dzao kha dikishinari ya ene muñe.

52 Maiti ndi maipfi 110

Nwalani phara nga zwe na ita mafheleloni a vhege yo fhiraho. Talelani maiti a re kha tshifhinga tsho fhiraho.

Nwalani phara nga zwine na tama u ita musi tshikolo tsho vala. Talelani maipfi a re kha tshifhinga tshi ḥaho.

Nwalani phara nga zwine zwa khou bvelela kilasini zwino. Talelani maipfi a re kha tshifhinga tsha zwino.

Tambani mutambo wa mbambe ya maitimatikedzi.

53 Tshidula na khumba 112

U rangela u vhala: U lavhelesa zwi no tou vhonwa ha humbulelwa zwine tshītori tsha amba ngazwo.

Therisano nga vhaanewa, puloto, fethuvhupo na magumo.

54 U elekanya nga tshidula na khumba 114

U ḥwala tshītori hu tshi shumiswa maṭumi one na fureme ya u ḥwala i re na zwifanyiso.

55 Vhonefhungo, maiti na zwiitwa 116

U ḫvhadzwa nefhongo na tshiiitia.

U talela nefhongo, liiti na tshiiitia mafhungoni.

U ḫvhadzwa maiti a no shuma na zwiitwa na ane a si shume na zwiitwa.

U vhambedza maiti a no shuma na zwiitwa na ane a si shume na zwiitwa.

U wana na u talela mafhungoni maiti a no shuma na zwiitwa na ane a si shume na zwiitwa.

Nwalani tshīrwalwaho dayarini ni tshi ḥalutshedza zwe na ita mafheleloni a vhege yo fhiraho. Topolani maipfi a re kha tshifhinga tsho fhiraho khathihi na zwiitwi zwi re mafhungoni.

56 Ni khou ri mini? 118

U rera nga maidioma, u ḥwala uri a amba mini ha kona u olwa tshifanyiso tsha u sumbedza zwine a amba.

**Marivalwa a u funza
Themo ya 2: Vhege dza 7 - 8**

57 U ita khiramphethe (panekuku) 120

U amba nga thinganywa, kuitele na zwishumiswa.

Tholokanyonđivho nga thevhekano ya ndaela.

U psesesa ndaelo (malaeli).

U amba nga ḫvhamaipfi na theminołodzhi ye ya shumiswa.

58 Ndi ḥwala risipi yanga 122

Nwalani risipi ni tshi shumisa fureme ye na ḫnewa. Dzhenisani thinganywa, kuitele na zwishumiswa.

Topolani na u talela maiti othe e a shumiswa kha risipi.

U ḫvhadzwa mamudi.

U shumisa mamudi mafhungoni.

U wana na u talela mamudi mafhungoni.

Fhedzisani mafhungo a no thoma nga mamudi.

59 U laedza ndila 124

U nea t̄halutshedzo ya nzulele ya fhethu ho fhambananaho tshikoloni nga mulomo.

Olani mepe wa tshikolo tsha hanu ni

sumbedze masia o fhambananaho

u thoma getheni u ya fhethu ho

fhambananaho afha tshikoloni.

Khethekanyo ya maipfi. U khetekanya maipfi a bva madungo na u vhala madungo aya.

60 U vhala mepe 126

U nea phindulo nga mulomo na nga u tou ḥwala dzi tshi fhindula mbudziso dzi no kwama zwa u tou vhonwa.

U tambo mutambo wa zwifhinga, hu tshi itwa nđowenđowye ya tshifhinga tsha zwino, tshi ḥaho na tsho fhiraho.

61 Hune zwithu zwa vha hone 128

U vhala mepe hu tshi shumiswa mbonalo dzo fhamananaho.

U vhambedza mbonalo/kuvhonele na u fhindula mbudziso dzo disendekaho nga zwenezwi.

U ḫvhadzwa maitimatikedzi.

U fhedzisa mafhungo hu tshi shumiswa maitimatikedzi.

U ḥwala mafhungo hu tshi shumiswa maitimatikedzi.

62 U laedza ndila 130

O laedza ndila nga mulomo hu tshi shumiswa fome te mbili dzo fhambananaho dza mepe.

63 Wanani risipi 132

U shumisa zwifanyiso kha u wana thevhekano ya risipi.

U ḥwala ndaela dza u ita tshishuwangawzanda.

64 Kha ri ḥwale 134

U shumisa mepe wa mihibulo kha u pulanelo tshītori.

U ḥwala tshītori tsho disendekaho nga mepe wa mihibulo.

Kha ri vhale

Kha themo ya u thoma no vhala lungano lwa Mutukana we e "Phele". Kha vhege dzino nña ri do sedza ngano dziñwe.

Lungano ndi mini?

Tshiñori tsha lungano tshi amba nga zwivhumbwa zwa manditi, zwipuka, zwimela na fhethu. Lu anetshela tshiñori tshi re na maledza u re na pfunzo ngomu. Vhunzhi ha ngano ndi dza kalekale hahone vhunzhi hadzo, sa Mutukukana we e "tshiendatshikhali", dzi tou vusuludza dza kale nga ndila ya musalauno, fhedzi pfunzo i nthihi. Kha ngano nnzhi, ni do wana hu na phukha dzine dza amba sa vhathu, fhethuvhupo hu no tshila hu re na mañaka na milambo.

Kha ri ambe

- Lavhelesani zwifanyiso zwi re kha siañari ja seli. Ndi zwa lungano lu no amba nga mini?
- Lu na phukha dzi no amba sa vhathu?
- Lavhelesani tshifanyiso ni ambe uri fhethuvhupo ndi hufhio, hune tshiñori tsha khou bvelela hone
- Bvisani siañari ji tevhelaho buguni yanu. Gerani siañari kha mitaladzi mitswuku ni ji pete kha mitaladzi mitswu yo þukhukanyiwaho uri ni ite bugu. Musi no no fhedza, vhalani tshiñori ni kha tshigwada tsha vhoiwe. Ðadzani mapulo a maipfi a si na tshithu. Itani na u ñwala zwipiða zwa tshiñori zwi no khou þahela afho kha mitaladzi i si na tshithu.

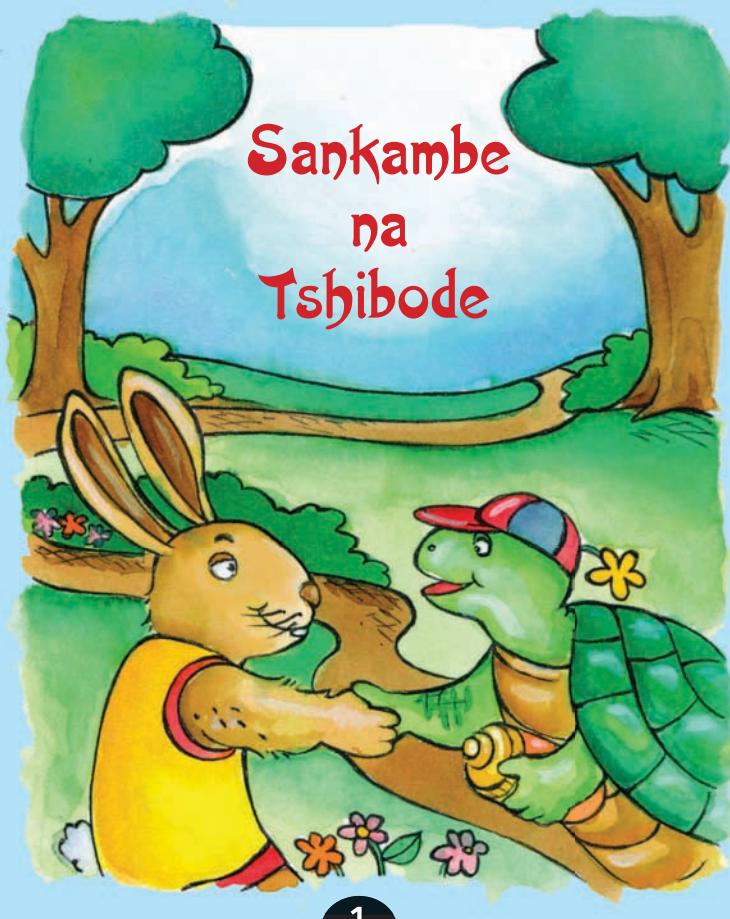
Kha ri ite nyito

Musi no no vhala tshiñori, shumisani þalutshedzo iyi kha u ola mudavhi we Sankambe na tshibode vha ita mbambe khawo.

Phukha dza vhidzelela dzo takala musi tshibode tshi tshi pfuka mutalo. Dza vhudzelela nga phosho khulu ye ya pfiwa na nga dziñwe phuka dzi re ḫakani ḫinwevhō li re dzikilomitha dzi re na tshivhalo u bva afha. Musi tshivhingwi tshi tshi nekedza tshibode khaphu, tsha ri:

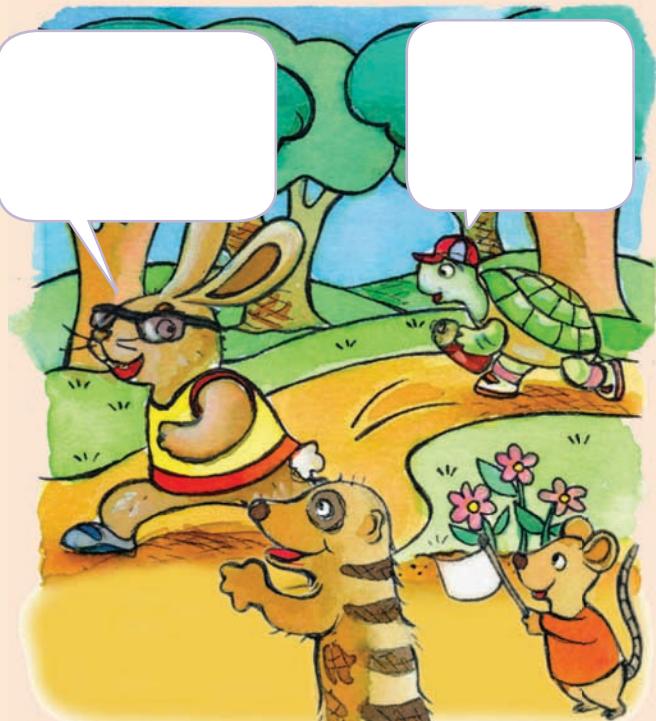
8

1

Liga ja 1: petani kha mutalo wa zwithoma.

Sankammbe tsho fhirela tshibode. Tshi dzulela u sedza murahu tshi tshi ḫoda u vhona hune tshibode tsha vha hone. Tsha sea tshibode.

5

Nangoho duvha ja mbambe ja mbo swika. Phukha dzothē dza afho ḫakani dza da u tikedza Sankambe. Dza vhudzelela dzi tshi fhefhedisa dzifūlaga. Dza vhudzula mavuvuzeļa na u imba nyimbo.

Tshivhingwi tsho vha tshi tshone mugidimisi wa mbambe. "Magona fhasi, redii, GOO!"

Kha ri ye Vho Tshibode!
Vha songo nembelela!

4

Liga ja 2: petani kha mutalo wa zwithoma.

Liga ja 3: sijepūlaten kha lurumbu ulu.

Kha ri ite
mbambe.

He ndaa Vho Dongololo.
A vha tami arali vho vha
vhe na luvhilo sa nge?
Vha a ongolowesa mani.
Xaa xaa xaa!

Sankambe na tshibode vho vha vha tshi dzula
dakani. Sankambe tshi tshi dihudza nga luvhilo
Iwatsho. Tsho vha tshi tshi dzulela u kolela
tshibode ngauri tsho vha tshi tshi tshimbila nga u
ongolowa.

Sankambe tsho pfa tsho mangala nga maanda
musi tshibode tshi tshi ita khaedu yauri vha ite
mbambe. "Ri do gidima tsimuni, ri tshi pfuka
muse wa kherotsi ra gonya asizwiла u swika
kutivhani kwa masekwa," ndi tshibode tshi no
ralo. Hu si kale phungo ya mbambe ya vha yo ya
na daka lothe. Phakha dzothe na zwinoni zwa i
pfa phungo iyi.

2

Sankambe tshi humbula u lugisela mbambe nga
u khwathisa muvhili.

3

Phukha dza pfa dzo takala vhukuma dza thoma
u vhidzelela na u khuza musi dzi tshi vhona
tshibode tshi tshi khou swika hu no winiwa
hone, mutualoni. Dza khuza dzi tshi lidza na
mavuvuzela.

Phosho iyi ya karusa Sankambe. Tshibode zwino
tsho vha tsho no vha tsinitsini na u pfuka mutualo!
Sankambe tsha mbo vukuluku, tsha gidima tshi
murahu ha tshibode.

7

Sankambe tsho vha tshi na lutendo Iwauri tshi
do kunda hu si na khakhathi. Sankambe tsha
humbula u di awetshela phasi ha muri tshi tshi khou
thetshelesa muzika. Musi tshibode tshi tshi vho
sendela tsini, Sankambe tsha tou kona fhedzi u
kakara tsha gidimela mutualoni.

6

Musi mbambe yo no fhela

Kha ri ንwale

Vhalani mbudziso ni kone u tangedzela ስደራዊሮች re tsini na phindulo yone.

Vhaanewa vhahulwane vha lungano ulu ndi vhonnyi?

A	tshibode na tshisuṣu
B	sankambe na tshibode
C	tshivhingwi na tshibode

Ndi zwifhio zwi no ታላትሱድዛ ሙምቦ ya Sankambe tshothe.

A	vhulenda na vhuhwavho
B	vhutshivha na vhutsha
C	u ደሁዳ na u nyefula vhaኅዬ

Fhethuvhupo ha lungano ulu ndi hufhio?

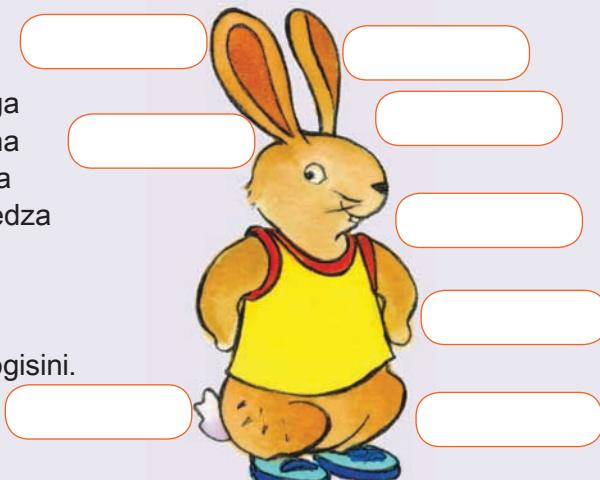
A	ዶካናኒ
B	ዞዕ
C	Vhugalaphukha ha Kruger

Pfunzo ya itshi tshiṭori ndi ifhio?

A	Arali wa vhidzelela vhaphalali a hu na ane a nga u thusa.
B	U ita zwithu nga vhuya fhedzi u sa nyę̄thi zwi ደሳ gundo mbambeni.
C	Muthu u tea u fulufhedzea.

Ni a tenda uri tshiṭori itshi ndi lungano? Bulani uri ngani.

Elekanyani nga maṭaluli ane na nga a shumisa kha u ታላትሱድዛ mvumbo dza muvhudu na tshibode. A ንwale ni zwibogisini.

Shumisani mañwe a maipfi a no bva kha nyito yo fhiraho kha u ንwala phara i no khou ታላትሱድዛ muthihi wa vhaanewa avha vhavhili.

Nweledzani tshitiori tsha Sankambe na tshibode nga mitaladzi i no swika malo.

Kha ri nwale

Tsha u thoma

Ha tevhela

Nga murahu

Tsha u fhedzisela

Kha ri ambe

Diiteni muvhigi wa mitambo. Zwino ni tea u vhiga nga mbambe ya Sankambe na tshibode. Ni do amba zwifhio?

Vhigelani muvhigo wañu tshigwada tshañu.

Nwalani miñwe mihibulo hafhu.

*Muvhigo wa ñamusi
wa mitambo. Hu vhiga
_____. Mbambe ya
vhukati ha Sankambe na
tshibode yo vha hone ngei
Green Tree Forest ñamusi.*

Uditola

Ndo	Vhiga mitambo nga ndila i no pfala nahone zwi tshi tevhelea?	✓	✗
	Vhudza vhatu mafhungomatsivhudzi o linganaho a no kwama mbambe, vhaanewa na fhethuvhupo?		
	Shumisa luambo lwo teaho vhana?		

Liiti lihulwane fhungoni ji pfi ndi liitilipfukeli. Maiti mapfukeli a ri vhudza zwine muthu a ita kana zwine vhathe vha no fhira muthihi vha khou ita. A shandulwa nga zwifhinga.

Mulovha ndo tanzwa zwigedelo. Namusi ndi khou tanzwa zwigedelo.

Kha ri ñwale

Talelani nga fhasi maitimapfukeli a re mafhungoni aya. Ni bule uri a kha tshifhinga tsho fhiraho kana tshifhinga tsha zwino.

	Tshifhinga
Ndi ya vhengeleni.	
U ya ha dokotela.	
Vho ya tshitiediamu.	
U tamba bola ya milenzhe.	
Ndo nwa mađi.	

Tshifhinga
U ya vhuimabisi nga milenzhe.
O nwa mafhi.
Vha tæla TV.
Ndo namela baisigiri yanga.
U a tæmba mano.

Shumisani maiti aya mafhungoni ni ambe uri amfhungo ayo a kha tshifhinga tshifhio.

u fha

o t̄uwa

o fha

ro la

u t̄uwa

tshi gidima

tsho gidima

ri la

Tshifhinga

Kha ri nwale

Nwalani mafhungo maṭanu nga zwe na ita mafheleloni a vhege o fhiraho.

Ni tangedzele maiti oṭhe a re kha tshifhinga tsho fhiraho.

Nwalani mafhungo maṭanu nga zwine na tama u ita nga holodei ya Nyendavhusiku.

Ni tangedzele maiti oṭhe a re kha tshifhinga tshiḍaho.

Lavhelesani u mona na kiłasi. Nwalani mafhungo maṭanu nga zwine zwa khou bvelela zwino.

Tangedzelani maiti oṭhe a re kha tshifhinga tsha zwino.

U ɔphina

Gidimani mbambe. Vhalani maiti a re kha ʈhireke ya ʈada. Khonani yanu u tea u vhala maipfi a re kha ʈhireke ya lutombo. Wanani uri hu ɖo wina nnyi. Vhudzisani uri maitimatikedzi a re na tshivhumbeo (ʈhireke ya ʈada) o vhumbwa a tshi bva ngafhi. A no wana phindulo nnzhi o wina.

A tshivhumbeo

A maitikwao

ʈwela u ʈtolou

vuwa vuwa

ʈoda u ʈodou

vhuya vhuya

kha u khou

ʈwa ʈwa

soka u sokou

bva bva

kona u konou

ʈuwa ʈwa

bva u bvou

sala sala

dza u dzou

tenda tenda

do ri de

dzula dzula

ita u tou

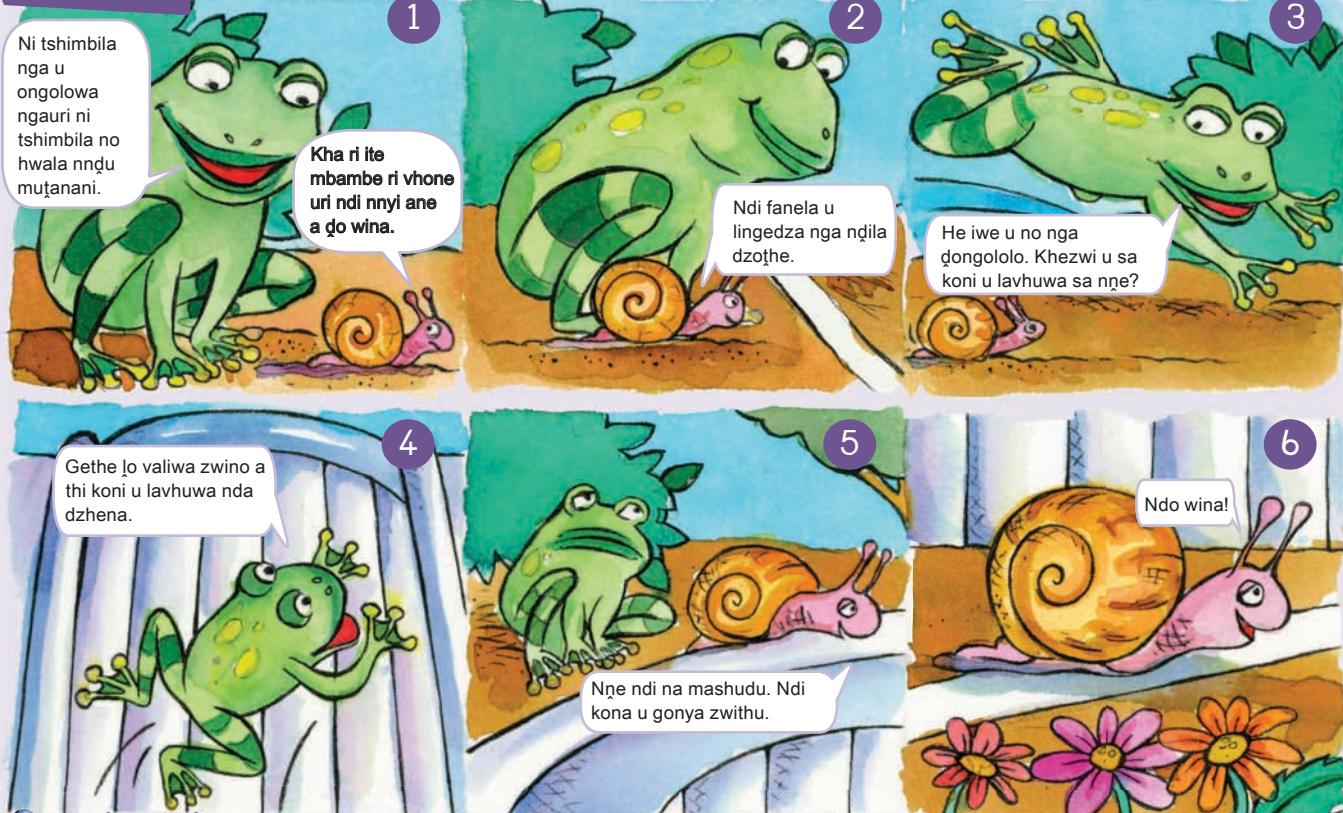

Tshidula na khumba

Ambani na muñwe nga inwi nga khathuni iyi. I ri anetshela tshiṭori tshi no yelana na tshiṭori tsha Sankambe na tshibode. Lavhelesani zwifanyiso ni wane uri tshiṭori itshi tshi amba nga mini.

Kha ri ambe

Kha ri ñwale

- Shumisani mepe wa mihibulo uri u ni thusi u pulaneli u ñwale
- Ñwalani mvetamveto
- Humbelani khonani yanu a dzudzanye mvetamveto yanu
- Vusuludzani mañivalwa aña ni ndulamiso dzo teaho
- Zwino ñwalani mañivalwa a ya buguni yanu nga vhudele.

Vhaanewa ndi vñonnyi?

Fhetuvñupo ndi hufhio?

Puloto ndi ifhio?

Tshi fhela nga ndilade?

Kha ri አ>wale

Shumisani zwifanyiso uri zwi ni thuse u እwala tshiṭori tshi no amba nga tshiḍula na khumba. Shumisani zwiñwe zwa zwiṭanganyi uri zwi ni thuse kha u ታnganya phara.

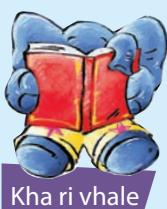
Zwiṭanganyi

tsha u thoma, zwenezwoha, ha tevhela, nga murahu, zwi sa athu ralo, ho no vha kale, zwa khunyelela, nga itsho tshifhinga.

Magumo

U elekanya nga tshidula na khumba

Kha ri vhale

Vhalelani n̥tha
zwiṭori zwaṇu
ni tshi vhalela
tshigwada tshaṇu.
Zwiṭori izwo
zwi a fana? Zwi
fhambana nga
mini?

Kha ri ite nyito

Itani litambwa ni
kha tshigwada
tshaṇu. Hu tea u
vha na khumba,
tshidula na
muanetsheli wa
tshiṭori.

Kha ri ḥwale

Vhalani tshiṭori tshaṇu ni ite mutevhe wa maiti othe e na a shumisa. Tagedzelani
maiti ane a vha kha tshifhinga tsho fhiraho.

Kha ri ambe

Diiteni muvhigi wa mitambo zwino ni tea u vhiga nga mbambe ya tshidula na khumba.
Ni do amba zwifhio?

Vhigelani muvhigo waṇu tshigwada tshaṇu.

Nwalani miñwe miñumbulo hafhū.

*Muvhigo wa ḥamusi
wa mitambo. Hu vhiga
_____ . Mbambe
ya vhukati ha tshidula na
khumba yo vha hone ngei
Green Tree Forest ḥamusi.*

U ditola

Ndo	✓	✗
Vhiga mitambo nga ndila i no pfala nahone zwi tshi tevhelea?		
Vhudza vhathu mafhungomatsivhudzi o linganaho a no kwama mbambe, vhaanewa na fhethuvhupo?		
Shumisa luambo lwo teaho vhana?		

Maniwe maiti hafhu

Mutevhe wa maiti a tshipentshela a no pfi stetivi (mabulanzulele) khoyu. Maiti aya ndi a no **fana na, tou nga, yelana, fana na, qivha, kona na** ḥalukanya. Ri a shumisa kha u amba nga nzulele nthani ha nyito.

Tsumbo: Ndi a ḥalukanya u ḥwala tshitorì (ḥalukanya ndi ḥiti la stetivi li no khou sumbedza nzulele ngeno ḥwala li ḥiti li no khou sumbedza nyito).

Kha ri ḥwale

Nangani nyito yo teaho ḥefhungo wa fhungo ḥiwe na ḥiwe i tshi bva zwitangeni. Ni kone u i ḥwala kha mavhaka.

Nne _____ (ndi a tenda/tshi a tenda) uri tshiñwahaya yashu yo ḥalesa.

Uyu _____ (u tendelana/vha tendelana) na nne.

I nga _____ (i do na/yo na) matshelo.

Avha _____ vha nga (vho xela/zwo xela).

Khezwi inwi _____ (ni sa kholwi/vha sa kholwi) zwe na pfa?

Iwe _____ (u a kholwa/tshi a kholwa) zwe wa pfa.

Bugu iyi _____ (i bva/tshi bva) ha mmame.

Bugu idzi _____ (dzo rengwa /dzi ḥo rengwa) mbamulovha.

៥namusi tshone _____ (tshi ḥedela/tsho ḥedela) nthia ha sofa.

Lufhangha _____ (lu tshea/li tshea) nga hothe.

Khumba _____ (tshi ḥa/i ḥa) maṭari.

Riñe _____ (ri pfana/zwi pfana) na mutsho u no dudela.

Vho _____ (soka u litsha/sokou litsha) u vhuya.

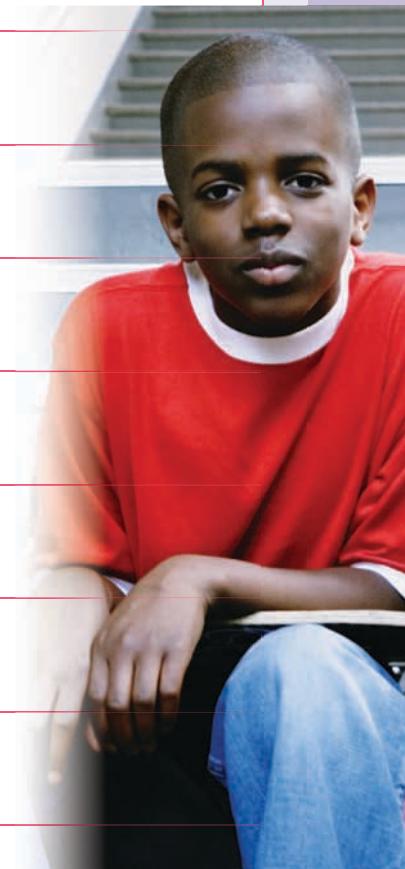
Zwimange _____ (zwi khou ḥanzwa/kha u ḥanzwa) mafhi.

Ni ri inwi _____ (no renga/dzo renga) bugu nngana?

Mulovha rothe _____ (ri fhira/ro fhira) nga ḥaiburari.

Bugu idzi _____ (dzo rengwa /dzi ḥo rengwa) mbamatshelo.

Na ḥamusni tshikolo _____ (tshi ḥo dzhena/ku ḥo dzhena) nga tshifhinga.

Zwino qivhumbeleni mafhungo ni tshi shumisa maiti a tevhelaho.

tama	
tea	
៥anganedza	
elelwa	
nukhedza	
thetshela	

Vhoñefhongo, maiti na zwiitwa

Kha ri ñwale

Vhalani mafhongo aya ni na khonani yanu.

Talelani nefhongo nga muvhala mutswuku. Nefhongo ndi muthu kana tshithu tshi no khou ita nyito.

Talelani jiiti nga muvhala wa lutombo. Jiiti ndi ipfi ja nyito.

Talelani tshiitwa nga muvhala mudala. Iji ipfi ji ri vhudza uri nyito i kwama nnyi kana mini.

O nwa tie yawe.

Wanani ni talele nga fhasi maiti a re mafhungoni aya. Ni kone u tangedzela tshiitwa.

Tshimange tsho pandamedza mbevha.

Ann u takalela Ntakadzeni.

Vhoguga vho fhisa zwiliwa.

Mutukana o pwasha fasitere.

Musidzana u leledisa khaithi.

Ro baka khekhe.

Mañwe maiti ha ambi arali a si na zwiitwa mafhungoni.

Ri a vhidza uri ndi maiti a no shuma na zwiitwa.

Musidzana o **pwasha** fasitere.

Ndi ñadza ngilasi yanga.

U a þamba khofheni.

Mandu o dzumba dayari yawe.

Tshivhingwi tsha thoma mbambe.

Ann o ñwala imejji.

Zwino lavhelesani mafhongo aya. Talelani nefhongo na jiiti. Mafhongo a tevheleho ha na zwiitwa.

Maiti a si na zwiitwa a a kona u shuma mafhungoni a no amba.

U a vhala.

Mmbwa i a edela.

Ri a ja.

Vha a shuma.

U a lila.

Vha a gidima.

Tshimange tshi a hona.

Gungwa jo nupela.

Kha ri ḥwale

Zwino wanani ni talele nga fhasi maiti a re kha phara iyi.

Ndo vha ndo tama u imba khontsatini fhedzi nda vho ya ha dokotela.

Thekhisi a yo ngo swika nda vho tou tshimbila. Dokotela o themendela uri ndi Je miroho minzhi. Ndi do i lima ngadeni yanga.

Kha ri ḥwale

ᬁnalani kha dayari yanu ni tshi amba nga zwe na ita mafheleloni a vhege o fhiraho. Musi no no fhedza, talelani nefhungo nga muvhala mutswuku, ḥiiti nga muvhala wa lutombo na tshiitwa nga muvhala mudala.

Kha ri ambe

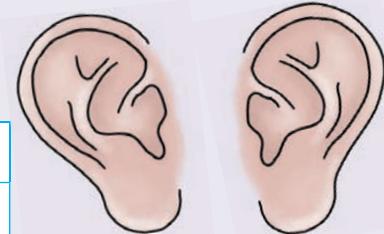
Kha ri nwale

Ambani na tshigwada tshañu nga thalutshedzo dza vhukuma dza maidioma a re na mivhala. Ni kone u ñwala uri ni vhona u nga maidioma aya a amba mini.

Maidioma ndi kuambele kune kwa amba zwithu zwi no fhambana na zwa nga misi. Ri a shumisa lunzhilunzhi musi ri tshi khou amba.

Nngwe yo dzhena nduni. Zwino mme anga vha tea u ɿoda mushumo.

Vhaña vha fhaña vho la thoho ya khanga. Hupfi vho no pfulutshela Thohoyandou zwino.

Ni vhee bugu dza vhoiwe zwavhuđi. Hu na vhatu vha re na gunwe kulasini yashu.

Ndo vha ndo sia bugu ya tshuñwahaya tshikoloni. Nda tou vhamba maano uri ndi kone u ita mushumo wanga.

Thimu yashu ya netibolo yo ri u wina ra takala na zwikunwe.

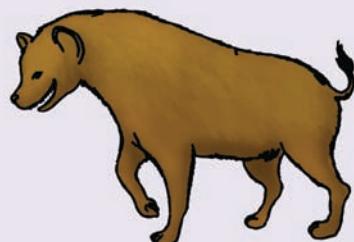

Ntakadzeni vhathu vha a mu funa. A si muthu a no isa mbilu kule.

Musi tshikolo tsha Marude tshi tshi kora tshikoro tsha vhuvhili.
Ro mbo di zwi divha uri lwatsi lwo vundea.

Hu na vhathu vha no pfana na u gembula. Vha tshi vhona u nga vha
nga vha na mashudu a phele.

Thesite ya mbalo yo vha i sa kondi. Yo vha i dzhia wo lala.

Nangani liidioma lithihi kha a re kha siałari ili ni ole tshifanyiso tsha zwine maipfi
a nga a khou amba zwone.

Kha ri ite nyito

Vhalani risipi ni fhindule mbudziso:

Kha ri vhale

Risipi ya khiramphethe (panekuku)

Zwishumiswa (thinganywa)

Zwilebula zwituku zwa 4 zwa botoro

Zwilebula zwituku zwa 2 zwa luvhanda lwa u baka

Khaphu ya fulauru ya 1

Makumba a 2

Lebula khulwane dza 3 dza swigiri

Khaphu ya 1 ya mafhi

Munqo wa u tou nqnedza

$\frac{1}{2}$ ya kulebula kutuku kwa vanilla

Kuitele

1. Nokisanibotoro kha mulllo u sa fihesi.

2. Tanganyisani thinganywa dzo omaho kha bawele khulwane ya u tanganyisela.

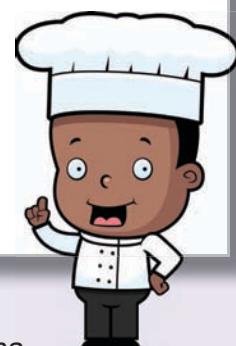
3. Tanganyisani thinganywa dzo nukalaho hu tsyi katelwa na botoro kha bawele thukhu.

4. Shelani thinganywa dzo nukalaho baweleni ya dzo omaho ni rithe lwa minete muthihi.

5. Kapulelani gwindi panini i no khou fhisia, nga lebula.

6. Musi hu tsyi pupuma mapulo nga ntsha, rembulusani dzikhiramphelethe.

7. Musi vhurumbu vhuvhilli haaho ho no vha na muvhala wa burauuu ya musuku avhelani vhathu no shela sirapu.

Kha ri nwale

Vhalani risipi nga vhuronwane ni kone u fhindula mbudziso dzi no i kwama.

Thinganywa dzo omaho ndi dzifhio? Dzi nwalenii.

Deithi:

Thinganywa dzo ɳukalaho ndi dzifhio? Dzi ɻwale ni.

Panekuku dzi avhelwa vhathu nga ndilade?

Mulilo u re fhasi zwi amba mini?

--	--	--	--

U rembulusa zwi amba mini?

--	--	--	--

Buraunu ya musuku ndi mini?

--	--	--	--

U totela muŋo zwi amba mini?

--	--	--	--

Gwindi ndi mini?

--	--	--	--

Ni tea u ita mini musi no no shela thinganywa dzo ɳukalaho ngomu baweleni?

Ndi ንwala risipi yanga

Kha ri ንwale

Zwino ንwalani risipi ine na i funesa.

Talelani maiti othe a re kha
risipi yantu na a re kha risipi
ya khiramphethe.

Risipi ya _____

Thinganywa

Kuitele

Zwishumiswa zwi no ታdea

Kha ri ambe

- ጥalutshedzani tshigwada tshañu risipi iyi nga u tevhekana hone.
- No shumisa maipfi a khonadzeo na a ndaela lungana?
- Maipfi o raliho a pfi ndi mamudi.

Lavhelesani maipfi a re mamudi.

Maipfi aya a ni vhudza mini?

Ri shumisa **nga** kha u sumbedza vhukoni, khonadzeo
na kha u humbela thendelo.Ri shumisa **tea**, **fanelia** na **mutshila-ni kha maiti** kha u
sumbedza ndaela.**li** **nga****tea** **fanelia****mutshila-ni kha maiti****kha**

Kha ri የwale

Wanani ni talele mamudi a re mafhungoni aya.
Ro dzula ro ni itela ወ u thoma.

Ni tea u ደ na zwiambaro zwa u bambela uri ni bambele.

Bisi i nga kha ደ tikuwa tshikoloni nga 09:00.

Ni fanelia u ደ na mbuvha ውኑ.

Ni tea u ita tshuñwahaya ውኑ ዲህ቏ ዘንዴ እና ዘንዴ.

Ndi nga kha ደ tamba bola matshelo.

A no ngo fanelia u daha.

Ndi nga si tambe ዓለም. Ndi tea u vhalela thesite.

Ndi nga ታሮክያ በትሸካሎኒ ዓለም?

Shelani fulauru baweleni.

Lalani no muma mulomo.

Kha ri የwale

Zwino fhedzisani mafhungs aya.

Ni songo

Ndi tea

Ni fanelia

Vheyani

Ndi nga khadī

Kha ri ite nyito

Nwana muswa o thoma tshikoloni tsha hanu namusi. Mu thuseni uri a talukanye nzulele ya afha tshikoloni.

Kha ri ite nyito

Vhalani kutshimbilele nga vhuronwane. Ni kone u tshimbila ni tshi ya fhethu ho fhambananaho hu re kha pulane ya tshikolo. Musi no no wana afho fhethu, nwalani madzina aho kha mepe.

Kilasi ya Gireidi ya 4	Ndi kilasi ya u thoma kha tsha u ja.
Ofisi ya thohoyatshikolo	Musi vha tshi ya hone vha khonela kha tsha monde. Ndi lufhera lwa vhuvhili kha tsha u ja.
Thoilethe	Musi a tshi tou dzhena nga gethe u fanelu u khonela kha tsha monde. U do dzi wana kha lufhera lwa vhunja kha tsha u ja.
Mudavhi wa u tambela	Musi a tshi tou dzhena u fanelu u khonela kha tsha monde a dzhena nga vothi ji re kha tsha u ja.

Zwino olani mepe wa tshikolo tsha hanu.

U diphina

Kha ri ንwale

Nwalani nga kutshimbilele kwa u bva getheni ja tshikolo ni tshi ya kiłasini.

Khethekanyo ya maipfi ÷

Kha ri ንwale

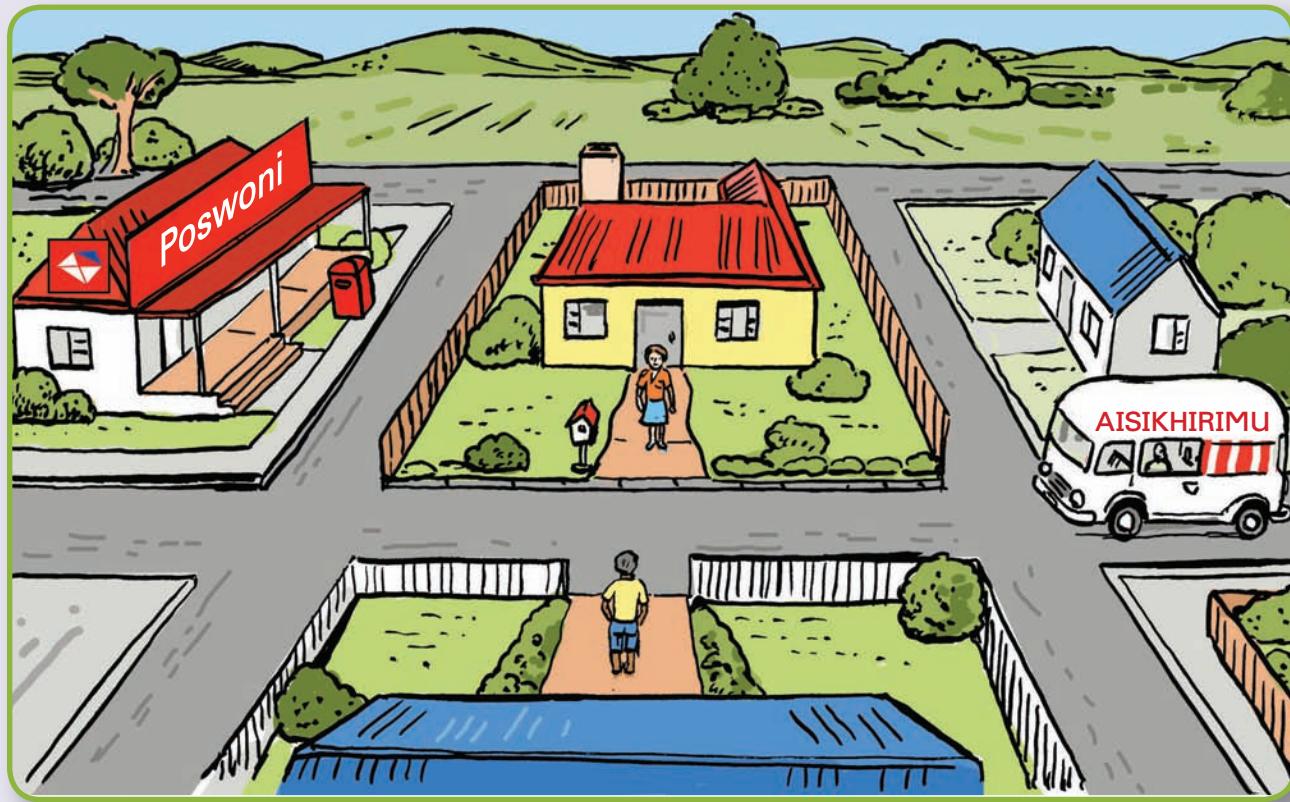

Padulani maipfi aya a bve madungo. Ni nwale tshivhalo tsha madungo a re kha ipfi afho tshibogisini. Musi no no fhedza, shumisani maipfi aya kha u vhumba mafhungo. A ንwaleni kha bugu yanu ya ndowedzo.

Zwi ደንብኩ
uri maipfi a u
fhedzisela ndi
mitshila.

mu/di/ni	3	gumofulu	<input type="text"/>	rahana	<input type="text"/>	mbilwana	<input type="text"/>
thavhani	<input type="text"/>	ṭhanganyelo	<input type="text"/>	shululela	<input type="text"/>	ndoukadzi	<input type="text"/>
rengela	<input type="text"/>	thusana	<input type="text"/>	humisa	<input type="text"/>	kwashekana	<input type="text"/>
shumisa	<input type="text"/>	ndoulume	<input type="text"/>	khulukadzi	<input type="text"/>	mbudzana	<input type="text"/>
vhalela	<input type="text"/>	hamela	<input type="text"/>	gukulume	<input type="text"/>	dakalofulu	<input type="text"/>

Hune Jabu na Thivhu vha dzula hone

Lavhelesani tshifanyiso ni kone u ñwala maipfi a no khou ṭahela.

Kha ri ñwale

1. Thivhu u dzula nduni i re na mutumbu wa ṭada na thanga .
2. Arali Thivhu a nga khonela kha tsha monde a nga kona u swika veneni ya .
3. Jabu u dzula nduni i re na thanga ya . O ima o sedza Thivhu.
4. Arali Jabu u nga khonela kha tsha monde tshanu. A dovha a khonela kha tsha .
A nga renga zwiṭemmbe heneffo .
5. Musi Thivhu a tshi ṭoda u renga zwiṭemmbe, u khonela kha tsha getheni ja
hawé ngauri i kha tshanda tshawe tsha u ja.

Mutambo wa tshifhinga – ndi nnyi ane a do wina.

- Kungulusani daisi.
 - Tshimbidzani fuлага.
 - Shumisani zwibulatshifhinga zwi re kha makumba matshena kha u vhumba fhungo.
 - A no fhedza u thoma ndi ene muwini.

Kha ri ambe

- Arali na nga ima kha tshidulo kiłasini yanu na sedza fhasi, ni vhona mini?
 - Arali na nga ima murahu ha kiłasi na sedza kiłasi yanu, ni vhona mini?
 - Arali na nga ima phanda ha kiłasi na sedza kiłasi yanu, ni vhona mini?
 - Edzisani.

Kha ri nwale

Itani mutevhe
wa zwithu
zwa fumimbili
zwi re kiłasini i re kha
tshifanyiso 1.

Itani thiki khazwo
arali zwi tshi
wanalavho na
kha tshifanyiso 2

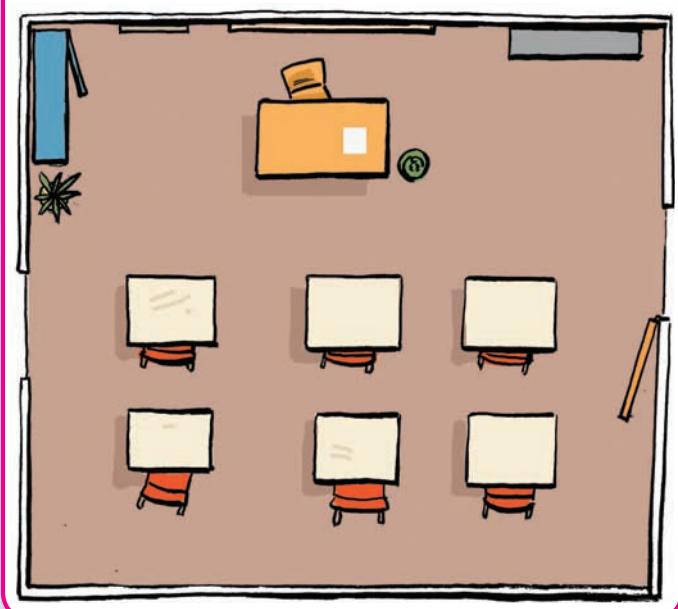

Kha ri nwale

Lavhelesani nyolo idzi ni fhindule zwi tevhelaho.

Tshifanyiso 2: Mbonalo ya kilasi ya pulane

Tshifanviso 1

Tshifanyiso 2

Muoli o vha o ima ngafhi musi a tshi ola tshifanyiso itshi?	Nga murahu kana nga nt̄ha	Nga murahu kana nga nt̄ha
Afha kiłasini hu dzula vhana vhangana?		
Ndi mini tshi re tsini na fasiṭere?		
Hu na mafasiṭere mangana kiłasini?		
Hu na shelefu nngana kha shelefu ya dzibugu?		

Kha ri ñwale

Kha themo iyi no funzwa maiti manzhi vhukuma. Nangani ni ñwale jiitilikedzi (jiiti ja thikho) li re lone fhungoni jiñwe na jiñwe. Ni wane ni talele nga fhasi jiitilianzeli (jihulwane/li no wanalesa).

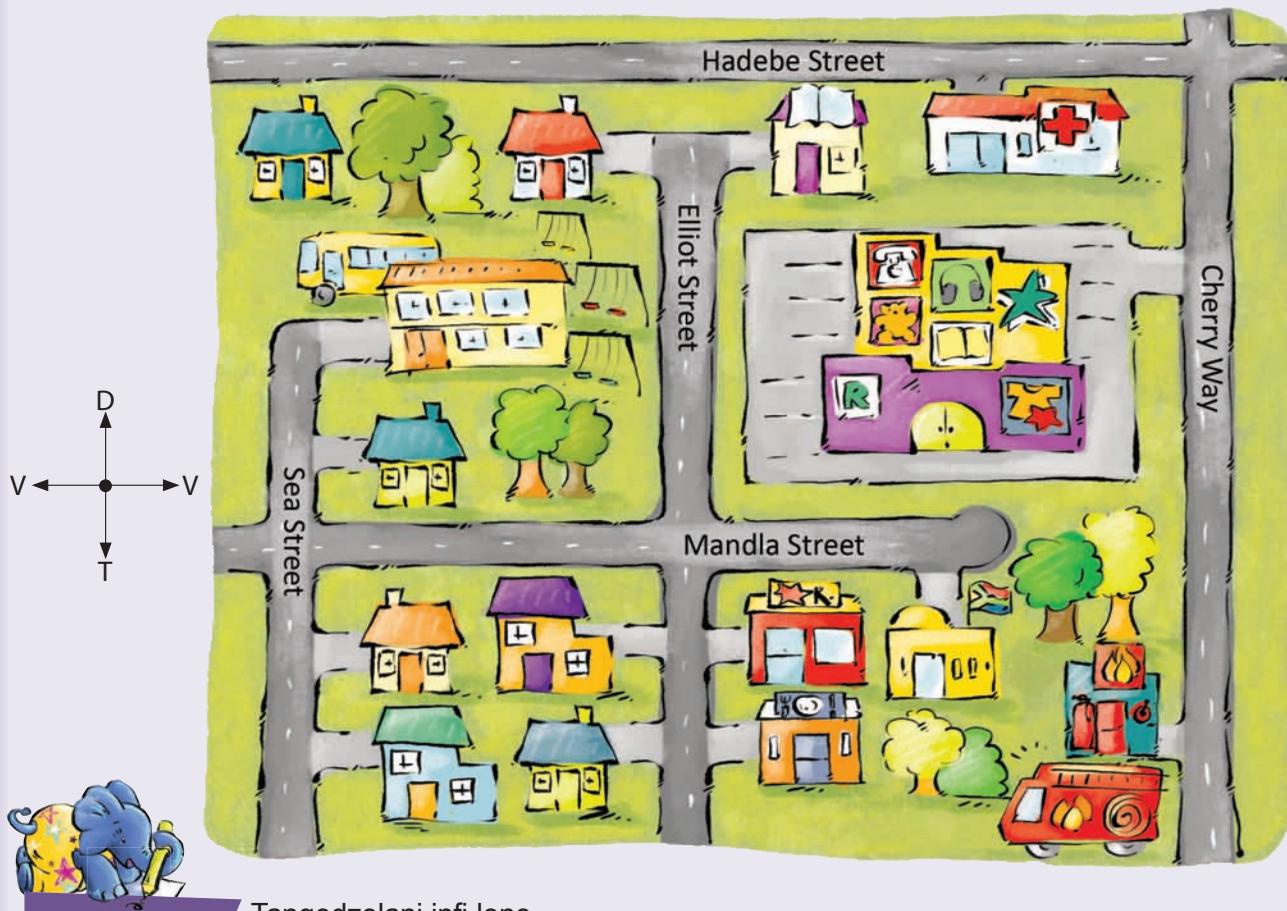
vha	1.	Ro _____ ri tshi tamba netibolo.
vhuya	2.	Ha ngo _____ a shumisa khomphiyutha.
ṭwa	3.	U _____ o edela.
ṭuwa	4.	Tshikolo tshi do _____ tshi tshi bva zwenezwino.
tshi	5.	Ndi _____ vhala bugu ndi a takala.
athu	6.	Ha _____ vhala bugu a takala.
sokou	7.	O vha a tshi khou _____ ambaamba kha founu.
tou	8.	Ni _____ vhuya na tshuriwahaya hayani.
ṭodou	9.	U _____ dzhena tshikolo yunivesithi o no phasa.
konou	10.	A _____ shuma sa muinzhiniara wa bvumo.
kha ḋi	11.	U _____ fhedzisa tshuriwahaya yawe.
bva u	12.	U kha ḋi _____ fhedzisa tshuriwahaya yawe.

Maiti a thikho ndi mathusi
A thusa maitimaanzeli kha u ṭaphudza zwine a amba. A anzela u rangela maitimaanzeli mafhungoni.

1 vha, 2 vhuya, 3 ḟwa, 4 ḟuwa,
5 tshi, 6 athu, 7 sokou u, 8 tou,
9 ḟodou, 10 konou, 11 kha ḋi,
12 bva u

Zwino nangani ipfi jihihi kha tshiñwe na tshiñwe tsha zwibogisi zwi re na mivhala ni vhumbe mafhungo añu inwi muñe.

Kha ri nwale Tangedzelani ipfi lone.

Tshitara ta tsha Hadebe tshi **devhula/tshipembe** ha Tshitara ta tsha Mandla.

Tshikolo tshi **devhula/tshipembe** ha Tshitara ta tsha Mandla.

Sibadela tshi **devhula/tshipembe** ha Tshitara ta tsha Hadebe.

Zwino nwali phindulo yone.

Sibadela tshi kha tshitara ta tshifhio?

Phakha i kha tshitara ta tshifhio?

Tshititshi tsha zwidzimamulilo tshi kha tshitara ta tshifhio?

Nwali mafhungo mararu nga hune zwithu zwa vha hone kha mepe uyu.

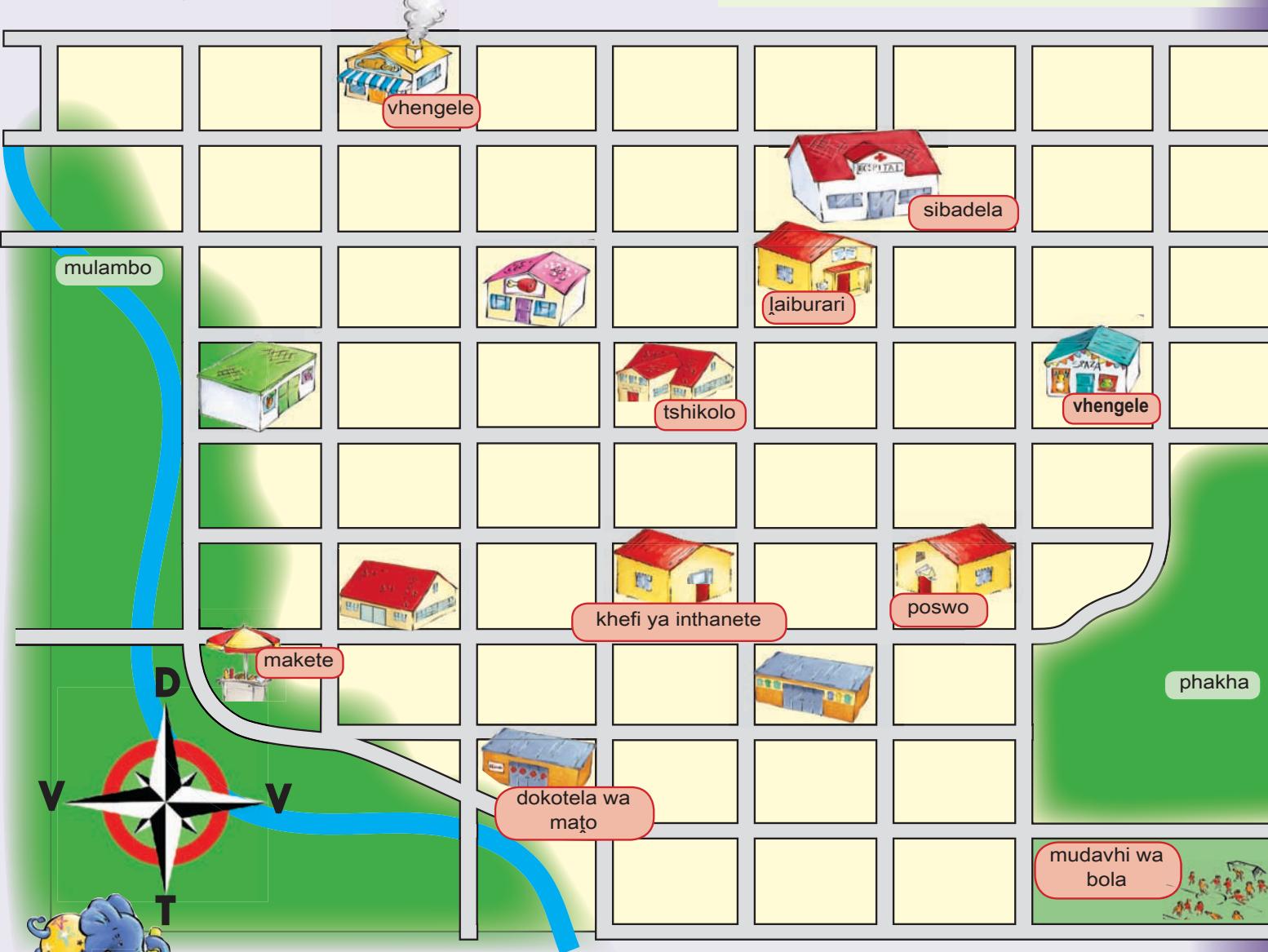
Kha ri ambe

Zwino lavhelesani mepe u re kha siaṭari ili.
Laedzani khonani yañu ndila dza u ya fhethu ho
fhambananaho. Tshifhinga tshoṭhe ni mu laedze
u thoma tshikoloni.

Tsumbo:

Mbudziso: Ndi khou ya fhethu hu re bułoko
nña thungo ya tshipembe na bułoko nthihi
thungo ya vhukovhela Ndi khou ya ngafhi?

Phindulo: Ha dokotela wa maño

Kha ri hwale

Vhalani kutshimbilele ku tevhelaho. Ñwalani fhethu hune uyu muthu a khou ya hone kha
kholomo i re kha tsha u la. Shumisani mepe wonoyo muthihi.

Ndi khou ya fhethu hu re bu <small>ł</small> oko mbili thungo ya vhubva <small>đ</small> uvha na bu <small>ł</small> oko mbili thungo ya tshipembe.	Poswoni
Ndi khou ya fhethu hu re bu <small>ł</small> oko tharu thungo ya tshipembe na bu <small>ł</small> oko tharu thungo ya vhukovhela.	
Ndi khou ya fhethu hu re bu <small>ł</small> oko tharu thungo ya vhubva <small>đ</small> uvha.	
Ndi khou ya fhethu hu re bu <small>ł</small> oko tharu thungo ya devhula na bu <small>ł</small> oko mbili thungo ya vhukovhela.	
Ndi khou ya fhethu hu re bu <small>ł</small> oko mbili thungo ya devhula na bu <small>ł</small> oko nthihi thungo ya vhubva <small>đ</small> uvha.	
Ndi khou ya fhethu hu re bu <small>ł</small> oko mbili thungo ya tshipembe.	

Kha ri ite nyito

Nomborani zwifanyiso izwi zwi tshi tevhekana nga ngona ya kuitelwe kwa sangwetshi.

Kha ri ñwale

Zwino ñwalani risipi ndi tshi sumbedza thinganywa dzine na tea u vha nadzo.

U ITA SANGWETSHI YA BOTORO YA NDUHU NA MIOMVA

Thinganywa

Shumisani zwifanyiso zwe na nombora kha u ñwala kuitele kwa sangwetshi ku tshi tevhekana nga ngona.

Kuitele

1

2

3

4

5

Itani thoyi ya penisela

Kha ri ite nyito

- 1 Gerani thoyi dza penisela kha masiaṭari a zwigeriwa a re murahu ha bugu.
- 2 Gerani thoyi ya penisela kha mitaladzi midenya i re nga nn̄da.
- 3 Petani ni tshi tevhedza mitalo yo thukukanyiwaho.
- 4 Petululani thoyi ya penisela ni ḋodze guļuu.
- 5 Imani guļuu i ome.
- 6 Dzhiani penisela. Pombani lubammbiri lutshena lwa nga fhasi lwa thoyi ya penisela ni tshi monisa kha penisela nga n̄tha, 1 cm u bva kha ṭhoho ya penisela.
- 7 I fareni no khwaṭhisna ni pombe nga theiphi.

U diṭṭola

Ndi a kona

u vhala mariwalwa a mafhungomatsivhudzi, tsumbo, tshati ya mutsho.	
u ḥwala mariwalwa a mafhungomatsivhudzi.	
u anetshela mafhungomatsivhudzi a no bva tshitorini.	
u ḥwala tshitorini.	
u ḥwala ḥhalutshedzo ya mubvumbedzwa.	
u vhala na u pfectesa mulaedza wa lungano.	
u ḥwala lungano.	
u shumisa maṭaluli.	
u vhambedza zwithu sa tshihulwane, tshihulwanesa, tshihulwanesesa.	
u shumisa masalamuṇe (ene kana tshone).	
u shumisa masala a vhuṇe (tshauṇu na tshanga).	
u shumisa masalamasumbi (izwi na izwo).	
u topola ḥefhongo na tshiiṭwa mafhungoni.	
u shumisa ḥiiti ḥi re ḥone ḥi no yelana na ḥefhongo.	
u ḥea vhunzhi ha zwithu hu re hone.	
u ḥea mafhambanyi a maipfi.	
u shumisa tshifhinga tsho fhiraho.	
u shumisa tshifhinga tshi ḫaho.	
u shumisa tshifhinga tsha zwino.	
u topola tshaka dzo fhambananaho dza maiti, maitimaanzeli, maitimapfukeli, maiti a sa pfukeli.	
u ḥea maitimatikedzi na a si matikedzi.	
u topola maiti a stetivi (mabulanzulele).	
u shumisa maitimapfukeli na a si mapfukeli nga ndila yone.	
u shumisa maiti a thikho nga ndila yone.	
paḍulani maipfi a bve madungo.	

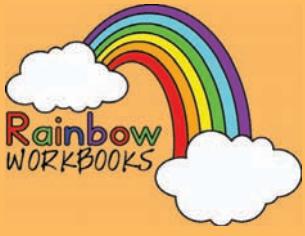

Kha ri ambe

Ambani wa khonani yanu nga tshiṭori tshine na do ንwala. Ni ንwale mihumbulo yanu kha mepe wa mihumbulo.

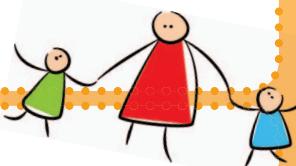

Diiteleni bugu yanu. Gerani siaṭari ji tevhelaho ni ite bugu. Gerani kha mitaladzi yo ḥukhukanyiwaho. Petani siaṭari kha mitalo. Nwalani dzina ja bugu kha khavara. Nwalani dzina ḥanu nga fhasi ha dzina ja bugu ngauri ndi inwi muñwali wa tshiṭori. Olani tshifanyiso kha khavara. Zwino ንwalani tshiṭori tshanu buguni.

MALUGANA NA MUÑWALI

Nwalani dzina jañu

Miñwaha yañu

Hune na dzula hone

8

Nwalani dzina ja bugu hafha.

Nwalani dzina jañu hafha (Ndi inwi muñwali).

1

Liga ja 4: gerani kha mutalo nga murahu ha musi no sitepulara bugu yañu.

Liga ja 1: petani kha mutalo wa zwithoma.

5

4

Isani phandaa na tshitoiri tsahanu hafha.

Nwalani mutumbu wa tshitoiri hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olaní tshifanyiso hafha.

Olaní tshifanyiso hafha.

Thomani u ñwala tshiṭori tshañu inwi muñe hafha.

2

Fhedzisani tshiṭori tshañu.

7

3

9

Išani phanđa na tshiṭori tshañu hafha.

Olaní tshifanyiso hafha.

Nwalaní urí hu bvelela mini magumoni a tshiṭori.

Olaní tshifanyiso hafha.

Dikishinari yanga

A
a

Handwriting practice lines for the letters A and a. The background is light green.

B
b

Handwriting practice lines for the letters B and b. The background is pink.

C
c

Handwriting practice lines for the letters C and c. The background is light blue.

D
d

Handwriting practice lines for the letters D and d. The background is light orange.

Handwriting practice lines for the letters A and a. The background is light green.

Handwriting practice lines for the letters B and b. The background is pink.

Handwriting practice lines for the letters C and c. The background is light blue.

Handwriting practice lines for the letters D and d. The background is light orange.

Dikishinari yanga

E
e

F
f

G
g

H
h

Dikishinari yanga

I
i

Dikishinari yanga

M
m

N
n

O
o

P
p

Handwriting practice lines for the letters M, m, N, n, O, o, and P, p.

Handwriting practice lines for the letters M, m, N, n, O, o, and P, p.

Handwriting practice lines for the letters M, m, N, n, O, o, and P, p.

Handwriting practice lines for the letters M, m, N, n, O, o, and P, p.

Dikishinari yanga

Q

q

R

r

S

s

T

t

Dikishinari yanga

U
u

V
v

W
w

X
x

Y
y

Z
z

Please see page 133 for instructions on how to make these pencil toppers.

